91 de ani de căutări
(1923 - 2014)

am descoperit

PEŞTERILE DACILOR

continuarea lor
şi incontestabile dovezi arheologice

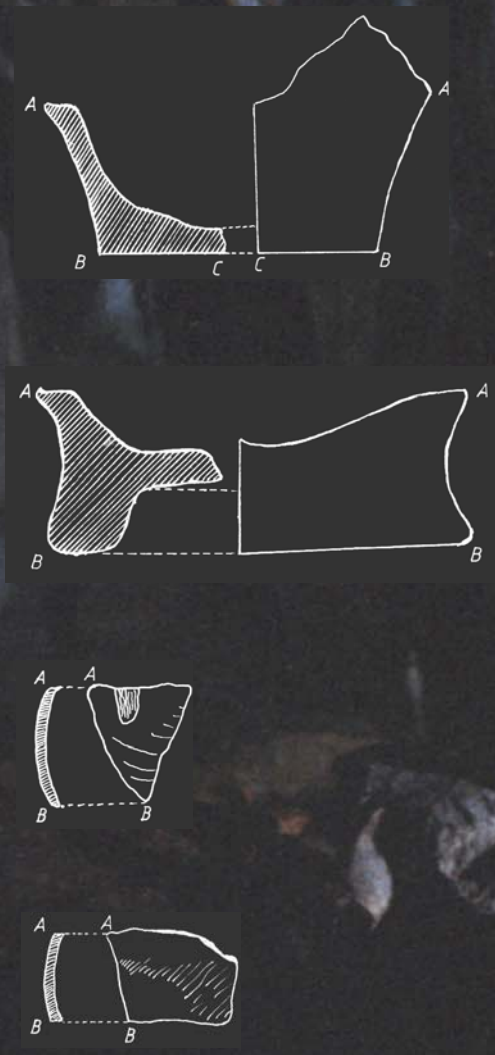

www.romania-natura.ro

Acest volum a fost realizat cu contribuţia următorilor:

Ică Giurgiu (Clubul de Speologie „Emil Racoviţă” Bucureşti)
Gabriel Silvăşanu
Mihai Codescu
Gabriel Miclăuş
Eliza Anghel
Tarquinius Vădeanu
Dan Hazaparu
Gigi Chiriloi
Costel Roman
Claudiu Druma
Eva Roman (toţi de la Clubul de Speologie „Emil Racoviţă” Bucureşti)

Nicu Gligan (Clubul de Speologie Politehnica Cluj-Napoca)

Gabriel Jugănaru (Clubul de Speologie „Emil Racoviţă” Bucureşti)
Ion Blăjan
Dana Paşca
Mircea Vlădulescu
Simon Emeric
Florens Baranov
Adrian Tuduşciuc
Alexandru Ţone
Ovidiu Grad
Adrian Rădulescu
Paul Pupăzeanu
Alina Lintea (toţi de la Clubul de Speologie „Emil Racoviţă” Bucureşti)

Vasile Boroneanţ
Carmen Bucin (Clubul de Speologie Metalul Reghin)

Marius Peculea (Clubul de Speologie „Emil Racoviţă” Bucureşti)
Adriana Vădeanu (Clubul de Speologie „Emil Racoviţă” Bucureşti)
Aurora Gligan (Clubul de Speologie Politehnica Cluj-Napoca)
Virginia Vasile (Clubul de Speologie „Emil Racoviţă” Bucureşti)
Zeno Ghizdăveţ
Olguţa Ghizdăveţ

Radu Iancu (Clubul de Speologie „Emil Racoviţă” Bucureşti)

Revista

Natura României

prezintă - număr de număr - enciclopedia geografică a României. Cu foarte multe informaţii în premieră, care coincid cu ce găsiţi pe teren. Aveţi la dispoziţie - număr de număr - singura reprezentare fotografică explicată a ţării.

Sumarul este deschis celor care transmit informaţii (ştiri, fotografii, articole, monografii).
contact: muntiicarpati@romania-natura.ro,
telefon 021.683.51.03

Autorii investesc pentru respectarea spaţiului natural românesc.

Respectă natura!
Lasă doar urmele paşilor.
Ia numai fotografii.

redactorul revistei
(muntiicarpati@romania-natura.ro)
caută în permanenţă persoane dornice
să ia parte la continuarea unor ture
de explorare montană şi/ sau speologică

PEŞTERILE DACILOR

1 Muntele Vârtoape ..... pagina 6
2 Localizarea zonei Grădiştea de Munte/ Vârtoape ..... pagina 6
3 Geologie ..... pagina 10
4 Surse istorice/ documentare ..... pagina 10
5 Explorările Clubului de Speologie „Emil Racoviţă” Bucureşti ..... pagina 92
6 Descrierea amănunţită a peşterilor ..... pagina 145
7 Date altimetrice ..... pagina 219

Toate revistele şi ghidurile se pot printa pentru a fi luate la drum.

editor, redactor, tehnoredactor:
Ică Giurgiu
(muntiicarpati@romania-natura.ro;
021.683.51.03)

© Reproducerea oricărui material din revistă, în scopuri comerciale sau fără menţionare bibliografică completă, nu este permisă. Materialele angajează în general doar responsabilitatea autorilor.

coperta 1 / first cover

Peştera V3 din Dosul Vârtoapelor.

foto: Ică Giurgiu, Gigi Chiriloi

(Clubul de Speologie „Emil Racoviţă” Bucureşti)

ISSN 2067 - 3752

Uită-te zilnic pe www.romania-natura.ro, ghidul tău de încredere.

Ai să descoperi informaţii şi imagini noi.

descarcă GRATUIT toate numerele şi ghidurile revistei Natura României de la www.romania-natura.ro

Vă arătăm în PREMIERĂ
foarte multe locuri.

Pentru că teritoriul românesc
- montan și peisagistic -
este atât de puțin cunoscut
încât oricare dintre articolele
și ghidurile noastre este
o premieră informațională,
fotografică, geografică.

Articolele din revistă și de pe
www.romania-natura.ro
sunt ca elementele unui mare dicționar.
Le putem folosi separat
dar vă indicăm și legături dintre ele
sau spre informații importante.
Dorim să vă ajutăm a descoperi diversitatea
și însemnătatea reliefului românesc.

91 de ani de căutări (1923-2014)

am descoperit

PEȘTERILE DACILOR

continuările și

incontestabile dovezi arheologice

Ică Giurgiu (Clubul de Speologie „Emil Racoviţă” Bucureşti)

1 Muntele Vârtoape

În multe lucrări, articole etc. se vorbește despre cel puțin o peșteră legată de istoria dacilor.

Clubul de Speologie „Emil Racoviță” București, pornind de la articolul publicat de Valer Trufaș (Carstul de la Grădiștea de Munte - Analele Universității „C. I. Parhon”, seria Științele naturii, Geologie - Geografie, 27, anul X, 1961) a explorat la Grădiștea de Munte zona Muntelui/ Dealului Vârtoape. Noi am continuat acolo, spectaculos, descoperirile speologice și am făcut importante descoperiri arheologice. Astfel, referirile legate de daci și mediul subteran au trecut de la presupuneri la dovezi.

Încă multe descoperiri speologice pot fi făcute la Vârtoape.

Pentru că am vrut să protejăm stratele arheologice - deși era foarte tentant să trecem dincolo de ele - este de așteptat ca noi piese să fie adăugate celor evidențiate de noi.

După ce am întrerupt explorările la Vârtoape, am adunat informații vechi și mai noi despre acest munte deosebit de interesant și a rezultat lucrarea de față.

2 Localizarea zonei Grădiştea de Munte/ Vârtoape

Folosim pentru delimitarea spațiului pe care îl studiem harta extrasă din Valer Trufaș - Șureanu - ghid turistic, colecția Munții noștri, Editura Sport-Turism, București, 1986. Este, cred, alegerea cea mai potrivită, pentru că autorul a străbătut îndelung (l-am văzut de multe ori), cu carnetul de notițe și hărțile topografice perimetrul la care facem referire (harta 1). În partea superioară a hărții sunt cunoscutele localități transilvănene Orăștie și Cugir; la baza hărtii se află cetatea Sarmizege-

ORĂȘTIE
Romos
D. Înalt
498
CUGIR
D. Romosului
343
D. Călugărului
405
Valea Varului
Valea Viilor
Turdaș
D. Holumbului
Orăștie
Turmaș
Căstău
Fețeni
Vf. Feții 730
Brădet
Tămășasa
Lipadia
434
Romoșel
Valea Muntelui
D. Bogdan
Vf. Bălzii
744
Valea Prihodiștei
Beriu
Sibișel
Cucuiș
D. Crucii
Piciorul Mărului
Gărgăiuța
669
Piscul Fagului
Sereca
Cucuiș
774
Ciaoca lui Sîntioan
Gargaliu
856
Romosu
Mic
Muchia Cetății
624
Ciungu
967
Voideanu
936
Orăștioara de Jos
Poieni
Fața Băii
668
Ciungu Mare
de Orăștioara de Jos
D. Grui
483
Sibișel
D. Tomnatic
977
1022
Costenilor
455
Bucium
Valea Dosului
Negrila 716
D. lui Luca
Valea Sereca
D. Srimturile
804
Sibișel
1124
Orăștioara de Sus
Valea Mutii
La Fîntînel
841
Rîușor
Valea Poienitei
Valea Ursoaiei
D. Poiana
1070
Naia
Tomnatic
Ludeștii de Jos
Vf. Strungaru
1026
1022
1009
Vf. Năii
1119
D. Alunului
Plăvaia 1250
1238
Valea Mare
Curături
506
Costești
Dîlma Cireșului
Ludeștii de Sus
Vf. Căpățîna
Valea Frasinului
Piscul Glivii
1148
D. Pristop
Dîlma Plaiului
648
1198
Prisaca
1219
D. Fața Mare
1244
Rîușoru
Pîrîul Glivii
Măgurea
Cetățuia
CABANA COSTEȘTI
Brusturelu
1229
Ceata
Vf. Groape
1284
Măgureni
D. Frasinului
Pîrîul Glivii
Costești-Deal
Bordu
1268
1242
Cioaca Ulmului
Poiana Hațla
Vf. Scorus
1514
Valea Prisăcii
Feteragu
Purcăreața
Culmea Comărnicelu
Valea Cetei
Blidaru
Pietrosu
Valea Rea
Dl. Văii Rele
de Grădiștea de Munte
Tihului
1440
Uia
Zebru
Pietrașii
Leurdana
Mălin
D. Grașului
1289
Nederu
Cornu Pietrii
Vîrtoapele 979
Valea Mică
Aninei
Strîmbu
1564
1656 Vf. Godeanu
948
Grădiștea de Munte
Sub Cunună
Culmea Gîrbava
Culmea Muncelului
1507
Tîrsa
949
Scaiului
Gîrbava
Anine
Strîmtosul
Godeanu
Steaua
1675
D. Porcului
Prihodiște
Fetele Albe
Vf. Alunului
984
Alunu
D. Pleșului
Valea Stînișoarei
Alunului
Pîrîul Alb
Sarmizegetusa Regia
1058
Culmea Șesului
Șesul
Timpu 1293
Pustiosu
Jăroșul
1004
Culmea P

1 Harta 1.

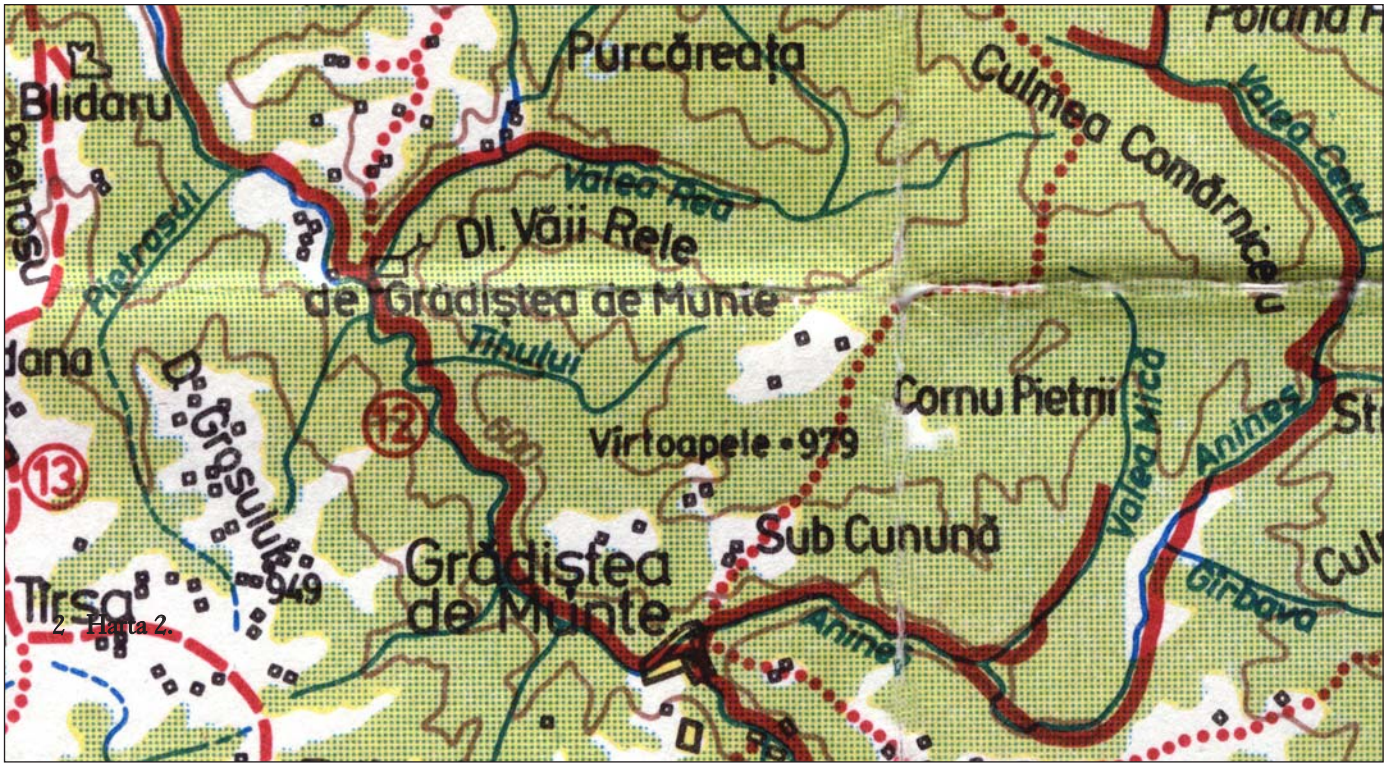

2 Harta 2.

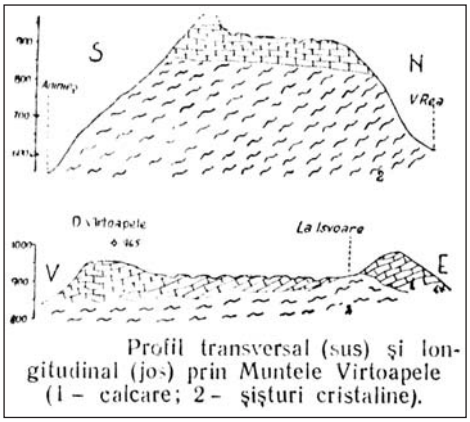

3 Harta 3.

Profil transversal (sus) și longitudinal (jos) prin Muntele Virtoapele (1 – calcare; 2 – șisturi cristaline).

tusa Regia, capitala Daciei; iar în colțul din dreapta jos al hărții, un sector din culmea principală a Munților Șureanu.

În partea din stânga jos a hărții găsim localitatea Grădiștea de Munte. Iar imediat la nord de aceasta se află Culmea Vârtoapele - Cornu Pietrii, partea superioară a spațiului pe care îl studiem și pe care îl vom numi de acum - pentru rapida și exacta lui identificare - Vârtoape/ Muntele Vârtoape (harta 2, detaliu din harta 1). Să privim imediat și harta 3 (extrasă din Valer Trufaș - Carstul de la Grădiștea de Munte - Analele Universității „C. I. Parhon", seria Științele naturii, Geologie - Geografie, 27, anul X, 1961), pentru a înțelege și mai bine hotarele acestui munte:

- la sud este mărginit de apa Aninețului (afluent al Râului Orăștie/ Grădiștea/ Apa Orașului) și de afluentul Aninețului, Valea Mică
- la vest este mărginit de Râul Orăștie/ Grădiștea/ Apa Orașului
- la nord este mărginit de Valea Rea (afluent al Râului Orăștie/ Grădiștea/ Apa Orașului)
- la est este mărginit de Valea Mică.

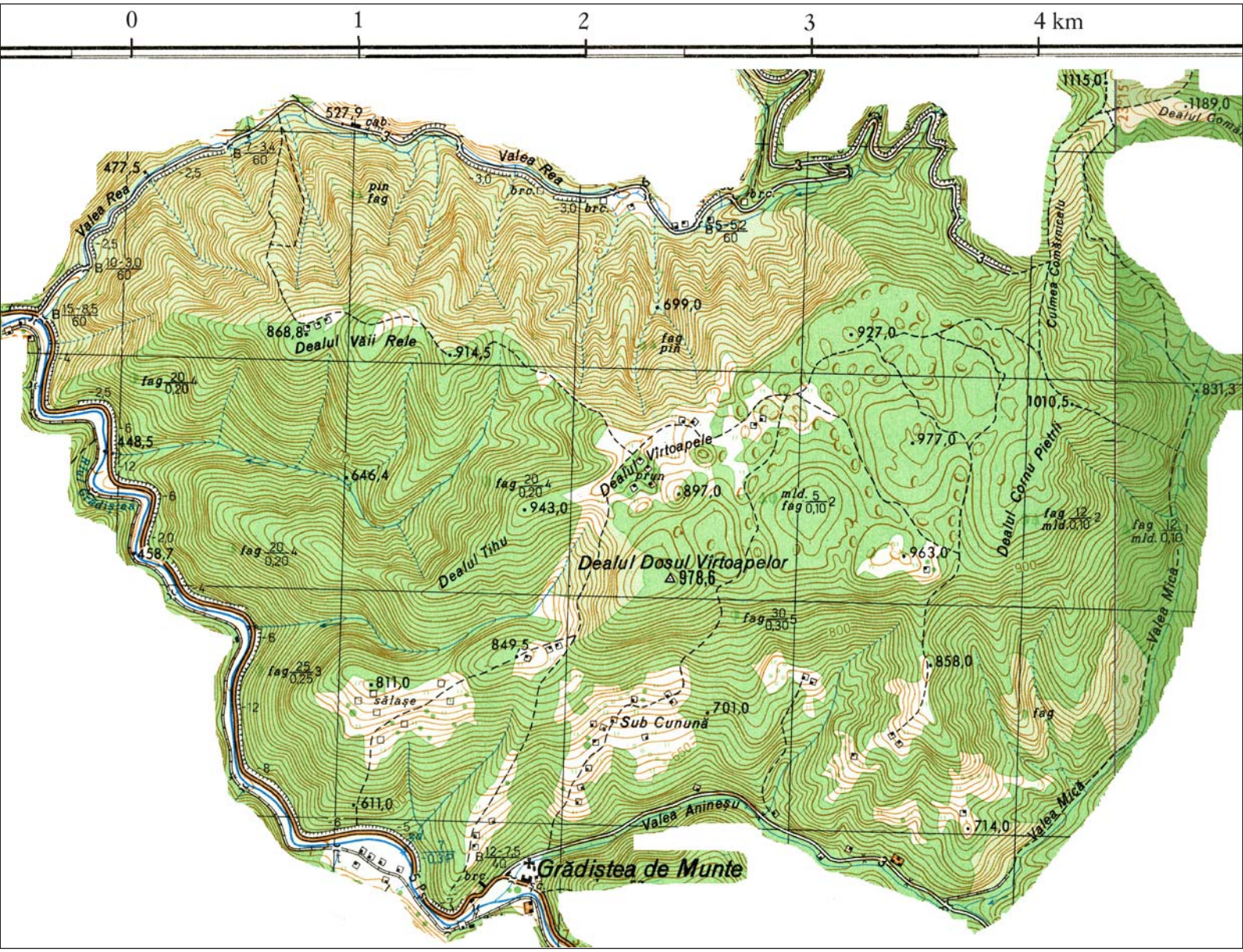

4 Harta 4.

În plus faţă de informaţiile de mai sus, harta realizată de Direcţia Topografică Militară (foile L-34-95-A-b şi B-a, din anul 1980) (imaginea 4) aduce şi ea date importante pentru cunoaşterea perimetrului pe care îl studiem.

3 Geologie

Reperele cele mai bune pe care le-am putut consulta până în acest moment sunt hărţile 5 şi 3.

Prima este un extras din Harta geologică 1:200.000, foaia 26 (L-34-XXIV), Republica Socialistă România, Institutul Geologic, Bucureşti, 1968.

A doua este un extras din Valer Trufaş - Carstul de la Grădiştea de Munte - Analele Universităţii „C. I. Parhon", seria Ştiinţele naturii, Geologie - Geografie, 27, anul X, 1961.

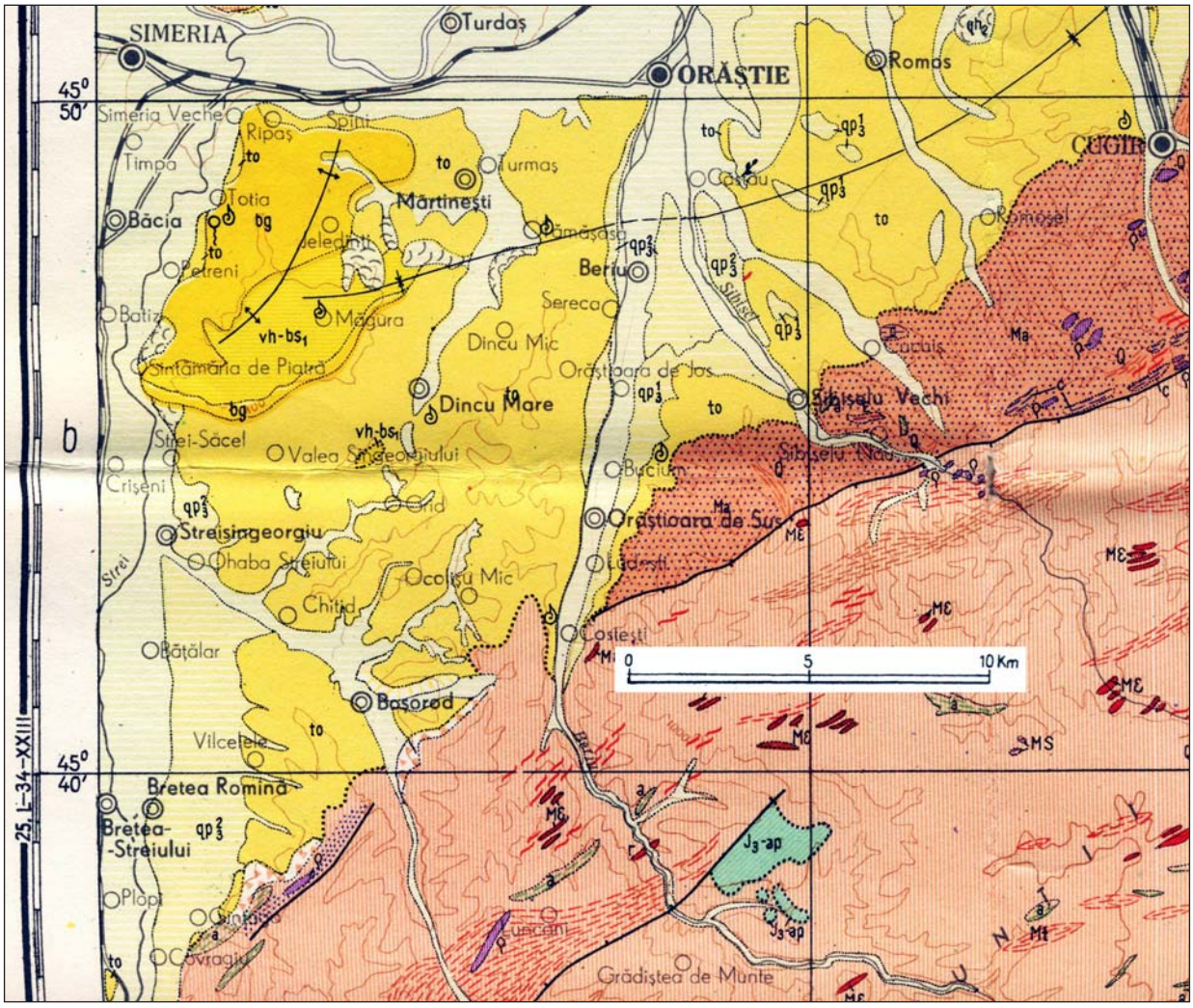

5 Harta 5.

4 Surse istorice/ documentare

1923 Cercetări arheologice în Munţii Hunedoarei, de D. M. Teodorescu şi Martin Roska, Publicaţiile Comisiunii Monumentelor Istorice, Secţiunea pentru Transilvania, Cluj, imagini 6-9.

În primul articol din acest volum, **Cetăţile antice din Munţii Hunedoarei**, al lui D. M. Teodorescu, la pagina 20 (vezi imaginea 8) se spune că la Vârtoape ar fi un abri şi o peşteră. Sărăcia elementelor care ar permite o localizare mai precisă nu ne lasă să identificăm despre care anume aspecte carstice (dintre cele ulterior descoperite) ar fi vorba.

PUBLICAȚIILE
COMISIUNII MONUMENTELOR ISTORICE
SECȚIUNEA PENTRU TRANSILVANIA

II.

CERCETĂRI ARHEOLOGICE IN MUNȚII HUNEDOAREI

DE

D. M. TEODORESCU ȘI DR. MARTIN ROSKA

Membri ai Comisiunei Monumentelor Istorice, Secțiunea pentru Transilvania.

CLUJ
INSTITUT DE ARTE GRAFICE, EDITURĂ ȘI LIBRĂRIE
CARTEA ROMÂNEASCĂ S. A.
Sucursala „COSINZEANA"
14–16, Calea Dorobanților, 14–16
1923

C. 2355

1

CETĂȚILE ANTICE DIN MUNȚII HUNEDOAREI

de

D. M. TEODORESCU

7

In interiorul cetății propriu zise săpăturile au fost mai puțin intensive. S'au scos și de aici pietre care dovedesc existența unor ruine importante, între altele fragmentul unui interesant vas de piatră pentru păstrat apa, de dimensiuni colosale. Cea mai mare parte a cetății însă pare a fi scăpat de furia căutătorilor de comori, așa că cercetări sistematice ar putea da la iveală lucruri cu totul neașteptate pentru istoria Daciei înainte de colonizarea romană.

Nu mă pot opri de a face aci o constatare foarte importantă, anume izbitoarea asemănare între sistemul de fortificație dela această Grădiște cu cel al Cetății dela Costești. Și aici, ca și acolo, întăritura are două elemente: Citadela (ca să-i zicem așa), pe vârful înălțimei și terase întărite cu zid, ceva mai jos. La Grădiște neexistând o terasă naturală bine pronunțată ca dincolo, ea a fost creată artificial prin împărțirea platoului în două prin marele zid interior. Gândul conducător evident este acelaș: Rezistența primă chiar la marginea râpei și rezistența mai departe, chiar după forțarea primei linii prin atacul contra inamicului, din a doua cetate. Așa s'ar explica poate pe Columna lui Traian șirul nesfârșit de asedii din partea Romanilor și desele învălmășeli unde nu mai știi cine atacă din cetate, Romanii ori Dacii. Numai că la Grădiște, unde probabil era centrul principal, lucrurile erau făcute mai în mare și mai cu temeiu.

Alte urme de întăriturí nu se mai semnalează prin împrejurimile acestei cetăți. In schimb însă sunt multe urme de așezări rurale. Astfel, pe valea Aninesului, imediat de-asupra satului Grădiște, în dreptul primelor locuințe de pe deal (locul se chiamă „Sub Cununã"), pe a treia terasă, se văd și astă-zi urmele unei așezări: cărămizi, olane, piatră de râu prinsă într'un ciment de var și nisip. Tradiția pretinde că pe aici locuiau odinioară „mulți Daci". Ruinele par însă mai de grabă a fi romane. In vale s'au și găsit monede romane de argint. Locul acesta trebue să fi fost locuit în toate timpurile, întru cât prin etajarea lui în trei terase despădurite, el este potrivit și pentru agricultură și pentru păsune și foarte ușor de pus în stare de apărare. Semnalăm în legătură cu acesta și prezența unei văgăune *(abri sous roche)* sus în stâncile cari formează culmea la locul numit „Vârtoape", cum și o peșteră ceva mai sus la locul zis „Dosul Plopilor". Și mai sus la „Fața albă", la cota 1100, alte urme de așezare, de astă dată barbară, pe o mică terasă tăiată de mâncătura unui izvor abundent. In apropiere se văd și urmele unui

8

drum ce scoboară în serpentin panta dealului până în apa Aninesului. Fagi uriași au crescut pe el.

La cota 1220 se vede, pe panta nordică, urma unui alt drum serpentin care vine drept într'un fel de incintă naturală de bolovani de gneiss așezați întocmai ca la zidurile ciclopice (fig. 9). De și nici un fel de alte urme nu arată aceasta, totuși existența drumului ne-ar îndreptăți să credem că această minunată fortăreață naturală a trebuit să fie folosită în același timp cu așezările de mai sus, dacă nu încă și mai nainte.

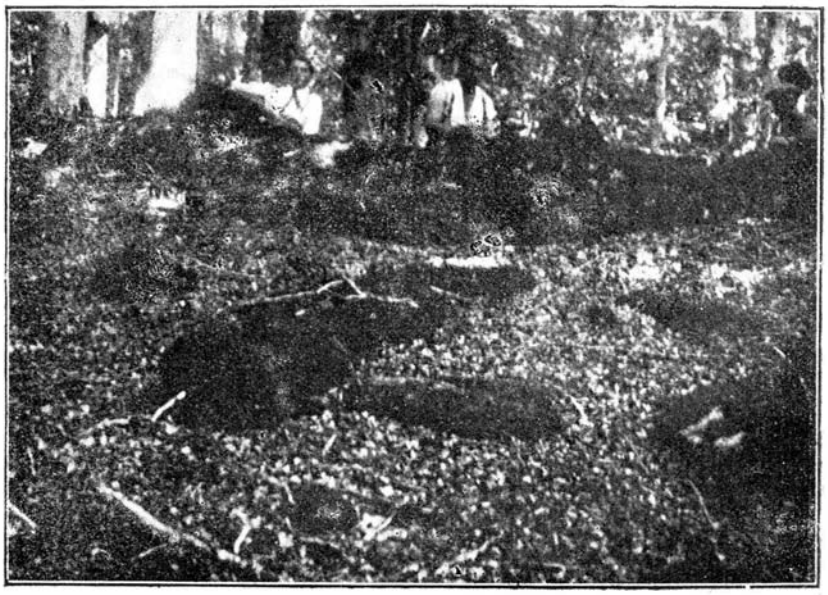

Fig. 9. Vederea întăriturei de la cota 1220, Muncel.

De aci, dacă mergi drept înainte pe coasta Muncelului, evitând vârful, te scobori într'un lung circuit, drept la Cetatea principală, a Grădiștei.

9

1951 Așezările dacice din Munții Orăștiei, de Constantin Daicoviciu și Alexandru Ferenczi, Editura Academiei Republicii Populare Române, imagini 10-18.

În imaginea 12 (paragraful 3) se amintește de o peșteră în Piatra Bodii, dar descrierea dată acesteia de Constantin Daicoviciu nu se prea potrivește cu descoperirile făcute ulterior în această zonă.

În imaginea 13 (paragraful 3) se amintește de o peșteră la Cornul Pietrei; credem că aceasta este prima semnalare bibliografică a ulterior exploratului Aven de la Capu Pietrii (vezi Trufaș, 1961 și Giurgiu, 1982).

Tot în imaginea 13 (paragraful 3) se vorbește despre alte peșteri pe Culmea Vârtoapelor, dar necercetate de nimeni în mod sistematic. O astfel de formulare ne face să credem că autorul nu a văzut de aproape nici măcar zona exterioară din apropierea intrărilor.

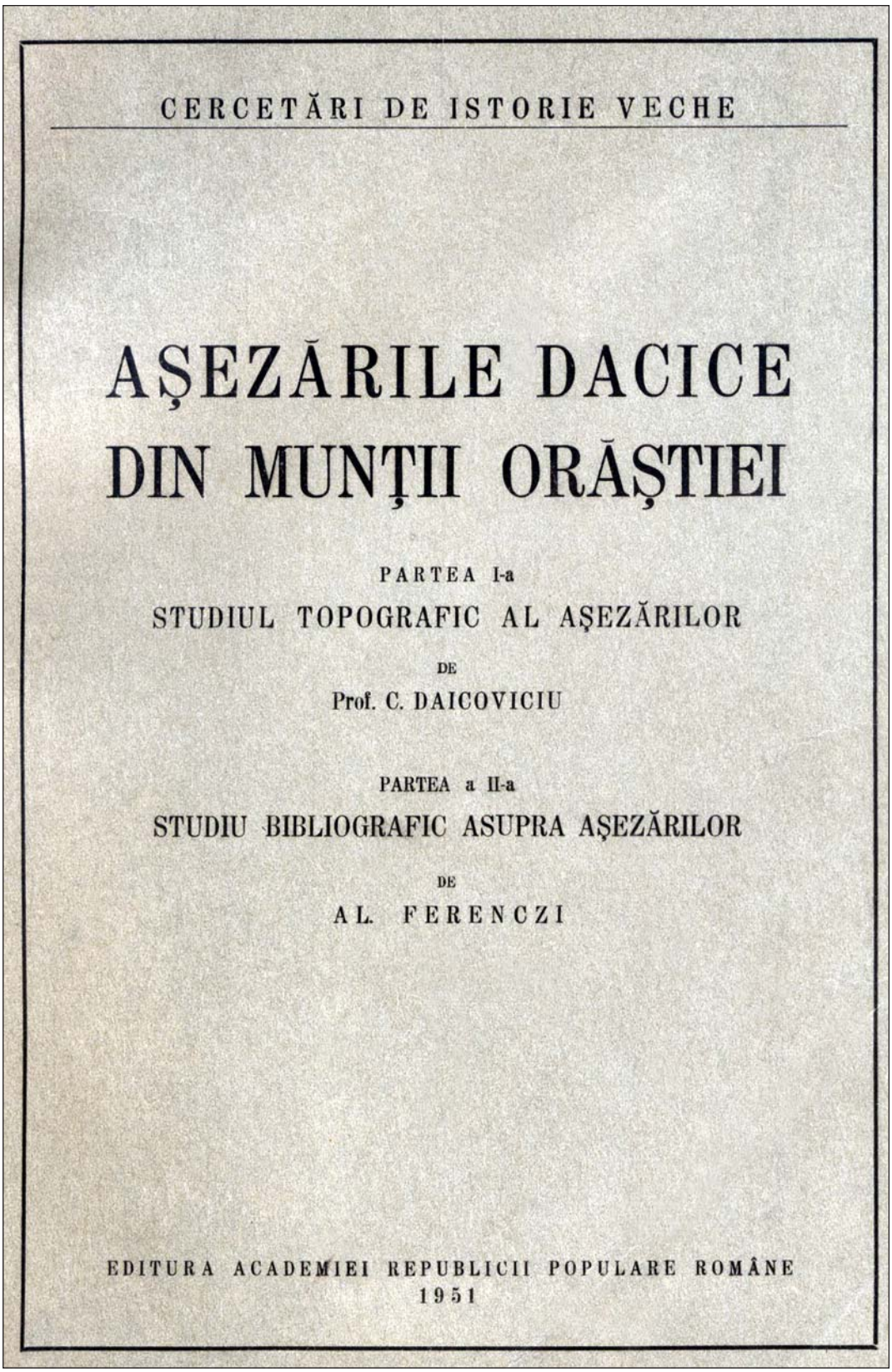
CERCETĂRI DE ISTORIE VECHE

AŞEZĂRILE DACICE DIN MUNŢII ORĂŞTIEI

PARTEA I-a

STUDIUL TOPOGRAFIC AL AŞEZĂRILOR

DE

Prof. C. DAICOVICIU

PARTEA a II-a

STUDIU BIBLIOGRAFIC ASUPRA AŞEZĂRILOR

DE

AL. FERENCZI

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
1951

10

PARTEA I-a

STUDIUL TOPOGRAFIC AL AȘEZĂRILOR

I. AȘEZĂRILE DIN VALEA APEI ORAȘULUI

Teritoriul pe care sunt răspândite așezările dacice din Munții Orăștiei se concentrează în jurul unei văi relativ mici a Apei Orașului. Apa Orașului izvorește din Muntele Godeanu și se varsă la Orăștie în Mureș (vezi harta întregei regiuni, fig. 1).

Ca și în antichitate, porțiunea din stânga și dreapta cursului inferior al acestui pârâu este un șes mănos, formând bogata și larga vale a Mureșului. La un moment dat, valea Apei Orașului, ca și celelalte văi ale pâraielor ce se varsă, coborînd din munți, în Mureș, se strâmtează, sugrumate parcă de dealurile ce încep dintr'odată și care ating în spre Sud înălțimi considerabile.

Locuitorii de pe teritoriul ce se întinde la stânga și la dreapta Apei Orașului au și azi ca ocupație principală agricultura foarte darnică în părțile de șes, creșterea vitelor, păstoritul și exploatarea pădurilor în regiunile delurcase-muntoase. Aceeași ocupație au avut-o, de sigur, în forma primitivă, locuitorii acestei văi din cele mai vechi timpuri și în deosebi în epoca din care datează așezările pe care le urmărim.

Dată fiind această concentrare a așezărilor în jurul Apei Orașului, ce izvorește, după cum s'a spus mai sus, din Godeanul, spălând cu apele sale de izvor poalele Dealului Grădiște pe care se găsește aninată cea mai mare așezare din câte cunoaștem astăzi de pe acest teritoriu, ni se pare nimerit să începem urmărirea topografică a așezărilor dacice, ca și a urmelor arheologice de tot felul, tocmai cu această vale.

Pentru o mai bună și sistematică cuprindere a așezărilor, vom împărți această vale în mai multe sectoare, determinate de câte o așezare mai importantă și mai centrală.

Pe malul drept al Apei Orașului, pe Pârâul Arsurilor ce se varsă în Valea Rea (aceasta vărsându-se la rândul său în Apa Orașului la 1½ km mai spre Sud), pe Dealul Fața Arsurilor, la locul numit Arsuri, în grădina locuitorului Ion Lăscoiu, s'a descoperit o așezare gospodărească pe una din poieni (neidentificată de mine).

Tot la Nord de Valea Rea, pe malul stâng al Pârâului Scurtului, s'au găsit mai multe țevi de teracotă din cele obișnuite în așezările dacice (și această descoperire a rămas neverificată).

Ajungând la Valea Rea și pornind pe ea în sus, apoi luând direcția spre Est, se ajunge la o depărtare de cca 4 km dela gura Văii Rele la o peșteră cu două ieșiri și cu un gang lateral spre Sud. Peștera se găsește în stânca numită Piatra Bodii, deasupra izvorului Pârâului Bodii, la Sud-Est de cota 596 și la Nord de cota 931, la Est de D. Văii Rele.

Inainte de a ajunge la școala satului Grădiștea de Munte, pe malul stâng al Apei Orașului, în fața joagărului dela intrarea în satul Grădiște, la Nord de Dealul Alunului, se află o înălțime în formă de mamelon și cu vârful perfect nivelat, numit *Lupoaia*. Pe acest loc s'au descoperit în continuu fragmente de vase și monete de argint „cu cap și scrisoare", după cum spun localnicii. La Sud-Vest de Lupoaia, pe Dealul lui Bogdan: mai multe terase (șesuri) cu urme de așezări.

In apropierea școalei și bisericii noi din satul Grădiștea Muncelului, pe Dealul Măgureanului ce se ridică imediat deasupra școalei, pe malul drept al Apei Grădiștei și pe cel stâng al Văii Aninești, pe o poiană, se văd la suprafață, pe două terase etajate, o mulțime de cioburi.

Cu câteva sute de pași mai departe se varsă, venind din spre Vest, în Apa Orașului, pârâul numit Apa Mică. Pornind pe acest pârâu în sus, pe calea ce duce spre Luncani, la cca 1 km depărtare de gura Apei Mici, pe locul numit Prihodiște, se observă urmele mai multor așezări civile pe câteva terase.

Tot dela această vărsare a Apei Mici în Apa Grădiștei, pornind în direcția sud-vestică, pe botul de deal numit Pustâiosul, înaintând aproximativ o jumătate de oră pe un drum destul de lat și de sigur folosit și în antichitate, dăm de o terasă mare circulară cu urme bogate de așezare gospodărească. La Sud de această așezare, în capătul de jos (nordic) al unei poieni se află iarăși urmele unei alte așezări. Nu departe de aici, înaintând paralel cu Apa Orașului spre Sud-Est, pe o terasă destul de lungă de pe coasta estică a Pustâiosului, numită Fața Pustâiosului, ce privește spre Apa Grădiștei, o mulțime de blocuri de piatră indică locul unui turn menit să apere și el trecerea prin vale către cetatea din fundul văii.

12

Intorcându-ne la școala satului Grădiștea, care se află pe malul stâng al Văii Aninețului lângă vărsarea acesteia în apa Grădiștei, trecând peste Valea Aninețului, ne urcăm pe coasta însorită și plină de terase largi, relativ des locuită și acuma, a Vârtoapelor, numită atât de expresiv de către Grădișteni „Sub Cununi" (fig. 29). Numele și-l datorește acest versant sud-vestic al Vârtoapelor, ce privește spre Valea Aninețului, dela culmea Vârtoapelor, culme stâncoasă și înaltă care înconjură poienele din vale în formă de amfiteatru, ferindu-le de vânturile de Nord și făcând din aceste poieni unul din locurile cele mai prielnice pentru așezare. Pe prima din terasele de aici, pe cea mai de Vest, se găsesc urmele unei așezări romane, constând din ziduri cu mortar, țigle și cărămizi. Mai departe, spre Est, se găsește o așezare cu resturi de civilizație dacică. Tot o așezare dacică este și într'o grădină vecină, la vreo 200 de pași mai spre Est.

Locul Sub Cununi este de altfel demult cunoscut în literatura arheologică, prin descoperirile făcute aici pe la mijlocul secolului trecut de către A c k n e r, descoperiri ce au constat dintr'o cantitate de 500 de denari republicani și imperiali romani, precum și din câteva inscripții romane, publicate încă demult (CIL III 1415, 1416 și 12574). Descoperirea unor așezări romane pe un loc care se dovedește a fi fost locuit destul de intens și de populația Daciei libere, îmbie pe oricare istoric-arheolog să cerceteze mai de aproape cazul.

In capătul de Est al cununii stâncoase a Vârtoapelor, la „Cornul Pietrei", se află o peșteră, mai mult o despicătură afundă în stânca calcaroasă. Alte peșteri încă se cunosc de pe această Culme a Vârtoapelor; dar, până acum, ele n'au fost cercetate de nimeni în mod sistematic.

Chiar pe Culmea Vârtoapelor, lângă sălașul aceluiași Adam Alionesc, se află o așezare mai întinsă dacică (între cotele 931—936).

* * *

Părăsind așezările dela Sub Cununi, ne întoarcem din nou la Apa Grădiștei, acolo unde am lăsat-o sub turnul de pe fața Pustâiosului, la cca 2 km depărtare de gura Aninețului. Dela acest punct, până la Dealul Grădiștei, nu cunoaștem nicio așezare sau fortificație pe malul stâng al Apei Grădiștei, deși ele trebue să fie. Pe malul drept al Apei Grădiștei, pe Dealul Muncelului, așezările sunt mai numeroase. Ele vor fi tratate însă în capitolul următor, la un loc cu așezările ce se găsesc în sectorul dela Est de valea Apei Grădiștei.

După alți doi kilometri parcurși de-a-lungul Apei Grădiștei ajungem în Lunca Grădiștei, la picioarele Dealului Grădiștei, pe care se află ruinele marii cetăți dacice (fig. 18). Aici, în Lunca Grădiștei, la cota 635, ia

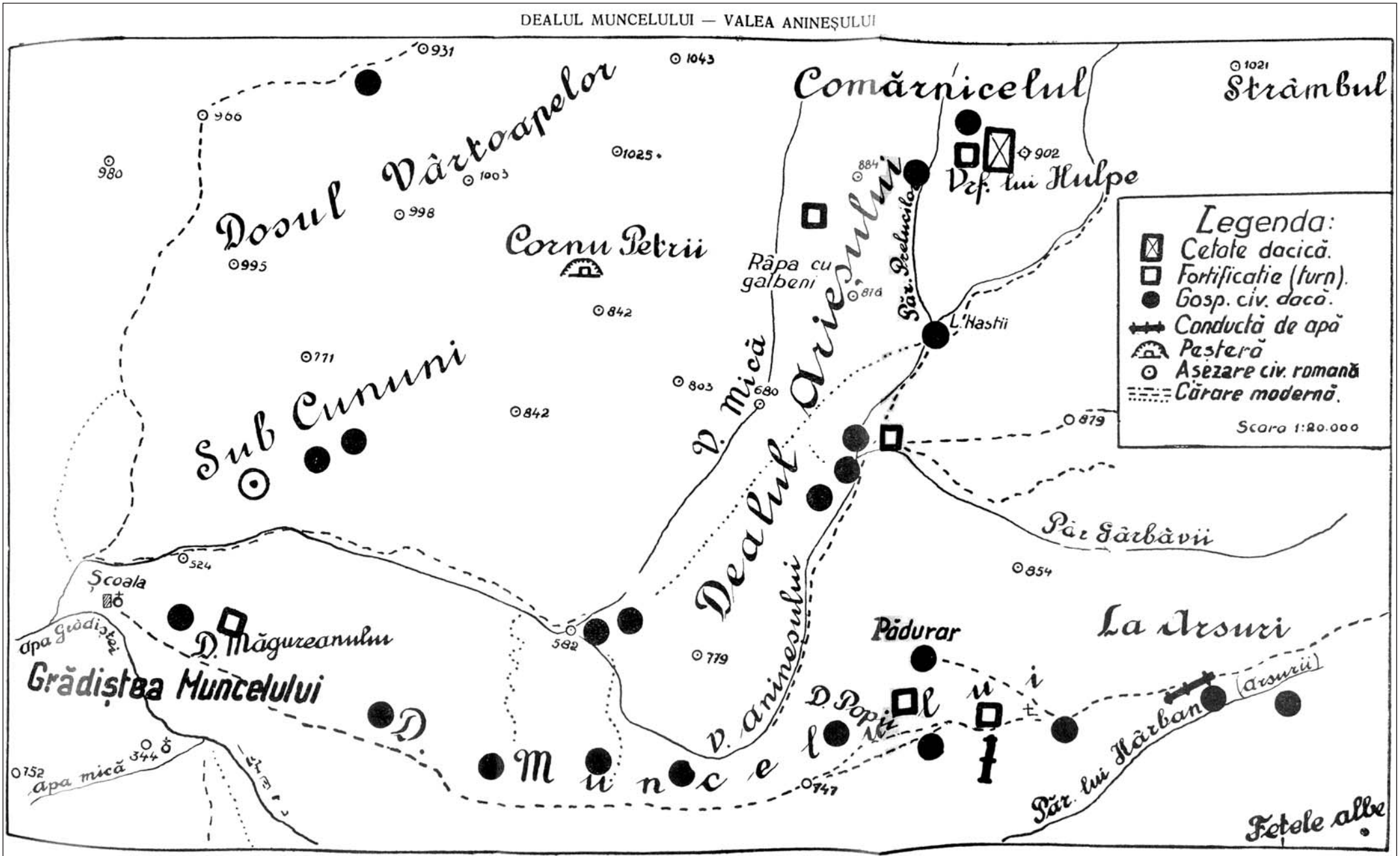

Fig. 29. — Schița sectorului Dealul Muncelului și Valea Aninesului.

PARTEA a II-a

ŞTIRI BIBLIOGRAFICE
ASUPRA
AŞEZĂRILOR DACICE DIN MUNŢII ORĂŞTIEI

CULESE DE AL. FERENCZI
(1921)

I. PRIMELE ŞTIRI DESPRE RUINELE CETĂŢILOR DACICE

Ruinele ciclopice ale dealului Grădiște și ale împrejurimilor sale sunt considerate, de către ştiinţa arheologică, mai mult sau mai puţin, ca monumente ale poporului dac; rostul lor îl pune în legătură cu războaiele lui Traian, deci cu ultimele zile ale Daciei.

Literatura de specialitate nu cunoaște monumentele dealului Grădiște decât din primii ani ai veacului XIX, când s'a descoperit marele tezaur de monete de aur Koson-Lysimachos. Dar poporul însuși a trebuit să știe de ele cu mult înainte de această descoperire, căci, pe lângă căutarea de comori aci, numele „Grădiște" este o suficientă dovadă că regiunea cunoștea acest loc, încă în timpul când, pentru denumirea „cetății" nu întrebuința decât cuvântul „grad", iar cuvântul „cetate" nu era încă folosit. Numirea „Grădiște" mai dovedește și faptul că, încă în timpul acela existau asemenea urme și că se puteau vedea astfel de ruine, încât ele au constituit un temeiu îndestulător pentru formarea acestei denumiri.

Dar cunoașterea străveche a acestor ruine e întărită înafară de acestea și de o altă dată interesantă. Anume, Ștefan Báthori, jude al curiei regești (iudex curiae regiae), în diploma sa [1]) dată în Cluj la 4 Iulie 1486, în care la cererea Sașilor delimitează precis hotarul apusean

---

[1]) Amlacher Albert, Urkundenbuch zur Geschicte den Stadt und des Stuhles Broos (Izvoare pentru istoria orașului și scaunului Orăștie), în Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde N. Jahrg. XV, 1379, 291.

Dosul Vârtoapelor. — Sub-Cunună. — Culmea Anieşii. — Muchea. — Şesul Plopilor. — Harta GK. 1863 nu cunoaşte niciuna din aceste numiri. După F i n á l y [1]) Spk. 1895 şi Spk. 1907, nu amintesc decât „Dosul Vârtoapelor". A c k n e r [2]) scrie că pe latura apuseană abruptă a „Culmii Anieşului", un om din Ocolişul Mic a găsit monete Lysimachos de aur. Mergând pe cursul acestei văi spre Apus — spune el — până la Vârtosul (Vârtopul), şi apoi înapoi pe dealul Cununii până la Culmea Anieşii, atât în spălăturile de apă cât şi în păduri, se găsesc răzleţ pietre lucrate, cărămizi şi fragmente de urme. Dealul calcaros Cunune se află în sus de satul Grădişte, deasupra povârnişurilor „Muchea" şi „Şesul Plopilor". Capătul dealului îl încheie Culmea Anieşului şi pe coasta ei apuseană s'au descoperit multe monete de aur Lysimachos şi Coson. F o d o r [3]) localizează „Sub Cunune" la distanţă de un ceas de satul Grădişte; aci se găsesc părţi de zid, cărămizi, blocuri lucrate şi alte obiecte.

De aci, s'a dus o inscripţie la Viena şi din magazia dela Grădişte o nicovală de fier de 85 fonţi.

Pe Vârtopul există o peşteră, deasupra căreia se văd ruine şi s'au găsit monete de aur. După el, „Sub Cunune" se mai numeşte şi „La Piatra Albă". Până la 1835, a fost aci şi un sat, care a fost desfiinţat de stăpânire, aceasta nefiind mulţumită de populaţie. N e i g e b a u r [4]) situează „Sub Cunune" sau „Sub Piatră" la distanţă de o milă, spre Nord-Est de satul Grădişte, pe câtă vreme „Vârtopul" este la distanţă de 3 ore, spre Răsărit de Grădişte. El a făcut săpături pe malul unei văi, ruinele desvelite întinzându-se pe cale de o jumătate de ceas. Aci aşează el locul unde s'a găsit nicovala, despre care vorbeşte F o d o r, precum şi topitoria de fier. V a s s I. [5]) aminteşte numai cele două inscripţii publicate şi în CIL sub Nr. 1.415 şi 1.416, arătând că ele s'au găsit pe şesul Văii Anieneşului, nu departe de ruinele unei clădiri pătrate [6]). G o o s [7]), afirmă că micul depozit de monete Lysimachos s'a găsit pe „Culmea Anieşii", ce se află pe malul „Văii Mici". După T é g l á s G. [8]),

---

[1]) Archaeol. Ért. XXXVI, 1916, 32.

[2]) Ib., p. 23—24; Archiv, I, 1843, caietul II, p. 23—24; Die röm. Alterth., 12.

[3]) Hon és külföld, an. 1844, 305 şi an. 1847, p. 334; Archaeol. Ért. XXXVI, 1916, 31; Utmutató, I, 74 şi 86.

[4]) Dacien, 96—97.

[5]) Erdély a Rómaiak alatt, 16.

[6]) Wiener Jahrbuch, 1831, s. 36; Archiv, I, 1845, Caiet II, s. 24.

[7]) Chronik, 89 şi 40.

[8]) Orvostermészettud. Ért. 1877, 74; Hunyadvármegye tört. I, 18 şi 146—148.

monetele Lysimachos au fost găsite pe „Capul Pietrii“ ce se află pe malul drept al Văii Anieş. Coasta de Sud a acestui „Capul Pietrii" se mai numeşte „Sub-Cununi" şi ruinele se află pe o terasă a malului drept al văii. Finály [1]) n'a găsit pe hartă indicat decât „Dosul Vârtoapelor“. El crede că „Culmea Anieşii“ este una cu „Dealul Anieşului“ iar „Sub Cununi", „Vârtoape", „Culmea Anieşii" şi „Ceata“ poate sunt numai numiri pentru unul şi acelaşi loc al descoperirii arheologice. Marţian [2]) afirmă că monetele Lysimachos s'au aflat pe „Culmea Anieşii"; la „Sub Cununi“ s'au aflat 500 monete de argint, urme de ziduri antice, şi inscripţii; iar pe Dealul Vârtoapelor, menţionează ruine ciclopice, apoi nicovala de fier şi atelierul de fierărie.

In concluzie se poate spune că „Culmea Anieşii“ şi „Capul Pietrii“, este unul şi acelaşi deal, iar „Sub Cununi", „La Piatra Albă", „Sub Piatră" şi „Valea Anieşii" sunt numiri pentru aceeaşi coastă de deal, care formează o terasă ce nu ajunge până la Părul Anieşii.. Din coordonarea datelor autorilor arătaţi mai înainte, mai rezultă că „Culmea Anieşii“, „Muchea“, „Şesul Plopilor“, sunt prelungiri, în direcţia Vest-Est a „Dosului Vârtoapelor". In ce priveşte „Sub Cununi" (Sub Piatră, La Piatra Albă, Cunună, Valea Anieşii şi La Anieş) este la rândul său coasta sub formă de terasă, situată spre cota 524, sub culmea Anieşii.

Monumentele arheologice se pot grupa după locul descoperirii în modul următor.

Ackner aminteşte de blocuri lucrate de cărămizi şi fragmente de urne găsite pe platoul Dosului Vârtoapelor. Precizează că ruinele nu sunt romane. Cu toate acestea, Neigebaur afirmă că aici se pot găsi ziduri, cărămizi şi monete romane. Este însă posibil să fi confundat Dosul Vârtoapelor cu Sub Cununi.

Dacă „Culmea Anieşii“ este o înălţime a Dosului Vârtoapelor, atunci tot aci trebue localizat şi locul unde s'a descoperit de locuitorul din Ocolişul mic depozitul de monete Lysimachos. Ackner spune că acest loc se află pe partea apuseană a Culmii. Goos spune în legătură cu acest depozit că pe această culme s'a aflat o cetate, iar Marţian aşează aici ziduri ciclopice. E probabil să fie ruine dacice.

Pe o latură a Dosului Vâtoapelor, se află după Fodor o peşteră. Deasupra ei s'au găsit ruine, monete de aur, apoi cărămizi şi ţigle din timpul Dacilor şi al Romanilor. Neigebaur spune că blocurile au o lungime până la 1,58 m şi o lăţime de 0,63 m.

---

[1]) Archael. Ért. XXXVI, 1916, 32—33.
[2]) Repertoriu arh. 21; Urme. 40.

La „Sub Cununi", autorii amintesc o seamă de urme arheologice: inscripţii, cărămizi, ţigle, cioburi. Neigebaur[1]) a şi săpat aici în 1847, găsind un zid cu mortar tare. A mai găsit cioburi de vase roşii mai fine şi de vase sure mai dure. Ackner a dus de aici un vas frumos foarte bine ars, din pastă roşietică. Printre cărămizile romane, s'au aflat şi unele dimensiuni mici: 0,11 m × 0,6 m; cele mari au mărimea de 0,73 × 0,08 m. Lângă zidul desvelit de Neigebaur, s'au găsit inscripţiile Nr. 1.415 şi 1.416 din C. I. L. III[2]). Pădurarul Boer, printre ruinele acestea, a descoperit 500 monete de argint, dintre care însă numai 411 au fost inventariate şi anume: 148 republicane, I. Caesar 15, Augustus 10, Antonius şi Lepidus 2, Germanicus 4, Agrippa 3, Tiberius 2, Agrippina 2, Caligula 16, Claudius 4, Titus 69, Domitianus 119, Neron 15, Traianus 2. Monetele lui Traianus sunt cu titlul Germanicus fără Dacicus. Fodor spune că în 1844 a găsit o monetă Antonius, dar un ţăran a aflat peste 1.000 bucăţi pe care le-a dus în Oltenia. Fodor a mai descoperit o pivniţă, un fundament de clădire, cărămizi de mozaic şi lespezi de piatră albă, cu dimensiunea 1,90 × 1,26 × 0,16 m. Un ţăran ar fi aflat o brăţară mare de aur. Fodor aminteşte că s'ar mai fi găsit obiecte de bronz şi fier, monete de aur între care Lysimachos.

Tot la Sub-Cununi s'a găsit, după Fodor, şi o nicovală de fier. Neigebaur afirmă că acest obiect s'a găsit între Sub Cununi şi Grădişte, iar Ackner şi Goos spun că s'ar fi găsit chiar în cetatea Dealului Grădişte. Nicovala este cu patru picioare, înălţimea ei este 0,17 m, iar greutatea 49,285 kg. Lângă nicovală s'au mai găsit şi bucăţi de fier şi de bronz, iar Neigebaur declară că s'au aflat şi două obiecte de fier, aproape terminate. Téglás G. spune că pretutindeni pe Valea Anieşii se află astfel de urme de fier, încât este verosimil că atât Dacii cât şi Romanii prelucrau aici fierul.

In orice caz, aici a existat şi o aşezare romană, fie civilă, fie militară. Cele două inscripţii găsite militează mai mult pentru o aşezare militară şi într'o asemenea eventualitate, nu-i exclusă existenţa în acest loc a unei unităţi a legiunii V. Macedonica. Iar dacă doi legatus Aug. propraetore: M. Statius Priscus la 157 şi L. Aemilius Carus la 175/176, ridică altare într'un loc atât de sus situat, aceasta înseamnă că în această parte a provinciei au trebuit să se petreacă atunci evenimente atât de însemnate, încât comandanţii înşişi să fie nevoiţi a participa la ele.

---

[1]) După Fodor (Hon és külföld, 1847, 364). Neigebaur a săpat mai puţin şi mai mult pădurarul Boer.

[2]) Hon és külföld, an. 1847, p. 364 unde se spune că inscripţia 1.416 a fost descoperită de principele Lobkowitz. Ambele iscripţii au fost duse la Viena.

18

1953 Şantierul Grădiştea Muncelului, în Studii şi Cercetări de Istorie Veche, tom IV, numerele 1-2, ianuarie-iunie, Editura Academiei Republicii Populare Române, imagini 19-23.

În imaginile 21-23 se fac referiri la peşterile de pe Vârtoape. Astfel, Peştera de la Piatra Bodii (imaginea 21) este identificabilă cu ceea ce şi noi numim la fel.

Peştera mică, despre care se vorbeşte în paragraful următor nu este posibil de identificat pentru că asemenea intrânduri sunt relativ numeroase în versantul Pietrei Bodii.

Peştera din Dealul Mare, de care se vorbeşte tot în imaginea 21, ar fi situată undeva în arealul peşterilor V1, V2, V3 de la Vârtoape (vezi harta/ imaginea 137). Nu putem fi siguri că se face referire la o peşteră reală pentru că în perimetrul respectiv unele dintre denivelările terenului par de la distanţă a fi cavităţi dar dacă ne apropiem şi încercăm să mergem spre subteran constatăm că acest lucru nu a fost niciodată posibil.

Gaura strâmtă din Făget (imaginea 22). Din păcate, lipsa unor elemente topometrice/ toponimice viabile până în prezent nu permite identificarea locului. Iar formularea „foarte adâncă” (din paragraful 1) ne face să credem că cel care a transmis aceste informaţii nici nu a fost la intrarea ei.

Toponimele date de localnici (contrar părerilor unor persoane/ cercetători care nu au revenit la intervale de ani pe locurile unde au făcut constatări/ observaţii) se pot schimba destul de des (săptămâni/ luni/ ani), funcţie de stăpânii locurilor, evenimente/ întâmplări locale sau pur şi simplu după bunul plac al celor care trăiesc/ lucrează pe acolo. Şi nu într-un singur masiv am constatat că un oarecare punct topografic poate fi cunoscut cu denumiri diferite de localnicii/ vecinii/ sezonierii care umblă în acelaşi timp pe acolo.

Peşterile La Găuri de care se vorbeşte în imaginea 22 sunt cele numite de Valer Trufaş (vezi anul 1961) şi de noi (vezi anul 1982) Peşterile din Culmea Vârtoape. Noi - dându-ne seama de importanţa arheologică a locului - am evitat să facem săpături care să răvăşească stratele, cu speranţa că arheologii se vor interesa de acest

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
INSTITUTUL DE ISTORIE

STUDII ŞI CERCETĂRI
DE
ISTORIE VECHE

Tomul IV, Nr. 1—2 Ianuarie—Iunie 1953

SUMAR

	Pag.
Şantierul Truşeşti	7
Şantierul Traian	45
Şantierul Sărata-Monteoru	69
Şantierul Histria	90
Şantierul Grădiştea Muncelului	153
Şantierul Spanţov	220
Şantierul Garvăn-Dinogetia	240
Şantierul Moreşti	275
Şantierul Hlincea-Iaşi	312
Şantierul Suceava	335
Şantierul Corlăteni	394

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

19

STUDII ŞI CERCETĂRI DE ISTORIE VECHE
Tomul IV, Nr. 1—2, 1953

ŞANTIERUL GRĂDIŞTEA MUNCELULUI

Dat fiind că întreitul caracter al aşezării dacice de pe Dealul Grădiştei, din hotarul localităţii Grădiştea Muncelului (acela de centru militar, politic şi religios), a fost scos în evidenţă prin cercetările din primii doi ani (1950 şi 1951) [1], colectivul acestui şantier şi-a propus pentru campania din anul 1952: a) *desvelirea* în întregime a unor construcţii, b) *lămurirea* unor probleme de ordin cronologic şi tehnic la sanctuare şi cetate, c) *lărgirea* cunoaşterii aşezărilor de pe diferitele terase ale Dealului Grădiştei şi *d) explorarea* împrejurimilor acestui centru de viaţă dacică. Lămurirea, în ansamblu, a aşezării, considerând-o terminată prin cercetările anterioare, campania din anul 1952 avea drept ţintă aprofundarea cunoaşterii până în cele mai mici detalii ale componentelor complexului de ruine, pentru o mai justă apreciere a formelor de viaţă, a intensităţii şi calităţii culturii materiale şi spirituale a Dacilor în ultimele două secole, care au precedat cotropirea romana.

Este dela sine înţeles că acest obiectiv necesită mai multe campanii de săpături şi că în anul 1952 el n'a fost decât iniţiat, cu rezultate care îndreptăţesc continuarea cercetărilor de detaliu încă în vreo două trei campanii.

In cele ce urmează vom înfăţişa, în linii mari, rezultatele obţinute.

1. SANCTUARUL MIC ROTUND DE PE TERASA A XI-a

(a se vedea fig. 1—3)

Descoperit încă din anul 1950 [2], el a fost degajat aproape complet în acest an (a se vedea Planul Incintei Sacre) [3]. Sanctuarul, după cum îl considerăm noi, e format din 114 stâlpi de andezit, aşezaţi în cerc perfect, al cărui diametru e de 12,50 m. In total, au fost 114 stâlpi de andezit, dintre care 13 mai laţi, iar 101 mai subţiri. Din aceştia, cei laţi au dispărut afară de unul singur, locul celorlalţi fiind vizibil prin golurile pe care le-au lăsat în seria regulată a stâlpilor înguşti. Stâlpii înguşti au rămas pe loc, însă cu capetele rupte, cu excepţia a cinci, care nu mai există.

[1] A se vedea Raportul preliminar pe anul 1950, « SCIV », Nr. 1, anul II, 1951, p. 95—126 şi anul III, 1952 p. 281—310.
[2] « SCIV », Nr. 1, anul II, 1951, p. 117.
[3] « SCIV », anul III, 1952, p. 282, fig. 1.

20

spaţiu (chiar dacă, din punct de vedere speologic se întrevedea o posibilă continuare importantă spre subteran).

Peştera din Capul/ Cornul Pietrii, amintită tot în imaginea 22, este cea semnalată de Trufaş (vezi bibliografia anului 1961) şi explorată până la final de noi (vezi bibliografia anului 1982) ca având o denivelare/ adâncime de 47 metri. Interesant că autorii o definesc ca fiind „destul de adâncă" în vreme ce Gaura Strâmtă din Făget (vezi mai sus) este „foarte adâncă" (?!).

În imaginea 23 se afirmă (vezi paragraful 4), pe baza descoperirilor făcute, fapt important, pe care trebuie să-l reţinem pentru a susţine încă o dată importanţa arheologică a zonei şi a descoperirilor noastre, că „întregul platou, ca şi poalele lui" au fost intens locuite în perioada dacică.

poate tăgădui acestei picturi o anumită eleganţă şi preciziune, mai ales când e vorba de a reda figurile cu care sunt familiarizaţi.

Pentru unele motive decorative, ne putem gândi la cele ce apar în argintăria dacică, dar mai ales la figurile şi elementele decorative de pe monetele autohtone. Un izvor nesecat de inspiraţie trebue să fi constituit arta decorativă în lemn (ne gândim, în primul rând la motivele geometrice şi florile stilizate).

6. CERCETĂRI ASUPRA PEŞTERILOR ŞI AŞEZĂRILOR DIN ÎMPREJURIMILE GRĂDIŞTEI MUNCELULUI

Un membru al colectivului a avut sarcina de a cerceta, în cursul lunii Septembrie, regiunea cetăţilor dacice şi anume următoarele trei puncte:

1) La Vârtoape, deasupra Văii Aninieşului şi a poienii numită « Sub cununi »[1].

2) Cioclovina[2].

3) Ohaba-Ponor (La S de Cioclovina, nu departe de Pui).

Dăm rezultatul acestor cercetări în cele de mai jos:

1. La Vârtoape

S'a constatat existenţa, pe acest deal, a următoarelor peşteri:

a) ***Peştera dela Piatra Bodii***[3]. In steiul de calcar de pe versantul stâng al Văii Rele cunoscute sub numele « Piatra Bodii » se află o peşteră, la o înălţime de peste 3 m în stânca aproape verticală, având o intrare de cca 3 m lăţime şi 2,50 m înălţime. In partea superioară, gura peşterii este aproape rotundă, spre fund se lărgeşte mai mult spre dreapta şi bolta se înalţă, apoi coboară spre o intrare strâmtă, aproape astupată cu dărîmături din tavanul peşterii. In mod sigur, peştera continuă dela această intrare. Nicio urmă de ceramică. S'a aflat doar un singur fragment din maxilarul inferior al unui urs de peşteră (tip mic). Peştera va trebui cercetată în continuare, spre a se vedea cât mai continuă. E posibil să fi fost locuită în paleolitic, alcătuind şi un bun refugiu în timpurile istorice. O săpătură sumară şi o cercetare a ramificaţiei din fund ar putea rezolva problema.

Peştera mică. In aceeaşi stâncă, vreo câteva sute de metri spre Vest, deasupra unui izvor puternic, se află o peşteră mică cu lut roşu şi puţin grohotiş pe fund. Un bârlog prea mic spre a fi putut fi locuit.

b) ***Peştera din Dealul Mare.*** In fundul unei doline, numită în partea locului « vârtop » — de unde şi numele de « Vârtoape » dat întregului masiv calcaros de aici — se află o peşteră cu gura aproape astupată de stânci şi lemne, având o deschidere de cca 5 m lăţime pe 2,50 m înălţime. Vârtopul în care se află este prăbuşit numai pe jumătate, peştera rămânând în stânca neprăbuşită.

---

[1] A se vedea C. Daicoviciu şi Al. Ferenczi, Aşezările dacice din Munţii Orăştiei, Ed. Acad. R.P.R., 1951, p. 29—30 şi schiţa dela fig. 1 şi 29.

[2] Ibidem, p. 61 şi schiţa dela fig. 1—39.

[3] Ibidem, p. 29, fig. 1.

c) Gaura strâmtă. In Făget, dela « Preluca cu cornii deşi » sau « Cioaca cu corni », la primul vârtop spre S se află o gaură strâmtă, verticală, foarte adâncă.

d) La Găuri. In Dealul lui Cocoş, deasupra poienii locuită de Hârban Mihăilă, în stânca de calcar de aici, se află trei peşteri mici alăturate, prima comunicând cu a doua. Sunt uscate şi bune de locuit, ca şi peştera mare din Piatra Bodii. In timpul războiului din 1916—1918 au şi fost locuite de câteva familii. Sunt astupate cu multă piatră, lut şi hăbuc. In prima peşteră din stânga, cu prilejul locuirii, scoţându-se puţin pământ pentru amenajare, s'au aflat cioburi de oale groase şi un fier de cca 3 palme lungime, foarte ruginit. Un sondaj de 1 m adâncime în prima peşteră şi altul de 1,70 m în cea de a doua, nu au atins stratele inferioare cuaternare, ci numai depozitele recente de umplere prin prăvălirea pietrelor şi a lutului de pe coastă. Au ieşit la iveală doar câteva fragmente de ceramică dacică.

e) Peştera din « Capul (Cornul) Pietrii »[1], zisă şi peştera dela « Hoaga Opronii » sau « Gaura Scufundă », este aproape de sălaşul lui Coman Enăşescu [2]. Este o peşteră aproape verticală, destul de adâncă. După unele informaţii, este posibil ca, în steiul de pe versantul drept al Văii Mici, stei cunoscut sub numele de Cunună, să se afle încă o peşteră pe care nu am găsit-o.

Dintre aceste peşteri merită a fi cercetate din punct de vedere arheologic, Peştera Mare din Piatra Bodii şi cele trei peşteri din Dealul lui Cocoş. Celelalte credem că prezintă numai un interes speologic.

Tot în regiunea Vârtoapelor s'au constatat şi câteva urme de aşezări gospodăreşti, şi anume:

a) La sălaşul lui Alionesc, în grădina de cartofi, de lângă colibă, cu prilejul arăturilor, se găsesc fragmente de ceramică dacă şi urme de lut ars. Pe Poiana din jurul sălaşului se văd mai multe ridicături rotunde sau ovale plate, care arată locul vetrelor de locuire [3];

b) In grădina casei lui Lazăr, vecină cu sălaşul lui Alionesc, apar iarăşi fragmente de ceramică dacă;

c) In poiana fetei lui Alionesc se află iarăşi ridicături plate cu urme de locuire dacică;

d) La « Cioaca cu Frasini » apare ceramică dacă şi urme de pământ ars;

e) La cumpăna apelor, între izvoarele Văii Rele şi Văii Vârtoapelor care se varsă în Valea Mică, cu prilejul săpăturilor pentru drumul de exploatare forestieră din parchetul Vârtoape, s'au descoperit urmele a trei aşezări gospodăreşti. Una lângă pod, aproape de izvor, în formă de ridicătură plată, cu diametru de cca 20 m, alta mai la vale, la 30 m, alături de care este o groapă artificială şi a treia la cca 250 m mai la vale de pod, iarăşi în formă de ridicătură plată cu diametrul de 30 m.

In aceste locuri au apărut urme bogate de ceramică dacă şi un fragment de râşniţă. Menţionăm şi apariţia unei pietre făţuite ca acelea dela Cetate:

---

[1] A se vedea C. Daicoviciu şi Al. Ferenczi, Aşezările dacice din Munţii Orăştiei Ed. Acad. R.P.R., 1951, p. 30.
[2] Ibidem.
[3] Ibidem.

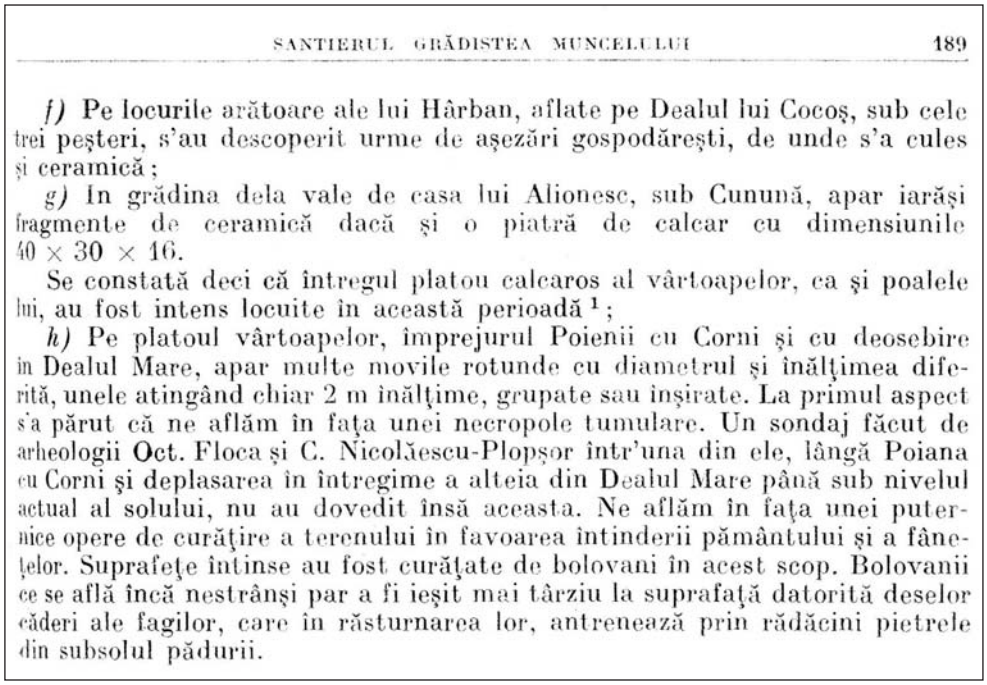

SANTIERUL GRĂDISTEA MUNCELULUI 189

f) Pe locurile arătoare ale lui Hârban, aflate pe Dealul lui Cocoş, sub cele trei peşteri, s'au descoperit urme de aşezări gospodăreşti, de unde s'a cules şi ceramică;

g) In grădina dela vale de casa lui Alionesc, sub Cunună, apar iarăşi fragmente de ceramică dacă şi o piatră de calcar cu dimensiunile 40 × 30 × 16.

Se constată deci că întregul platou calcaros al vârtoapelor, ca şi poalele lui, au fost intens locuite în această perioadă [1];

h) Pe platoul vârtoapelor, împrejurul Poienii cu Corni şi cu deosebire în Dealul Mare, apar multe movile rotunde cu diametrul şi înălţimea diferită, unele atingând chiar 2 m înălţime, grupate sau înşirate. La primul aspect s'a părut că ne aflăm în faţa unei necropole tumulare. Un sondaj făcut de arheologii Oct. Floca şi C. Nicolăescu-Plopşor într'una din ele, lângă Poiana cu Corni şi deplasarea în întregime a alteia din Dealul Mare până sub nivelul actual al solului, nu au dovedit însă aceasta. Ne aflăm în faţa unei puternice opere de curăţire a terenului în favoarea întinderii pământului şi a fâneţelor. Suprafeţe întinse au fost curăţate de bolovani în acest scop. Bolovanii ce se află încă nestrânşi par a fi ieşit mai târziu la suprafaţă datorită deselor căderi ale fagilor, care în răsturnarea lor, antrenează prin rădăcini pietrele din subsolul pădurii.

23

1961 Carstul de la Grădiştea de Munte, de Valer Trufaş, Analele Universităţii „C. I. Parhon", seria Ştiinţele naturii, Geologie-Geografie, 27, anul X, 1961, imagini 24-33.

Este prima lucrarea care se ocupă dedicat, amplu, de carstul şi peşterile de la Vârtoape. O reproducem în imaginile 24-33 şi recomandăm, pentru cei care doresc să facă alte explorări speologice aici, parcurgerea ei integrală.

Avenul de la Cornul Pietrii (vezi, mai sus, bibliografia anului **1951, Aşezările dacice din Munţii Orăştiei**, de Constantin Daicoviciu şi Alexandru Ferenczi şi bibliografia anului **1953, Şantierul Grădiştea Muncelului**) este explorat în premieră până la adâcimea de 20 de metri (vezi imaginea 25).

Grotele din Culmea Vârtoapele, cinci la număr, sunt menţionate în imaginea 28 (este vorba de acelaşi loc semnalat în bibliografia anului **1953, Şantierul Grădiştea Muncelului**), unde, pentru cea mai mare dintre ele, este dată, în premieră, o hartă.

Peştera de Izvoare, imaginile 28-30, este explorată şi cartată în premieră.

Peştera din Piatra Bodii (credem că coincide cu cea semnalată în bibliografia anului **1953, Şantierul Grădiştea Muncelului**), vezi imaginile 31-32, este explorată şi cartată în premieră.

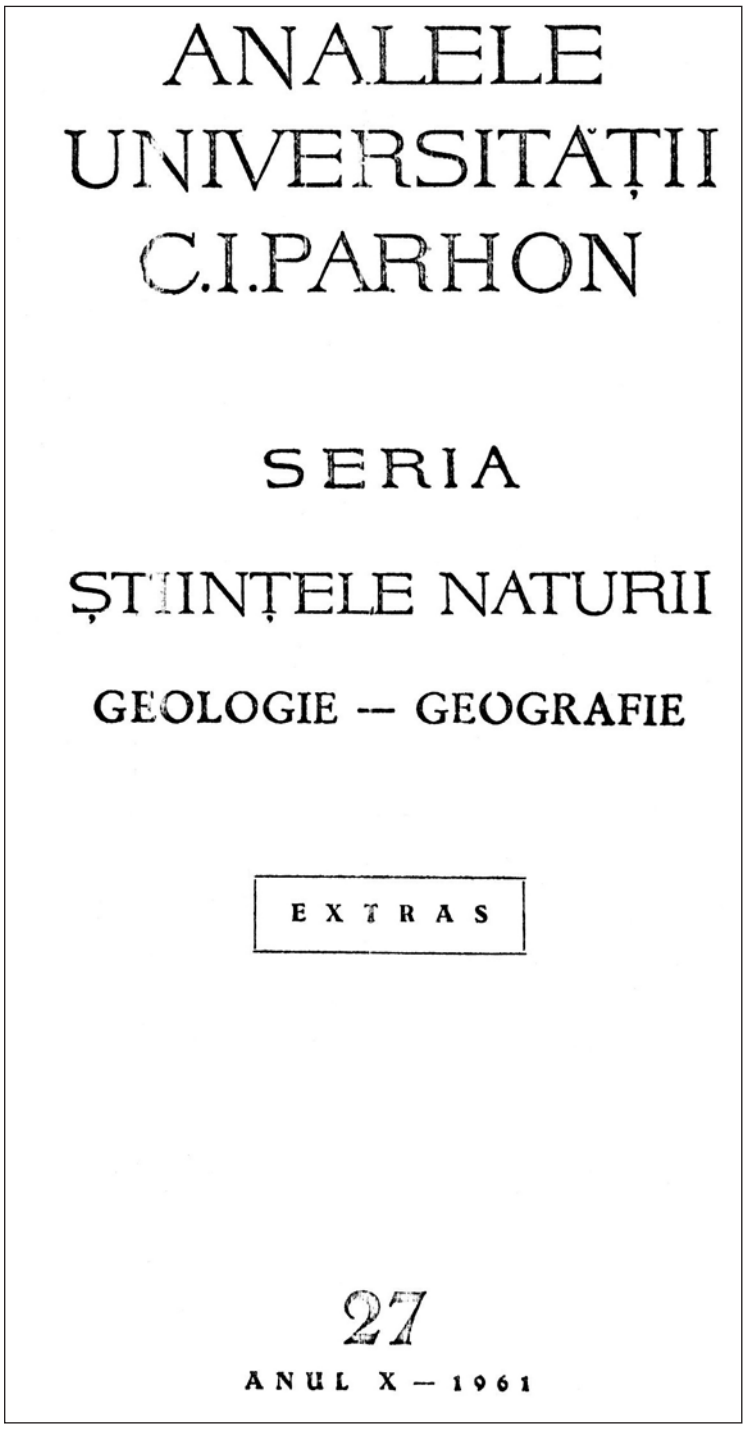
ANALELE
UNIVERSITĂȚII
C.I.PARHON
SERIA
ȘTIINȚELE NATURII
GEOLOGIE — GEOGRAFIE
EXTRAS
27
ANUL X — 1961

24

CARSTUL DE LA GRĂDIŞTEA DE MUNTE

VALER TRUFAŞ

În partea de nord a Grădiştei de Munte (Munţii Şurianu) între Valea Rea (N), Valea Aninieşului (S) şi Valea Mică (afluentă pe dreapta văii Aninieş) se individualizează masivul Vîrtoapele cu altitudine absolută de 1 004 m.

Din punct de vedere geologic fundamentul este format din şisturi cristaline (grupul I) peste care repauzează calcare mezozoice de culoare albă-cenuşie uneori negricioase, alteori fin gresoase, puternic fisurate. Pe aceste calcare se dezvoltă fenomene carstice de suprafaţă şi adîncime (fig. 1 şi 2).

Literatura de specialitate nu semnalează prezenţa lor.

Formele carstice de suprafaţă apar pretutindeni pe petecul calcaros al Vîrtoapelor şi sînt reprezentate prin doline, ponoare, avenuri, karren şi izvoare.

Dolinele sînt cele mai răspîndite forme carstice şi se observă pe toată suprafaţa platoului ca nişte ciupituri imprimînd nota specifică a reliefului. Dimensiunile lor sînt variate. Diametrul lor variază de la 2—3 m pînă la 60 m (frecvenţa medie fiind 40 m), iar adîncimea de la 1—25 m (cele mai frecvente avînd adîncimi de 10—15 m). Aşezarea lor este greu de urmărit datorită vegetaţiei de pădure foarte abundente. Se pot identifica totuşi cîteva aliniamente.

Geneza dolinelor este diferită. Unele s-au format prin prăbuşirea golurilor subterane, altele prin coroziune superficială.

Ponoarele sînt la fel de numeroase ca şi dolinele, în sensul că fundul acestora prezintă fisuri — mascate de litieră — prin care se scurge apa meteorică. Permanente şi bine evidenţiate sînt ponoarele din *Dosul Vîrtoapelor* şi de *La Izvoare*. Ele au fost create prin modelarea litoclazelor, datorită aportului mai mare şi permanent de apă a unor emergenţe.

Ponoarele din *Dosul Vîrtoapelor* erau iniţial avene cu pierderi de apă, astăzi astupate natural şi antropogen (pentru evitarea accidentelor). Un alt aven se mai păstrează la Capu (Cornu) Pietrii. Din lipsa utilajului nu s-a putut cerceta decît pe 20 m adîncime.

În zona numită *La Izvoare,* şase piraie cu lungimi între 30 şi 150 m îşi pierd apele în subteran. Două din ele folosesc un ponor comun

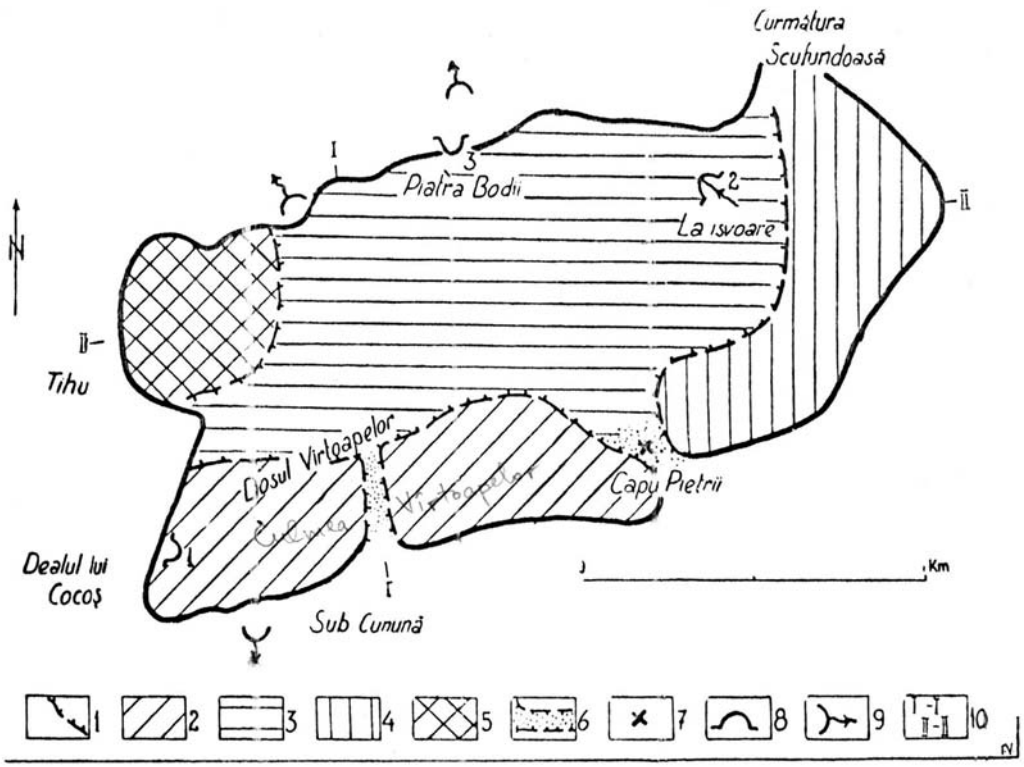

Fig. 1. — Schiţa morfologică a carstului de la Grădiştea de Munte.

1 — Denivelări; *2* — Cîmpul carstic din culmea Virtoapele; *3* — Cîmpul carstic din Dosul Virtoapelor; *4* — Cîmpul carstic Capu Pietrii-Curmătura Scufundoasă; *5* — Zona vîrfului Virtoapele; *6* — Şei-culoar născut prin unirea dolinelor; *7* — Aven; *8* — Peşteri (1 — Grotele din culmea Virtoapele; 2 — Peştera de la Izvoare; 3 — Peştera din Piatra Bodii); *9* — Izvoare carstice; *10* — Direcţia profilelor (I — transversal; II — longitudinal).

(fig. 3 a), iar altul pătrunde într-o peşteră (fig. 3 b). In talvegul acestor pîraie se găsesc fragmente de şisturi cristaline. Acest fapt — în lipsa deschiderilor naturale — ne îndreptăţeşte să presupunem că eroziunea şi coroziunea au tăiat placa de calcar — descoperind cristalinul din bază — sub forma unor mici butoniere cu aspect de micropolje (văi oarbe).

Lapiezurile apar doar ici-colo de sub cuvertura de sol argilos ori litieră, neocupînd suprafeţe însemnate. Multe sînt distruse fie prin dezagregare, fie în urma prăbuşirilor din masa de calcar.

Izvoarele carstice sînt de tipul resurgenţelor descendente pe fisuri şi canale. Pătrunderea apelor în interiorul masivului calcaros se face mai cu seamă în zona ponoarelor. Pierderile de apă în ponoarele din *Dosul Virtoapelor* apar într-un izvor carstic *Sub Cunună,* unde se pot observa şi cîteva depuneri impure de tuf calcaros. Cu cîţiva metri mai jos de

acest izvor carstic există o altă emergență, în material deluvial, ale cărei ape provin tot din masivul calcaros.

Apele ce se pierd în cele patru ponoare și în peșteră, *La Izvoare*, apar în două puncte sub versantul prăpăstios de calcar dinspre Valea Rea.

Aparițiile naturale de apă au loc în zona de contact a calcarelor cu șisturile cristaline. Debitul lor este variabil și dependent de precipitațiile atmosferice. În perioadele uscate, izvoarele sînt alimentate de apa intrată în ponoare și de apele de circulație descendentă care ajung în canalul colector. În timpul și după perioadele cu precipitații sau la topirea zăpezilor, debitul izvoarelor este mai mare prin faptul că apa căzută la suprafața platoului ajungînd în bazinele de colectare a ponoarelor și în fisurile din masa calcarului (mai ales a acelora de pe fundul dolinelor) este cedată canalelor colectoare și recipiente a resurgențelor. Chiar mai mult, apar și alte izvoare cu caracter efemer, acestea fiind alimentate exclusiv din precipitații. Durata și debitul lor este în funcție de capacitatea fisurilor, de mărimea acestora și de suprafața de colectare.

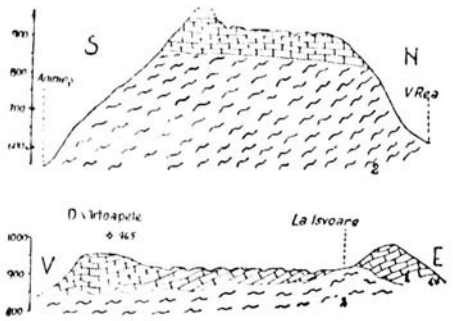

Fig. 2. — Profil transversal (sus) și longitudinal (jos) prin Muntele Virtoapele (1 — calcare; 2 — șisturi cristaline).

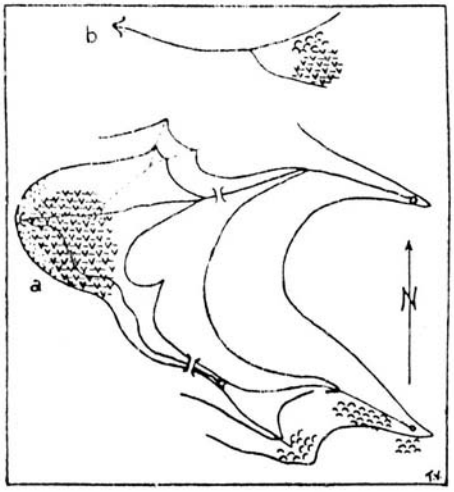

Fig. 3.

* * *

După poziția altimetrică, densitatea formelor și particularitățile pe care le prezintă, suprafața clipei de calcar se poate împărți în trei cîmpuri carstice și anume:

1. *Cîmpul carstic (sudic) din Culmea Virtoapelor* care se găsește la altitudinea de 930—970 m și prezintă o suprafață perforată de pîlnii — ce se îngustează de la SV, spre NE. Aliniamentele dolinelor sînt perpendiculare pe Cunună * și au o direcție aproximativ N—S. O interferare mai accentuată a unui astfel de aliniament de doline a generat o înșeuare transversală a culmii.

* Localnicii numesc *Cunună* marginea împrejmuitoare abruptă a lamboului calcaros.

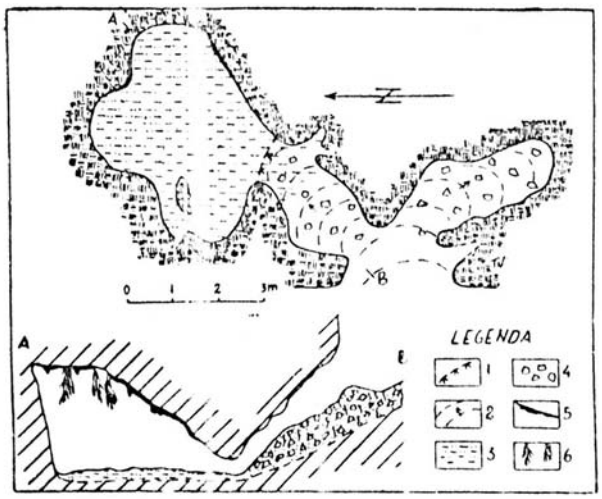

Fig. 4. — *Grota mare din sud-vestul Virtoapelor:* Plan (sus) și secțiune longitudinală (jos) pe direcția A-B.

1 — Limita de pătrundere a luminii de zi; 2 — Izohipse și sensul pantei; 3 — Material argilos; 4 — Pietre și bolovani; 5 — Tencuială crustă) stalagmitică și mici concrețiuni; 6 — Rădăcini pătrunse prin tavanul peșterii.

2. *Cîmpul carstic (nordic) din Dosul Virtoapelor* este cuprins între Culmea Virtoapele și Cununa Văii Rele și se situează la o altitudine mai coborîtă decît primul (900—940 m). Acesta are suprafața cea mai mare. Printre numeroasele doline ce perforează acest cîmp carstic se pot distinge trei aliniamente: unul orientat NE—SV în Dosul Virtoapelor, altul urmărește baza versantului orientat spre NV al Culmii dintre Capul Pietrii și Curmătura Scufundoasă și un altul, care pornind de la Capu Pietrii spre NV, se unește cu primul.

Abundența dolinelor și tendința lor de asociere prin evoluție mai înaintată stau la baza unui uvalas al cărui început se întrevede și care imprimă caracterul de endoreism morfologic întregului platou. Tot aici se găsesc și ponoarele amintite.

3. *Cîmpul carstic (estic) Capu Pietrii-Curmătura Scufundoasă* afectează o culme rotunjită orientată NNE—SSV și este cel mai sărac în forme. Aici apar numai cîteva doline și suprafețe restrînse cu mici lapiezuri îngropate.

Fenomenele carstice de adîncime (de proporții mai mari probabil odinioară) sînt reduse ca număr și dimensiuni. Ele se pun în evidență prin cîteva peșteri.

Grotele din culmea Virtoapele. Pe versantul sud-vestic orientat spre Dealul lui Cocoș, pe o linie de 13 m apar cinci mici grote înfundate cu deluviu. Ele sînt formate pe fisuri. În grota din aripa nordică (fig. 4) se observă cîteva formații stalagmitice, estompate posterior de prelingeri de CO_3Ca, care de altfel îmbracă într-o crustă albă întreaga cameră din fund a grotei. Din tavan atîrnă rădăcinile stufoase ale fagilor care au reușit să lărgească și mai mult fisurile rocii.

Grota din aripa sudică pare a fi mai mare. Desfundarea ei poate ar duce la interesante descoperiri arheologice.

Peștera La Izvoare (fig. 5 și 6) are o singură galerie, cîteva mișe laterale și un mers descendent de la gură spre partea posterioară, unde se termină printr-o mică boltă. Este formată prin captarea unui pîrîiaș de o fisură ce se poate urmări în cerimea galeriei aproape pe toată

28

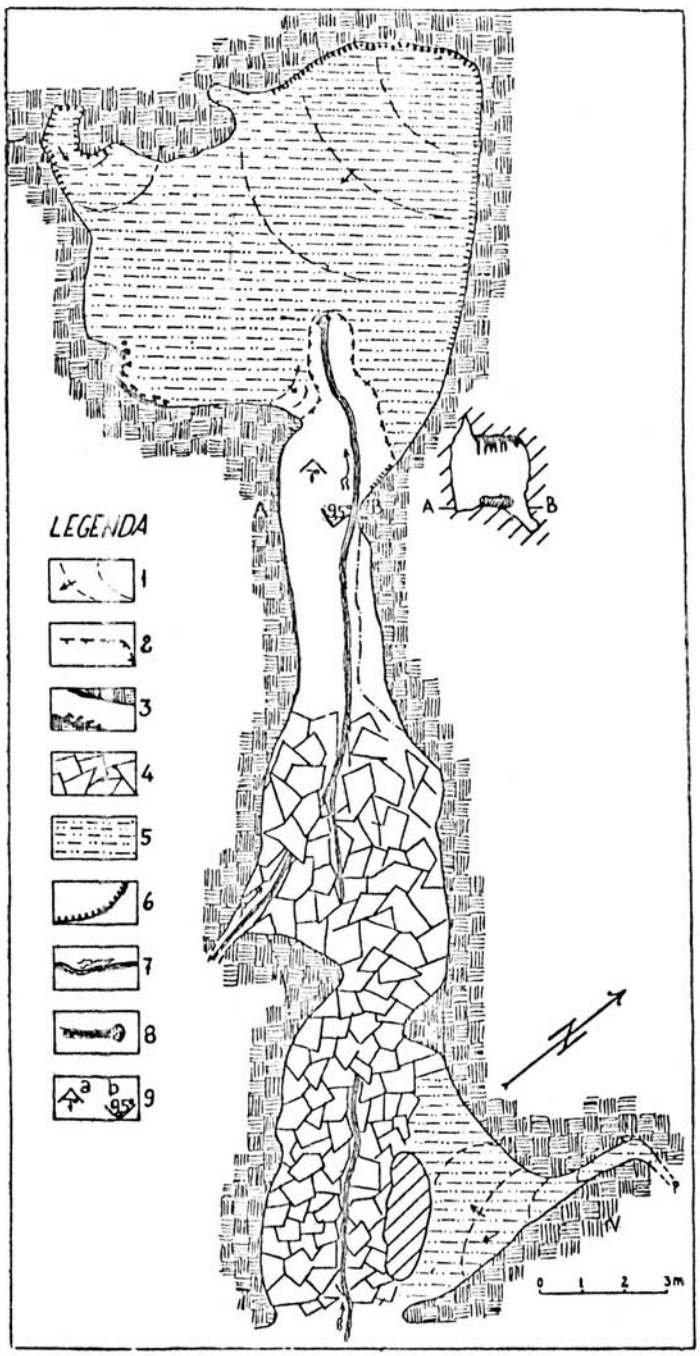

Fig. 5. — *Peştera de la Izvoare* (ridicată de V. Trufaş, I. Dumbrăveanu şi C. Ştefănescu).

1 — Izohipse şi înclinarea tăipii peşterii; 2 — Denivelări; 3 — Cruste stalagmitice şi concreţiuni variate; 4 — Bolovăniş; 5 — Argilă; 6 — Argilă pe pereţi; 7 — Pirîu; 8 — Ponor (sifon); 9 — Temperatura (a — aer, b — apă).

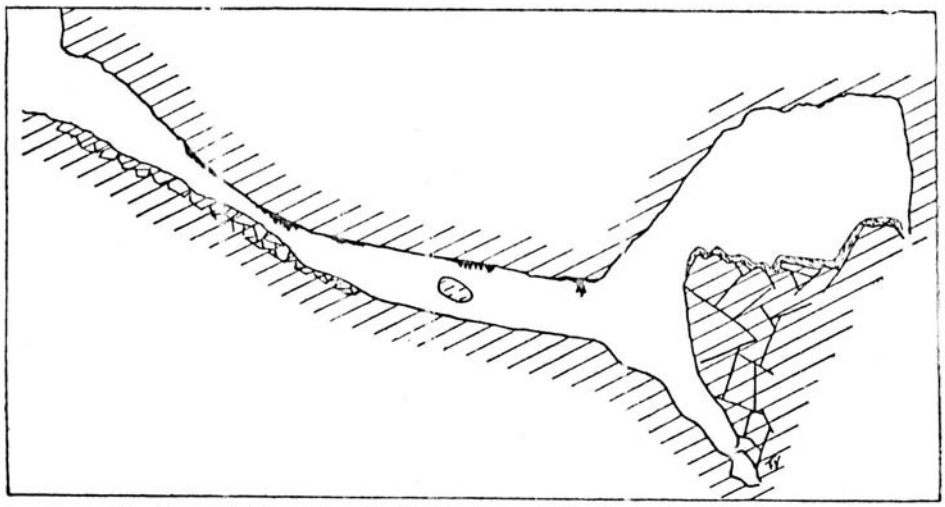

Fig. 6 — Secţiune longitudinală schematică prin peştera La Izvoare.

lungimea sa. Pîrîul care intră în peşteră, se strecoară clipocind prin filiera de blocuri ce-i pardoseşte talpa, ca să se piardă apoi în adînc printre dărîmăturile din fund. După 5 m de la intrare, confluează cu un firişor de apă provenită dintr-un ponor apropiat.

Tavanul şi pereţii peşterii sînt acoperiţi de cruste de carbonat de calciu cu suprafaţa învălurată de concreţiuni tuberculare din care atîrnă uneori mici stalactite, tubulite sau scurgeri parietale. Spre fundul peşterii pereţii sînt căptuşiţi de un strat argilos roşu (paţin lateritic) transportat de la suprafaţă de apele de infiltraţie.

O dată cu pătrunderea în litieră, apele meteorice îşi îmbogăţesc şi mai mult cantitatea de CO_2 rezultat din reacţiile biochimice. Astfel, ele pătrunzînd prin fisuri au o capacitate de coroziune mai mare, fapt ce duce pe de o parte, la lărgirea fisurilor, iar pe de altă parte, la o soluţie concentrată de $(CO_3)_2Ca$.

În mersul ei descendent apa antrenează şi particule argiloase sub formă coloidală din cuvertura ce acoperă calcarele.

În cazul cînd fisurile corespund în peşteră, argila este depusă sub forma unui strat de grosimi variabile (0,1—2 cm) pe tavanul şi pereţii peşterii şi chiar pe blocurile ce-i pardosesc patul. În alte cazuri fisurile pot fi astupate de depunerile argiloase formînd „dopuri" ce opresc apoi circulaţia apei.

Pe suprafaţa acestui strat argilos, se observă uneori eflorescenţe şi micelii de CO_3Ca, alteori formaţii argiloase pe care le-am numit *fictilogmite* (fictilis-e = de lut, de argilă).

Eflorescenţele şi miceliile se explică prin fenomenul de capilaritate care a antrenat CO_3Ca din stratul de argilă. În alte cazuri ele se formează prin depuneri din soluţia de bicarbonat de calciu ce se prelinge sub formă peliculară din tavan pe deasupra stratului argilos.

Fictilogmitele sînt generate tot de fenomenul de capilaritate. Lungimea lor este de cîţiva milimetri pînă la 1,5 cm şi diametrul de 2—3 mm. Suprafaţa este destul de neregulată iar în interior au un canal capilar. În procesul formării nu intervine forţa gravitaţiei.

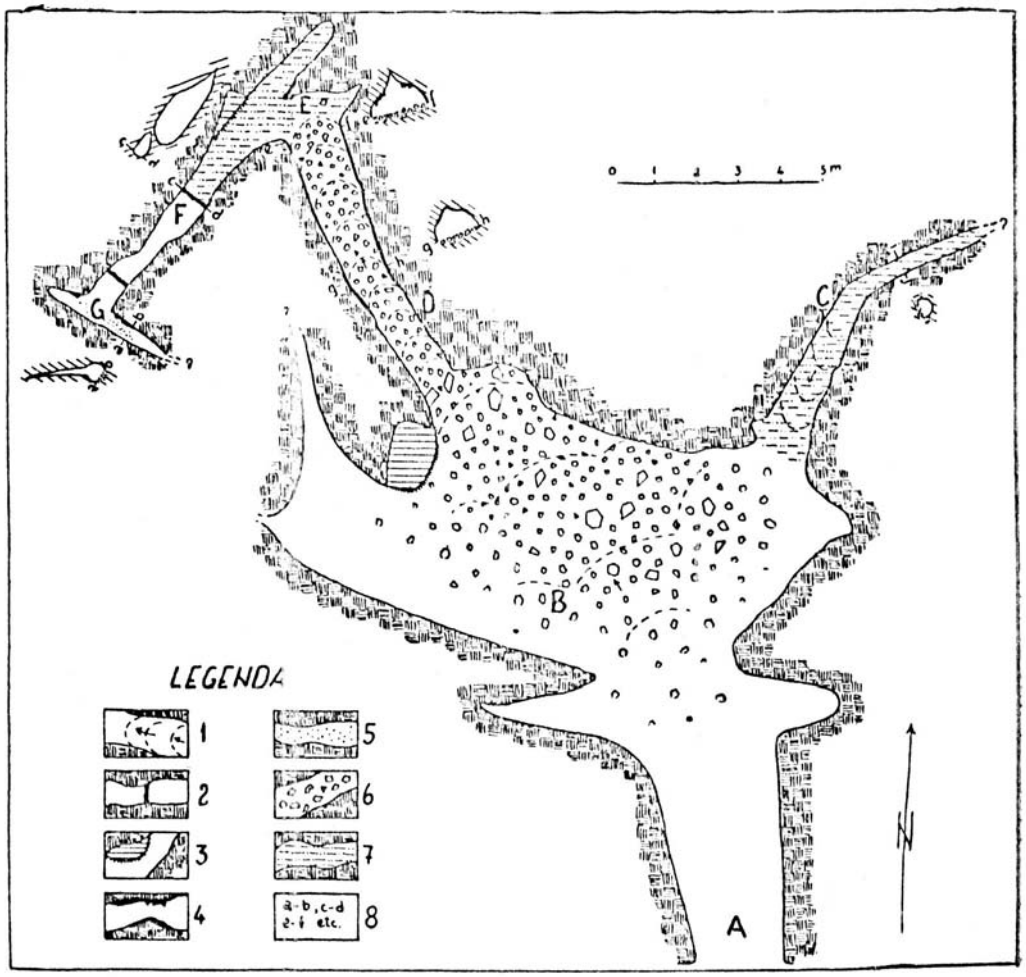

Fig. 7. — *Peştera din Piatra Bodii* (Ridicată de V. Trufaş, I. Dumbrăveanu şi M. Vlăsceanu).
1 — Izohipse şi înclinarea tălpii peşterii; *2* — Săritori; *3* — Prag (treaptă laterală); *4* — Cruste şi concreţiuni de CO_3Ca; *5* — Glomerule aglutinate de CO_3Ca; *6* — Pietrişuri colţuroase (dărîmături); *7* — Argilă; *8* — Secţiuni transversale.

Peştera din Piatra Bodii se deschide în peretele abrupt al cununii Văii Rele, în locul unde cresc singurele exemplare de tisă din regiune.

Îndată după intrare (A) se deschide o cameră boltită (B), pardosită cu blocuri şi fragmente colţuroase căzute din tavan. De aici pornesc lateral cîteva nişe născute pe fisuri şi un scurt canal inaccesibil (C) generat prin evorsiune.

Ascunsă de un bloc de stîncă îşi desfăşoară mersul descendent o galerie (D) lungă de 7 m, îngustă (1 m) şi joasă (0,65 m) semicirculară în secţiune, formată prin curgere sub presiune pe traseul unei fisuri. Tavanul ei este îmbrăcat de o crustă de carbonat de calciu cu suprafaţa

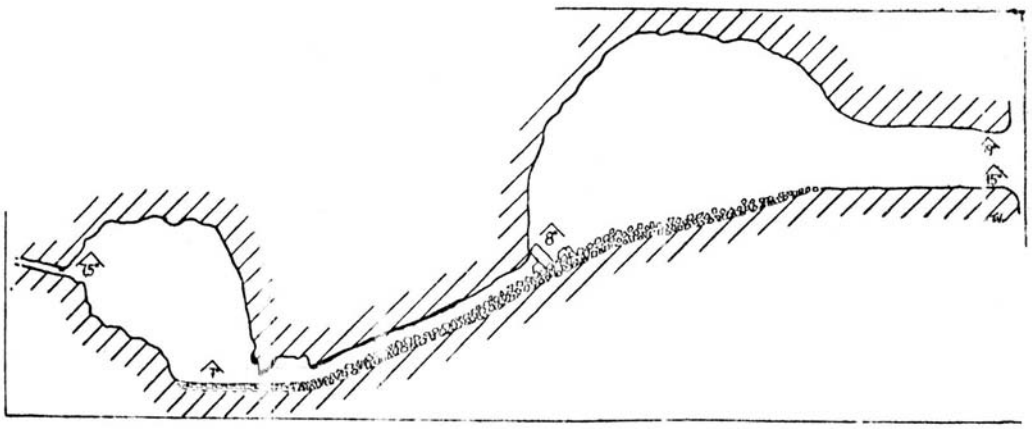

Fig. 8. — Secţiune longitudinală schematică prin Peştera din Piatra Bodii.

învălurată de concreţiuni tuberculare, iar patul este acoperit cu pietrişuri angulare mobile, rostogolite din camera B. Din aceasta se pătrunde într-o mică galerie orizontală (E) apoi succesiv în alte două (F şi G); toate trei sînt dezvoltate pe fisuri prin curgerea sub nivel liber a apei (fig. 7).

In trecut, volumul apei gravitaţionale pătrunse în peşteră era mult mai mare şi a format, în urma prelingerilor peliculare, cruste de CO_3Ca care îmbracă pereţii galeriilor D, E, F, G.

In prezent peştera este uscată. Temperaturile înregistrate în ziua de 10.08.1959 au fost (fig. 8) de 7°5 în fundul peşterii, 7° pe talpa galeriei F, 8° la intrarea în galeria D, 15° (jos) şi 19° (sus) la gura peşterii, pe cînd afară sub coronamentul pădurii erau 21°C. Acest fapt indică o stratificare normală a temperaturilor şi totodată o include în categoria peşterilor reci.

De remarcat este faptul că la gura peşterii, în partea de jos, se simte un curent continuu de aer rece înspre exterior.

* * *

Fenomenele carstice descrise şi numeroase în raport cu suprafaţa pe care sînt dezvoltate, se datoresc următoarelor condiţii favorabile:

1) *Fisuraţie bogată* provocată de mişcările scoarţei care permite o intensă circulaţie verticală şi orizontală a apei atît cu regim laminar cît şi turbulent.

2) *O mare capacitate de dizolvare a apei*, datorită conţinutului bogat în CO_2 luat nu numai din aerul atmosferic ci şi din reacţiile biochimice din litieră.

3) *Diferenţă mare de nivel între placa de calcar şi firul văilor învecinate* (300 m spre Amnieş; 200 m spre Valea Rea); astfel că apele fisuro-carstice au reuşit să atingă suprafaţa şisturilor cristaline care —

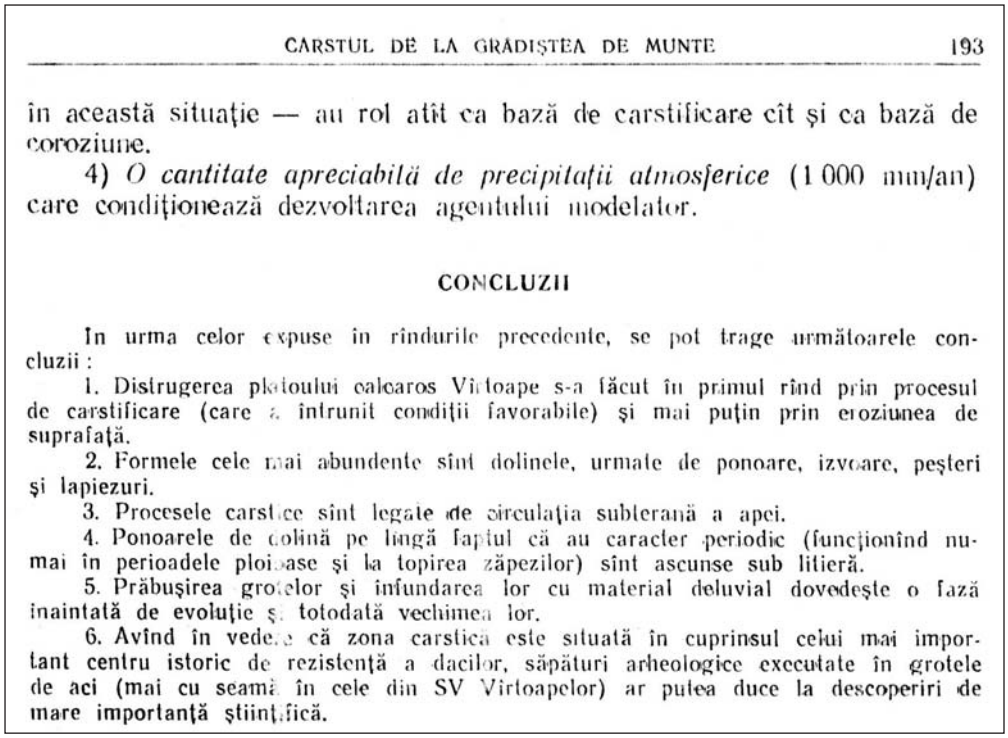

CARSTUL DE LA GRĂDIŞTEA DE MUNTE 193

în această situaţie — au rol atît ca bază de carstificare cît şi ca bază de coroziune.

4) *O cantitate apreciabilă de precipitaţii atmosferice* (1 000 mm/an) care condiţionează dezvoltarea agentului modelator.

CONCLUZII

In urma celor expuse în rîndurile precedente, se pot trage următoarele concluzii :

1. Distrugerea platoului calcaros Vîrtoape s-a făcut în primul rînd prin procesul de carstificare (care a întrunit condiţii favorabile) şi mai puţin prin eroziunea de suprafaţă.

2. Formele cele mai abundente sînt dolinele, urmate de ponoare, izvoare, peşteri şi lapiezuri.

3. Procesele carstice sînt legate de circulaţia subterană a apei.

4. Ponoarele de colină pe lîngă faptul că au caracter periodic (funcţionînd numai în perioadele ploioase şi la topirea zăpezilor) sînt ascunse sub litieră.

5. Prăbuşirea grotelor şi înfundarea lor cu material deluvial dovedeşte o fază înaintată de evoluţie şi totodată vechimea lor.

6. Avînd în vedere că zona carstică este situată în cuprinsul celui mai important centru istoric de rezistenţă a dacilor, săpături arheologice executate în grotele de aci (mai cu seamă în cele din SV Virtoapelor) ar putea duce la descoperiri de mare importanţă ştiinţifică.

33

1962 Sarmizegetusa, de Constantin Daicoviciu şi Hadrian Daicoviciu, Editura Meridiane, Bucureşti, imagini 34-39.

Lucrarea (scurtă dar relevantă) prezintă o hartă sugestivă a zonei (imaginea 38), din care am extras planul perimetrului Vârtoape (Sub Cununi) - Sarmizegetusa (imaginea 39). Imaginea 36 vorbeşte despre Vârtoape/ Sub Cununi, unde au fost identificate urme ale unor aşezări dacice şi romane. Pe imaginile 38 şi 39 se văd semnalate două peşteri: una în partea nordică a Vârtoapelor (probabil că aceasta ar fi Peştera din Piatra Bodii), cealaltă în partea lor estică (probabil că aceasta ar fi Avenul de la Cornul Pietrii).

34

Acad. C. DAICOVICIU şi H. DAICOVICIU

SARMIZEGETUSA

CETĂŢILE
ŞI AŞEZĂRILE DACICE
DIN MUNŢII ORĂŞTIEI

Ediţia a II-a

EDITURA MERIDIANE
Bucureşti 1962

35

Popasul 3: A n i n e ș

1. *Monumentele din apropierea Anineșului.* Urmele de așezări dacice, mai ales civile, din acest sector al regiunii Munților Orăștiei sînt atît de numeroase, încît enumerarea lor e imposibilă. Ne vom mărgini deci să le semnalăm pe cele mai importante.

Chiar în fața stației c.f.f. Anineș, pe partea dreaptă a Apei Grădiștii, se înalță coasta însorită și plină de terase largi a dealului Vîrtoapele, pitoresc denumită de către localnici *Sub Cununi*. Ferit de vînturi, datorită culmii stîncoase a Vîrtoapelor, în formă de amfiteatru, acest loc e foarte prielnic așezărilor omenești, relativ dese și astăzi. Pe terasa cea mai vestică a acestui versant se găsesc urmele unei așezări romane, cunoscute încă de mai de mult prin descoperiri de monede și de inscripții. Mai spre răsărit, s-au descoperit urme numeroase ale unor așezări dacice, nesăpate pînă acum.

28

36

Tot de la stația Anineș se poate urca și la Pustiiosul, deal care se ridică pe partea stîngă a Apei Grădiștii. Săpăturile întreprinse au scos la iveală pe o terasă a acestui deal resturile unei bogate clădiri dacice. Clădirea avea o formă rotundă și era înconjurată de un pridvor delimitat prin lespezi de piatră. Se pare că terasa adăpostea și un turn de pază.

2. Vrednice de a fi vizitate sînt și punctele locuite în vechime de pe valea Anineșului, deși săpături nu s-au efectuat pînă acum. Unul din cele mai importante puncte este dealul numit Vîrful lui Hulpe (cota 902), situat chiar deasupra izvorului Văii Anineșului. Pe platoul acestui deal se găsește o fortificație destul de puternică, din care s-au desprins blocuri de calcar alunecate în vale. Nu departe de fortificație, pe unul din versanții dealului Comărnicelul, deasupra Văii Cetei, se află o mulțime de terase cu bogate urme de viață dacică. Așezate pe terasele etajate ale dealului, locuințele din acest punct formează un adevărat sat, dacă nu chiar un tîrgușor, care poate fi pus în legătură cu fortificația de pe Vîrful lui Hulpe.

37

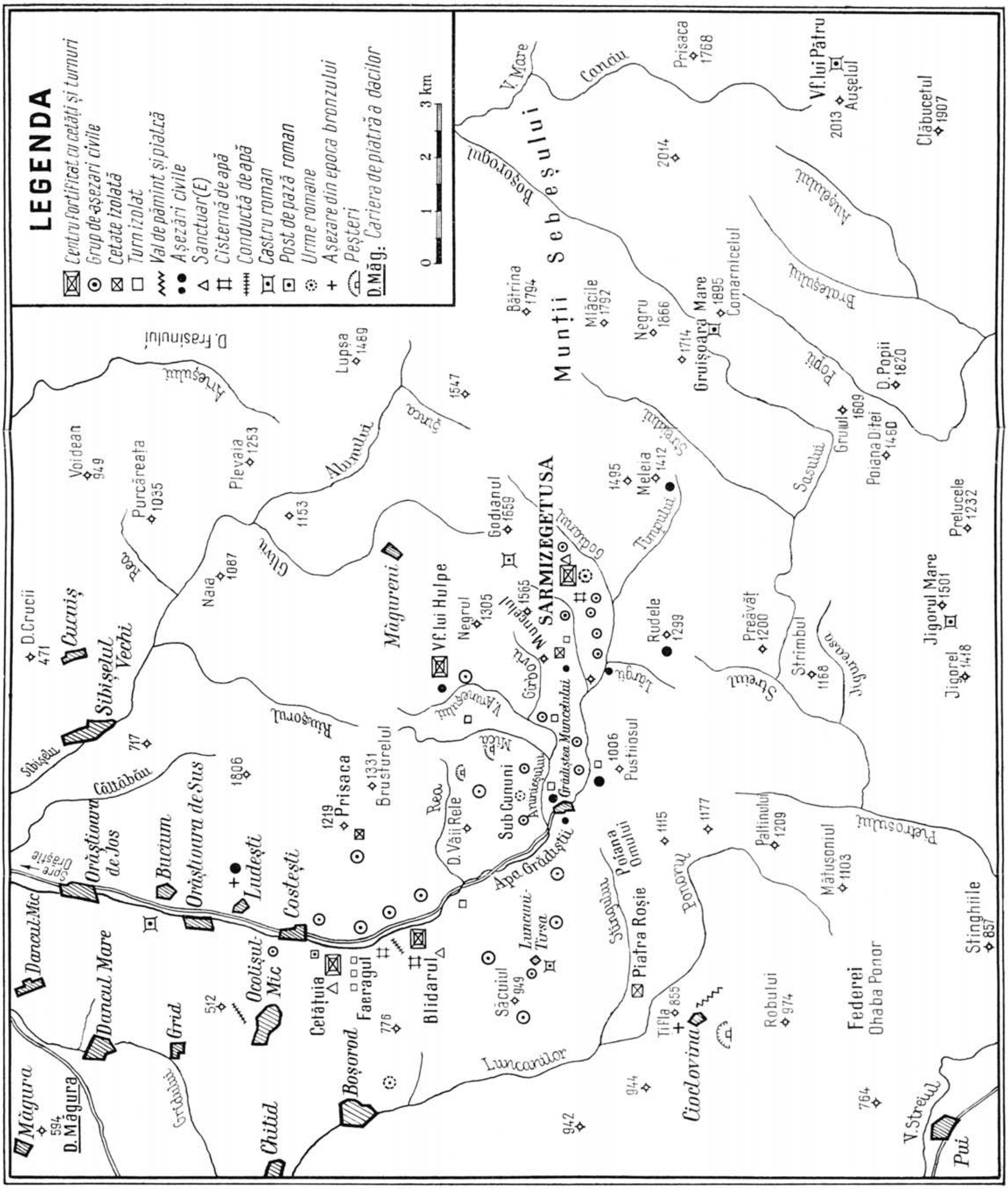

38

II. Sarmizegetusa și așezările dacice din Munții Orăștiei

Spre Orăștie
Orăștioara de Jos
Bucium
Orăștioara de Sus
Ludești
Costești
Centru fortificat cu cetăți și turnuri
Grup de așezari civile
Cetate izolată
Turn izolat
Val de pământ și piatră
Așezări civile
Sanctuar(E)
Cisternă de apă
Conductă de apă
Castru roman
Post de pază roman
Urme romane
Așezare din epoca bronzului
Peșteri
0 1 2 3 km
Rea
D. Văii Rele
Sub Cununi
Aninieșului
Mică
Aninei
Apa Grădiștii
Grădiștea Muncelului
Gîrbovu
Muncelul
1565
SARMIZEGETUSA
Godianul

39

1965 Harta regiunilor carstice din Romania, de Traian Orghidan, Valeriu Puşcariu, Marcian Bleahu, Vasile Decu, Theodor Rusu, A. Bunescu, Lucrările Institutului de Speologie „Emil Racoviţă", tom IV, 1965, Editura Academiei, Bucureşti, imagini 40-42.

Lista peşterilor din Munţii Sebeşului cuprinde cele patru goluri carstice de la Vârtoape (imaginile 41 şi 42), descrise de Valer Trufaş în, vezi mai sus, bibliografia anului **1961 (Carstul de la Grădiştea de Munte)**.

TR. ORGHIDAN, VAL. PUŞCARIU, M. BLEAHU,
V. DECU, T. RUSU şi A. BUNESCU

HARTA REGIUNILOR CARSTICE
DIN
ROMÂNIA

EXTRAS DIN :
Lucrările Institutului de SPEOLOGIE
„Emil Racoviţă" Tom. IV — 1965

BUCUREŞTI
1965

40

11 Harta regiunilor carstice din România 85

Carpaţii Meridionali

Munţii Sebeşului

211. P. din Piatra Bodii ;
212. P-ile din Culmea Vîrtoapele ;
213. P. de la Izvoare ;
214. Av. de la Capul Pietrei ;

41

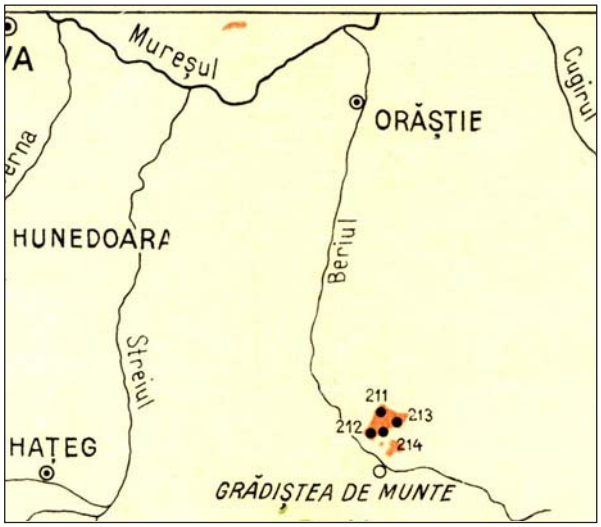

42

1968 Dacii, de Hadrian Daicoviciu, Editura pentru literatură, Bucureşti.

Volum interesant de citit, cu o planşă II, foarte asemănătoare în conţinut cu imaginile 39 şi 38 din lucrarea semnată de autor, împreună cu Constantin Daicoviciu, apărută în 1962. Numai că în zona Vârtoape/ Sub Cununi cele două peşteri anterior figurate acum lipsesc.

1982 Catalogul sistematic al peşterilor din România (singurul volum apărut până în prezent, publicat din banii speologilor din cluburi), Cristian Goran, Institutul de Speologie „Emil Racoviţă”, Federaţia Română de Turism-Alpinism, Comisia Centrală de Speologie, Bucureşti, imagini 43-44

Pentru bazinul 2062, Orăştie (vezi imaginea 44) sunt listate 5 cavităţi şi este selectat un melanj de informaţii. Dacă pentru primele 4 peşteri se indică, corect, ca bibliografie mai cuprinzătoare, **Carstul de la Grădiştea de Munte,** de Valer Trufaş (1961), pentru avenul de la poziţia 5 este indicată o sursă mai „slabă” decât cea care aduce maximum de informaţie la data respectivă (**Carstul de la Grădiştea de Munte**, de Valer Trufaş).

43

2062/ BAZINUL ORAŞTIE (Beriu)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1		P.din Piatra Bodii	V.Rea ; Cunună	1				C	F	70,0	13,0		B-961
2		P.nr1 din Culmea Vîrtoapele						N	F				B-961
3		P.nr2 din " "						N	F				B-961
4		P.de la Izvoare	Mt.Vîrtoape					C	A	42,0		3,0	B-961
5		Av.de la Capu Pietrei											Ct-65

44

1982 Noi explorări în Masivul Vârtoapele (Munţii Sebeş), de Ică Giurgiu, Gabriel Silvăşanu, Mihai Codescu, Gabriel Miclăuş, Buletinul Comisiei Centrale de Speologie, numărul 6, Bucureşti, imagini 45-54.

Pentru a ne familiariza mai bine cu topografia Muntelui Vârtoape, cu peşterile de aici şi cu succesiunea descoperirii lor vom începe să folosim o hartă pe care am construit-o astfel: întâi am selectat o parte din baza topografică creată de Direcţia Topografică Militară (foile L-34-95-A-b şi B-a, din anul 1980); iar peste aceasta am suprapus câteva date din harta din imaginea 93, realizată pentru **Monografia carstului din Şureanu** (de Tomuş Raul Bogdan, anul 2011). Cele două hărţi au mai multe zone unde nu se suprapun. Am ales să facem suprapunerea lor pe cota 1010,5 metri (Cornul Pietrii).

Astfel, potrivit descoperirilor semnalate în bibliografia din **1961** (**Carstul de la Grădiştea de Munte**, de Valer Trufaş), înaintea explorărilor noastre, de care începem să vorbim din acest an (1981-1982), harta Vârtoapelor arăta ca în imaginea 55.

Noi am descoperit alte 4 peşteri şi continuări în toate cele 5 peşteri anterior cunoscute. Am cartat 435 metri lungime totală şi 115 metri denivelare. Am pus în evidenţă ponoare şi izbucuri (vezi imaginile 45-47).

Sunt explorate toate cele 5 peşteri din Culmea Vârtoapelor (vezi imaginile 48 şi 49), galeriile lor sunt joncţionate, „rămând" astfel două peşteri în prezent. Avem de a face de fapt aici cu un mare abri, colmatat cu pământ şi bolovani; o parte din formele actualelor galerii sugerează că aici ar fi fost şi un ponor. Decolmatarea acestui loc ar fi foarte interesantă (se întrevăd posibilităţi de continuare), dar noi am evitat o asemenea activitate de răvăşire a stratelor pentru că urmele arheologice sunt bogate şi ar trebui sistematic inventariate (ceramică, oase, vatră de foc etc.)

În versantul de la Piatra Bodii sunt descoperite 3 peşteri (vezi imaginile 49-51): Peştera Mică din Piatra Bodii, Peştera cu trei intrări din Piatra Bodii, Peştera cu stalactite sferice din Piatra Bodii. În Peştera din Piatra Bodii a fost descoperită o mică continuare (vezi imaginea 51).

A fost explorat Avenul de la Capul Pietrii (vezi imaginile 52, 53), până la -47 metri denivelare.

În Peştera de la Izvoare (vezi imaginile 53-54), cartată în 1959 (vezi Trufaş, 1961) pe aproximativ 50 metri lungime şi -10 metri denivelare noi am făcut decolmataje în 5 locuri şi astfel am atins aproximativ cota -55 metri şi am urcat până la cota +15,5 metri.

După explorările şi descoperirile mai sus menţionate, harta Vârtoapelor arăta ca în imaginea 56.

NOI EXPLORĂRI ÎN MASIVUL VÎRTOAPELE (MUNȚII SEBEȘ)

Vasile Giurgiu, Gabriel Silvășanu,
Mihai Codescu, Gabriel Miclăuș
C.S. „EMIL RACOVIȚĂ" Bucuresti

Rezumat: Sînt prezentate rezultatele explorărilor din Masivul Vîrtoapele, între 28 decembrie 1981 şi 1 ianuarie 1982, soldate cu descoperirea a 4 peşteri şi cu continuări în toate cele 5 peşteri semnalate anterior.

Masivul Vîrtoapele este situat în partea de nord a satului Grădiştea de Munte (M.Sebeş), între valea Rea (N), valea Aninegului (S) şi valea Mică (afluent pe dreapta văii Aninoş).

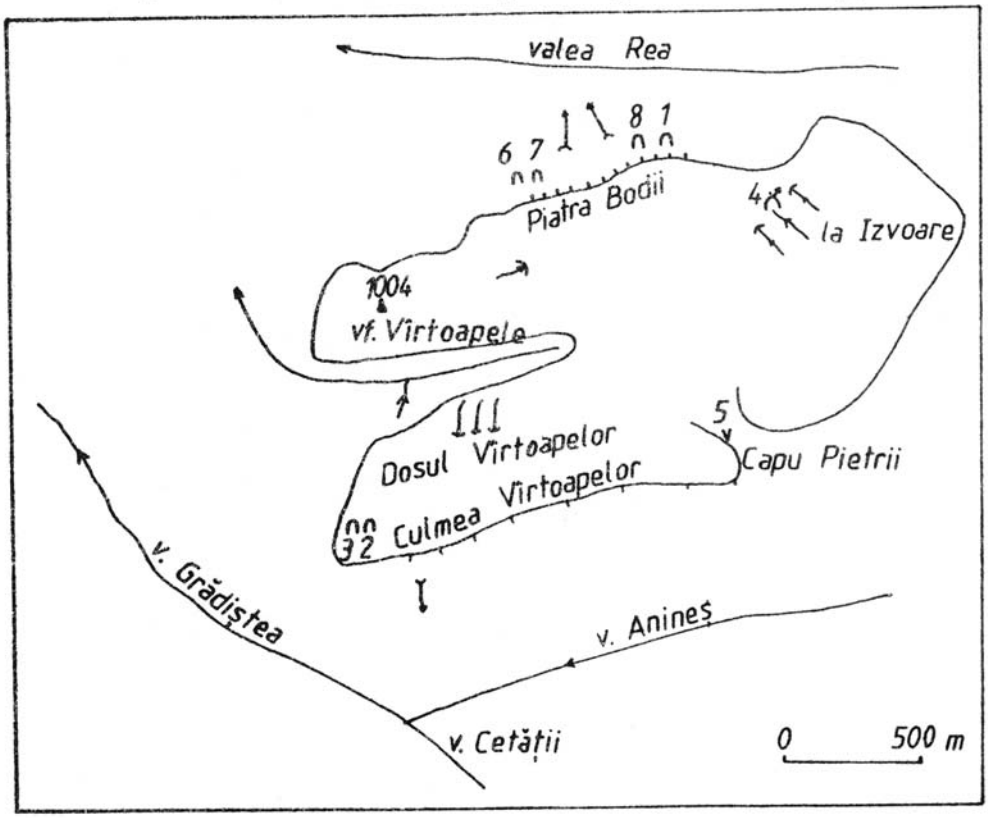

Din punct de vedere geologic fundamentul este format din şisturi cristaline peste care se află calcare mezozoice de culoare albă-cenuşie sau negricioasă,uneori fin grezoase,puternic fisurate.Pe acest strat de calcare,gros în unele locuri de aproximativ 150 metri,se dezvoltă forme carstice de suprafaţă şi de adîncime,puternic evoluate.

Prima explorare speologică a zonei a fost făcută în 1959 de Valer Trufaş,Dumbrăveanu I.,Ştefănescu C. şi Vlăsceanu M. Rezultatele cercetărilor sînt prezentate într-un foarte interesant articol(Valer Trufaş, Carstul de la Grădiştea de Munte, Analele Universităţii C.I.Parhon,seria Stiinţele Naturii,Geologie-Geografie,27,1961) din care reieşeau diverse posibilităţi pentru noi explorări.In fine,între 28 decembrie 1981 şi 1 ianuarie 1982 o echipă compusă din Ică Giurgiu,Gabriel Silvăşeanu,Eliza Anghel, Gabriel Micläuş,Mihai Codescu şi Radu Iancu a reluat cercetarea zonei: s-au descoperit 4 peşteri şi continuări în toate cele 5 peşteri semnalate anterior.Peşterile explorate au fost cartate integral (435 mL,115 mD),cu o singură excepţie.Cercetarea zonei va continua: au rămas de topografiat sute de metri de reţea subterană; mai trebuie explorate cu atenţie cîteva porţiuni din platoul Vîrtoapelor.

Exocarstul

Dolinele sînt cele mai răspîndite forme carstice.Diametrul lor variază de la 2 pînă la 60 m (valoarea cea mai frecventă fiind 40 m),iar adîncimea de la 1 la 25 m (valoarea cea mai frecventă fiind 10-15 m).

Ponoarele sînt şi ele numeroase.Bine individualizate apar cele din Dosul Vîrtoapelor,de la Izvoare şi cel din stînga Pietrei Bodii.

Lapiezuri se observă pe toată suprafaţa platoului.Ele sînt mascate în bună parte de litieră.

Izvoarele carstice apar la contactul calcarelor cu şisturile cristaline.Semnalăm izvorul de sub Cunună (denumire dată de localnici marginii abrupte a platoului) care pare că drenează şi apele ponoarelor din Dosul Vîrtoapelor şi cele două izvoare de sub Piatra Bodii.Aici trebuie să apară şi apele ce se pierd în ponoarele de la Izvoare.Aceste două izvoare sînt situate la aceiaşi altitudine,la aproximativ 50 m în linie dreaptă unul de altul; fiecare se constituie din mai multe apariţii ce ţîşnesc din grohotiş.La izvorul din stînga se vede clar deasupra lui o vale foarte bine conturată pe care a curs (sau poate mai apare la debite excepţionale) apă ce ieşea de la baza peretelui Pietrei Bodii,dintrun loc ce poate fi observat cu uşurinţă.Chimismul celor două apariţii pare foarte diferit.In timp ce izvorul din dreapta depune tuf pe pietrele din albie,acest lucru nu se face remarcat la izvorul din stînga.

Endocarstul

Altitudinile relative ale peşterilor au fost măsurate cu altimetrul,plecînd de la confluenţa Valea Anineşului-Valea Cetăţii. Estimăm cota acestui punct la cca 550 m altitudine absolută.

Nici o cavitate nu a fost marcată deoarece nu s-au găsit în zona intrărilor locuri adecvate pentru aplicarea numărului de catalog.

Peşterile 1 şi 2 din Culmea Vîrtoapelor

Pe versantul nord-vestic al Culmii Vîrtoapelor,relativ aproape de extremitatea zonei calcaroase,la o altitudine relativă de 330 m,apar pe o linie de 13 m mai multe deschideri.In articolul

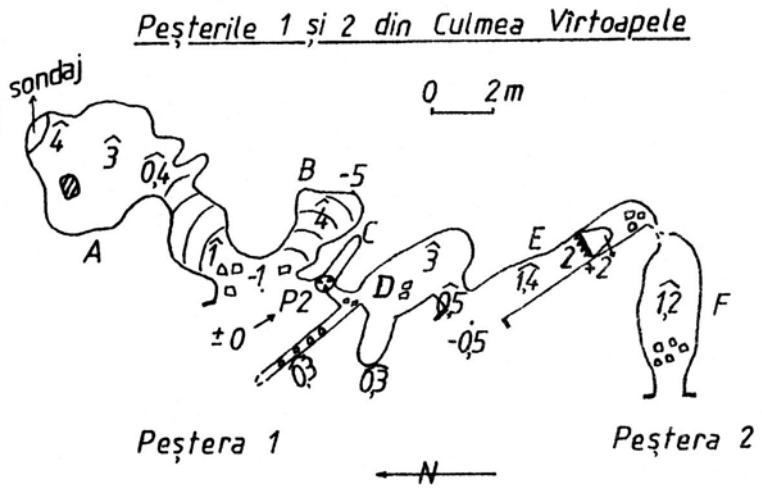

citat la începutul acestei prezentări a fost descrisă Peştera 1 din Culmea Vîrtoapelor (formată din galeriile A şi B) şi menţionată Peştera 2 din Culmea Vîrtoapelor (galeria F).Explorarea din 30.12.1981 a dus la cartarea galeriilor C,D,E şi la joncţiunea lor printr-un puţ de 2 m (pe buza căruia este situată cota zero) cu galeriile A şi B.Astfel Peştera 1 din Culmea Vîrtoapelor are acum 37 m lungime şi 7 (-5,+2)m denivelare.Peştera 2 din Culmea Vîrtoapelor are 5 m lungime şi +1,2 m denivelare.Galeriile E şi F ar putea fi joncţionate,însă comunicarea dintre ele s-ar face în urma unui decolmataj ce ar dura cîteva ore.

Peştera 1 din Culmea Vîrtoapelor are formaţiuni în special în galeriile A şi D (scurgeri parietale,coralite).In galeria A atîrnă din tavan numeroase rădăcini.Aici a fost observată o faună diversă şi destul de numeroasă.Un sondaj efectuat în partea nordică a galeriei A, pînă la 2 m adîncime,a permis găsirea în stratul de pămînt,nu foarte tasat,la aproximativ 1,8 m, a mai multor oase ce urmează a fi determinate.

Peşterile 1 şi 2 din Culmea Vîrtoapelor,în care se observă unele urme de curgere sub presiune,îşi datorează aspectul actual colmatării cu pămînt şi bolovani a unei mare abri.

Peştera mică din Piatra Bodii

Platoul Vîrtoapelor se termină în partea sa centrală nordică printr-un abrupt înalt de aproximativ 100 de metri desfăşurat pe circa 600 de metri lungime. Pe un nivel de carstificare cuprins între 275 şi 300 m altitudine relativă au fost cartate 4 peşteri.

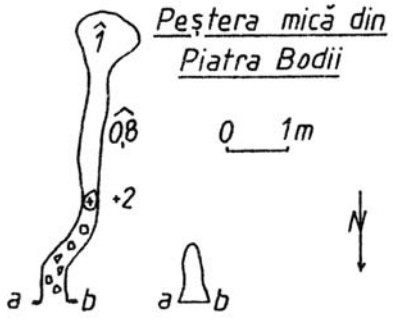

Peştera mică din Piatra Bodii

Peştera mică din Piatra Bodii se află la 300 m altitudine relativă,în partea vestică a Pietrei Bodii,practic unde începe abruptul.Accesul în această cavitate s-a făcut în urma derocării unor blocuri cu urme de eroziune situate chiar la intrare (31.12.1981).Peştera lungă de 7 m (+2 m denivelare) a fost săpată sub presiune.Ulterior s-au format scurgeri parietale şi coralite.

Peştera cu 3 intrări din Piatra Bodii

Este situată la 40 m spre est de Peştera mică,la 300 m altitudine relativă.A fost descoperită(31.12.1981)şi cartată de Gabriel Miclăuş.Cavitatea

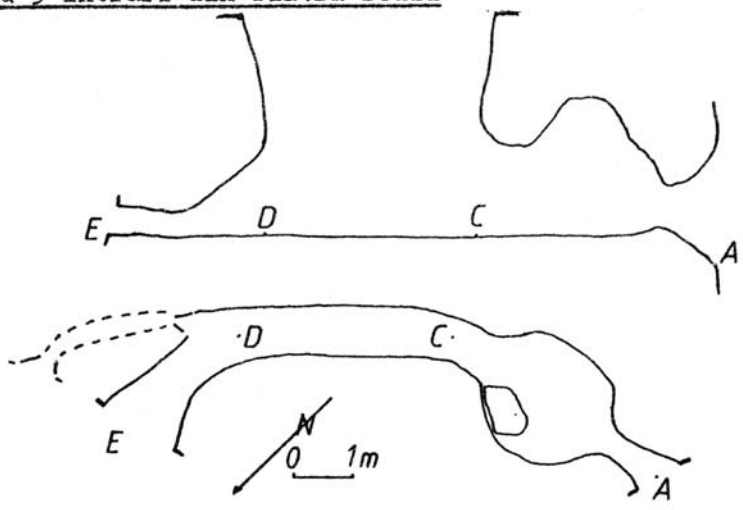

Peştera cu 3 intrări din Piatra Bodii

are 10 m lungime şi 5 m denivelare.Accesul la intrarea A,cea mai abordabilă,este foarte dificil.

Peştera cu stalactite sferice perforate din Piatra Bodii

A fost descoperită în cursul prospecţiunilor făcute pe 31.12.1981,de Mihai Codescu.Peştera este situată la est de cele două izvoare de la baza Pietrei Bodii,la 285 m altitudine relativă. Poate fi găsită relativ uşor urmînd spre est, ascendent,din dreptul izvoarelor,baza abruptului.

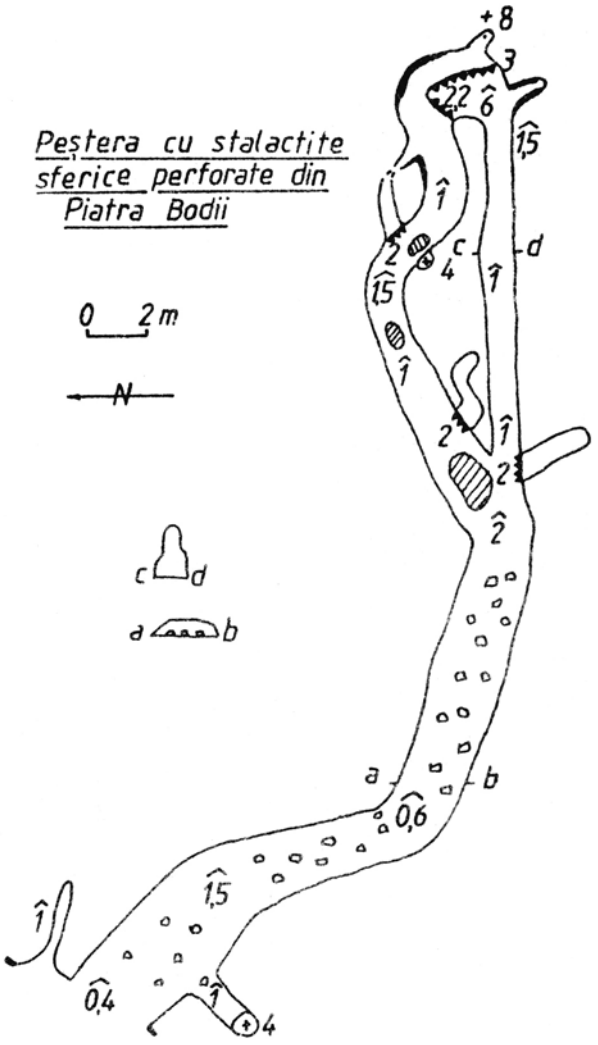

Gura largă şi joasă permite accesul într-o galerie cu lăţimea de 3 m cu podeaua presărată cu bolovăniş angular.Tavanul se ridică treptat,apar scurgeri parietale;se ajunge la o bifurcaţie.Ambele ramuri sînt puternic concreţionate.Stalagmitele şi stalactitele mari au fost distruse de unii din cei care au mai intrat pe aici.Cele mai interesante formaţiuni,situate în ultima treime a peşterii,sînt stalactitele sferice;ele au diametrul de 2-4 cm.Unele au lipsă calotele

din emisfera inferioară,altele prezintă 2-3 perforaţii de cîţiva milimetri diametru dispuse aleator.Se poate observa că peretele stalactitelor sferice este gros de circa 4 m m;cristalele de calcit ce îl compun sînt orientate radial.

Peştera are 98 m lungime şi +8 m denivelare.A fost săpată sub presiune exploatînd sistemul de fisuraţie.

Peştera din Piatra Bodii

Urcînd în continuare de la Peştera cu stalactite sferice perforate pe la baza versantului Pietrei Bodii,după cîţiva zeci de metri în linie dreaptă,la 275 m altitudine relativă,la 4 m de baza peretelui se deschide intrarea Peşterii din Piatra Bodii.Ea a fost cartată în august 1959.

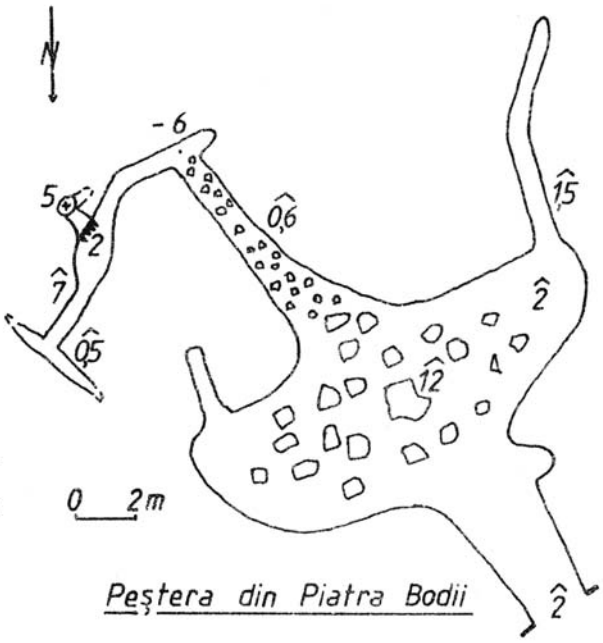

Peştera din Piatra Bodii

Explorarea noastră din 01.01.1982 nu a mai adăugat cavităţii decît un horn argilos,de 5 m înălţime,a cărui bază a fost eliberată printr-un decolmataj.Peştera are 70 m lungime şi 8 (-6,+2)m denivelare.Golul subteran prezintă cele mai mari spaţii dintre toate peşterile din Piatra Bodii.Ulterior procesul de modelare exercitat de apă şi fazei de concreţionare(scurgeri parietale,coralite) infiltraţiile apei de percopaţie şi variaţiile de temperatură au provocat prăbuşiri importante din tavanul sălii situate în apropierea intrării.

Avenul de la Capu Pietrii

A fost coborît în 1959 pînă la aproximativ 20 m adîncime Lipsa de material a întrerupt aici explorarea. Avenul este situat la 400 m altitudine relativă, pe dreapta unui aliniament de doline care a ajuns pînă în marginea platoului, aproape de locul unde a fost rampa de încărcare a funi cularului ce cobora lemnele în valea Anineşului. După urcarea primilor 250 m altitudine din vale apare evidentă o potecă largă ce duce la Capu Pietrii. De la marginea platoului înaintăm 50 de metri pe aliniamentul de doline, apoi în stînga, la cîţiva metri mai sus, căutăm gura avenului (6x3 m).

O pantă de 60° duce la cota -5, pe un bolovan încastrat între pereţi. Apoi, peretele pe care coborîm este mascat de o aglomerare de buşteni, şine de cale ferată, bolovani, pămînt. Depăşim cu atenţie această zonă şi continuăm coborîrea printr-un jgheab. Celălalt perete se îndepărtează tot mai mult în spatele nostru. La cota -21 ne aflăm la începutul unor scurgeri parietale. Continuăm coborîrea, printr-o uşoară dirijare a scării, prin dreapta, 17 m a

pic.Incă puţini metri mai putem atinge pereţii apoi golul se lărgeşte,trecem pe lîngă un grup de formaţiuni ce atîrnă din plafon şi ajungem la -38 pe podeaua puternic înclinată a unei săli de 24 x 6 x 25 m. Zeci de metri cubi de buşteni şi bolovani aruncaţi aici ascund eventuala continuare a avenului. Sala este ornată cu draperii,baldachine,văluri cu odontolite,stalactite,lumînări, microgururi,conopide.In partea inferioară a sălii unele scurgeri parietale sînt îmbrăcate într-un strat de argilă roşie.Peretele pe care am coborît este acoperit cu montmilch.

Explorarea avenului a fost făcută de: Mihai Codescu,Ică Giurgiu,Gabriel Silvăşeanu,Gabriel Miclăuş,Eliza Anghel. Cartare: Gabriel Silvăşeanu,Ică Giurgiu,Mihai Codescu. Avenul de la Capu Pietrii are 72 m lungime şi -47 m denivelare.

Peştera de la Izvoare

A fost explorată şi cartată în 1959 pe aproximativ 50 m lungime şi -10 m denivelare. Explorările noastre din 28.12.1981 şi 01.01.1982 ne-au permis să depăşim sala terminală a peşterii şi să pătrundem într-un sistem de galerii pe care l-am explorat sumar (au fost efectuate 5 decolmataje) pînă (aproximativ) la cota -55. Din vechea sală terminală s-a urcat pînă la cota +15,5 m.Peştera a fost cartată pe 150 m lungime şi 38 (-22,5/+15,5)m denivelare. Explorarea şi cartarea vor fi continuate în 1982.

Peştera este situată la 395 m altitudine relativă.Intrarea ei este formată pe unul din pîraiele din zona Izvoare.In peşteră sînt mai multe zone unde curge apă,dar în faza actuală a cercetărilor nu putem preciza numărul şi proveniența acestor active.Cavitatea prezintă succesiuni de acumulări de bolovani prăbuşiţi şi mari cantităţi de argilă.Parcursul este delicat şi nu tocmai lipsit de riscuri.Peştera,din punct de vedere evolutiv,se află în faza de

distrugere (colaps).

In urma explorărilor făcute de echipa Clubului "Emil Racoviţă" Bucureşti,care a continuat primele cercetări efectuate în zonă (august 1959) catalogul speologic al bazinului Orăştie (2062) se prezintă astfel:

1.P.din Piatra Bodii (70) 8(-6/+2)

2.P.1 din Culmea Vîrtoapelor (37) 7(-5/+2)

3.P.2 din Culmea Vîrtoapelor (5) (+1,2)

4.P.la Izvoare (150) 38(-22,5/+15,5) (în curs de explorare)

5.Av.de la Capu Pietrii (72) (-47)

6.P.mică din Piatra Bodii (7) (+2)

7.P.cu 3 intrări din Piatra Bodii (10) (-5)

8.P.cu stalactite sferice perforate din Piatra Bodii (98) (+8).

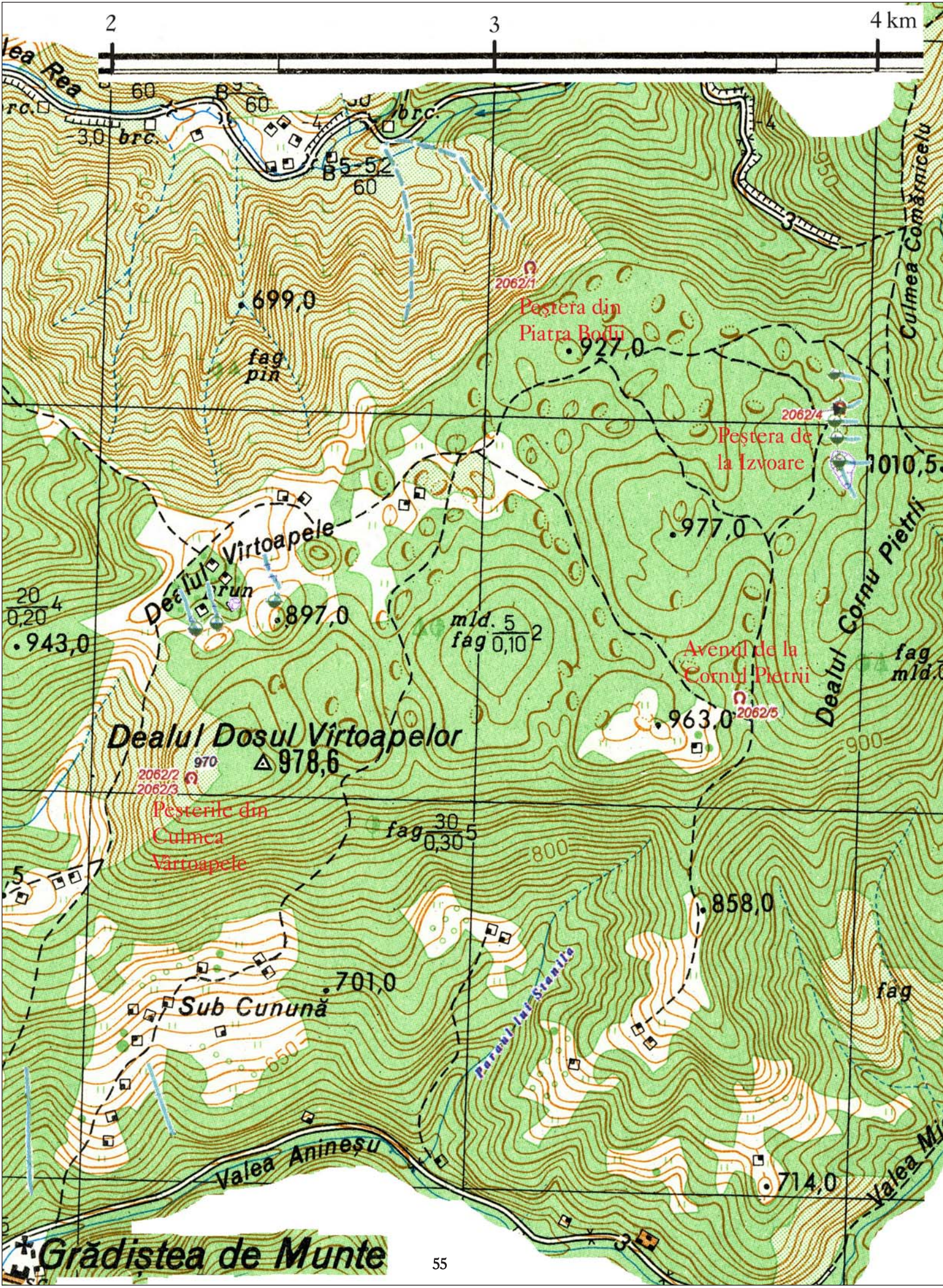
2
3
4 km
Valea Rea
699,0
fag
pin
2062/1
Peştera din
Piatra Bodii
927,0
Culmea Comărnicelu
2062/4
Peştera de
la Izvoare
1010,5
977,0
Dealul Cornu Pietrii
Dealul Vîrtoapele
897,0
943,0
mld. 5
fag 0,10 2
Avenul de la
Cornul Pietrii
fag
2062/5
963,0
Dealul Dosul Vîrtoapelor
978,6
970
2062/2
2062/3
Peşterile din
Culmea
Vârtoapele
fag 30
0,30 5
900
800
858,0
701,0
Sub Cunună
Pârâul lui Stanilă
fag
Valea Aninesu
714,0
Valea Mi
Grădiştea de Munte

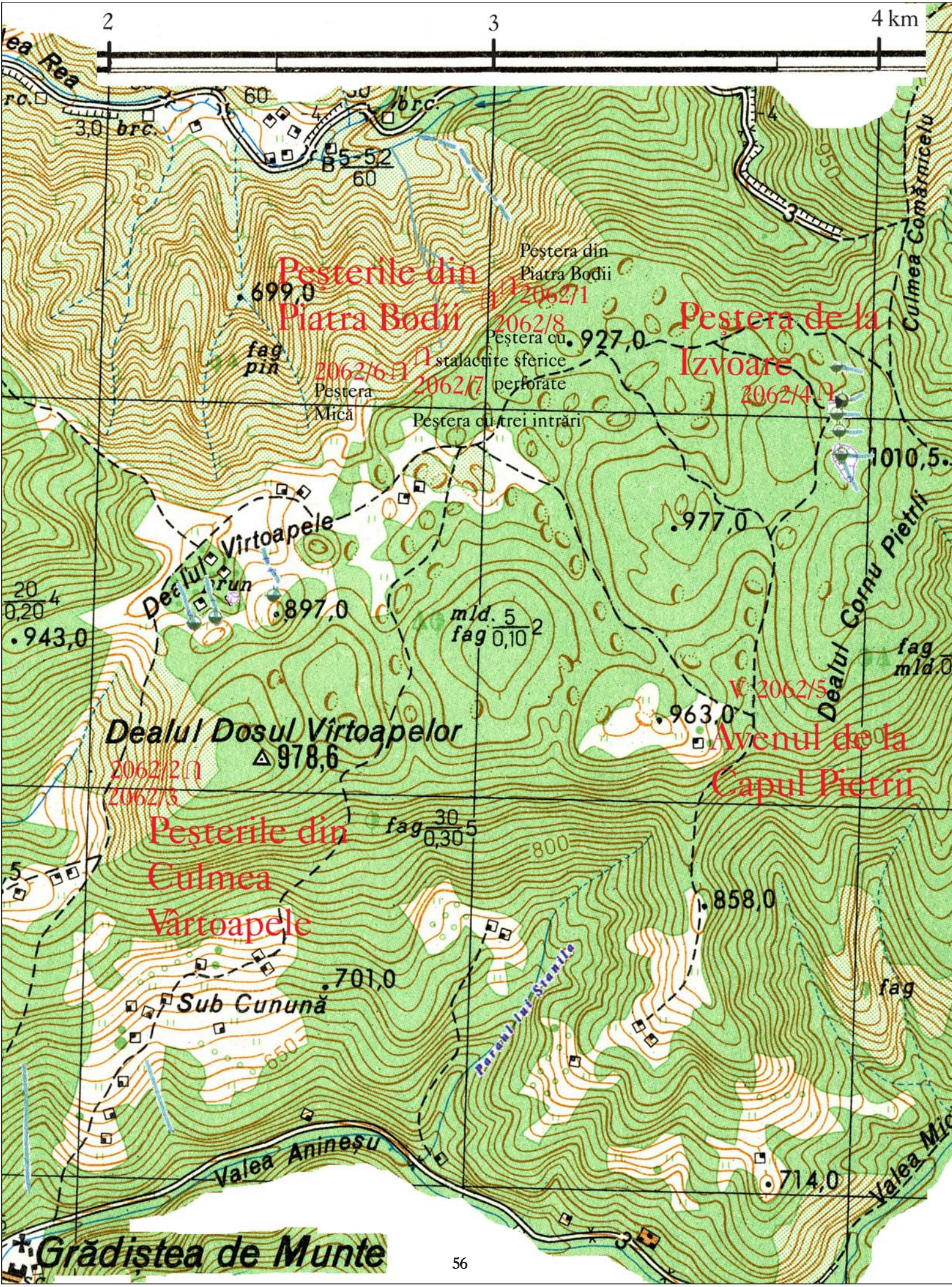
2
3
4 km
Peșterile din Piatra Bodii
2062/1
2062/8
Peștera de la Izvoare
2062/4
Peștera din Piatra Bodii
Peștera cu stalactite sferice perforate
Peștera Mică
2062/6
2062/7
Peștera cu trei intrări
Culmea Comărnicelu
699,0
927,0
1010,5
977,0
Dealul Vîrtoapele
897,0
943,0
Dealul Cornu Pietrii
963,0
Dealul Dosul Vîrtoapelor
978,6
2062/2
2062/3
Avenul de la Capul Pietrii
2062/5
Peșterile din Culmea Vârtoapele
858,0
701,0
Sub Cunună
Valea Aninești
714,0
Grădiștea de Munte

1986 Munţii Şureanu, ghid turistic, de Constanţa Trufaş, Valer Trufaş, Editura Sport-Turism, Bucureşti, imagini anexate 57-61.

Volum scris după o îndelungată şi amplă documentare pe teren. Datorită spaţiului redus pentru publicare pe care îl oferea editura acestor ghiduri, prezentarea autorilor nu include decât o mică parte din documentaţia adunată de ei.

În imaginea 61 (un tabel în care sunt selectate câteva dintre peşterile din masiv), Vârtoapele sunt reprezentate de două cavităţi.

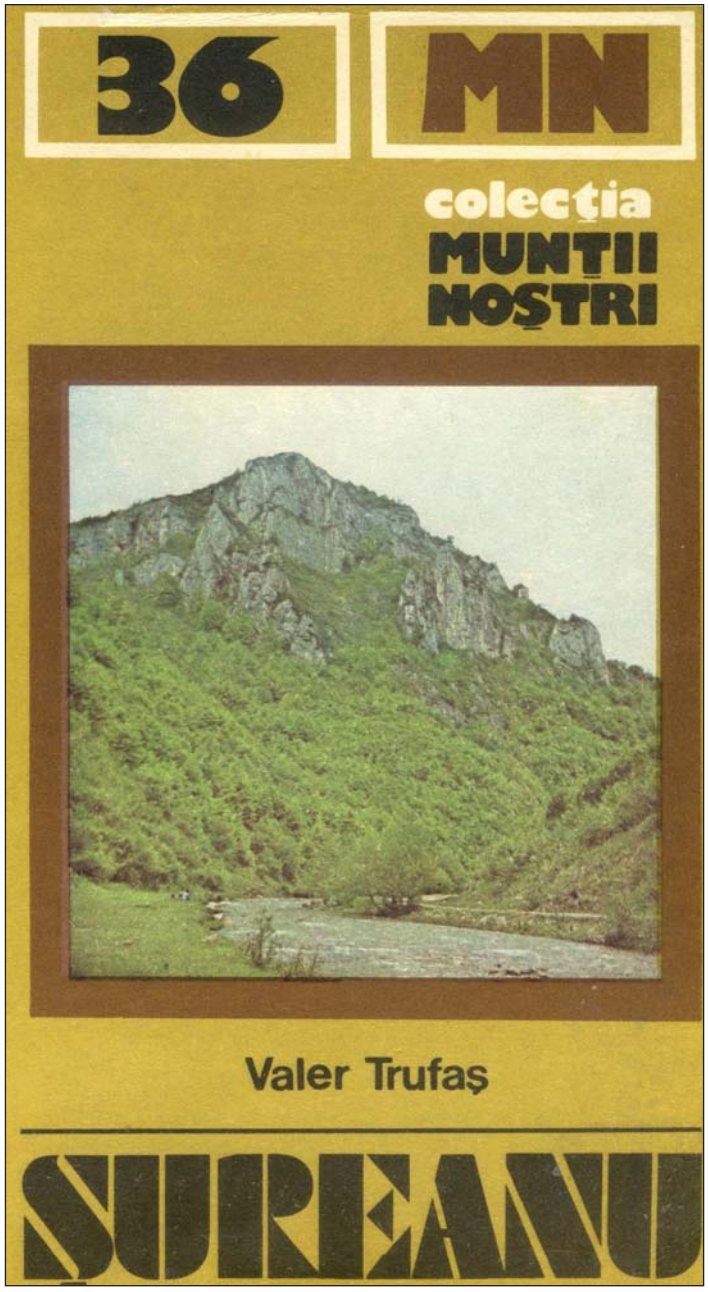

57

58

marilor linii tectonice, ceea ce dovedește că acțiunea agenților externi n-a fost dirijată de structură decît în mică măsură. Acest fapt nu exclude unele adaptări, mai mult sau mai puțin evidente. Astfel, culmile Jigoru, Meleia și Bătrîna (aici apare o cuestă bine reliefată) corespund unei bolte anticlinale, iar zona de obîrșie a Pietrosului pare a fi modelată pe un sinclinal.

Văile actuale urmează parțial traseul unor ondulări secundare. Sectoarele transversale ale lor, mult mai înguste, au rezultat prin antecedență. Spre marginea munților, rîurile s-au adîncit mai întîi în depozitele sedimentare și apoi în rocile metamorfice, avînd caracter epigenetic.

Adîncirea epigenetică este relativ ușor de descifrat. Prin modificarea bazei de eroziune, rîurile și-au lungit traseul pe materialele transportate și depuse anterior, care, atunci, constituiau un vast piemont de bordură (transformat ulterior în culmi deluroase). Prin eroziune verticală, în urma coborîrilor repetate ale nivelului de bază, ele au trecut din formațiunile sedimentare în rocile cristaline în care s-au adîncit continuu. Cuvertura de sedimente a fost îndepărtată, cu timpul, de pe culmile mai înalte; se păstrează azi numai la periferia munților, modelată sub forma unor culmi teșite piemontane, mai ales spre culoarul Mureșului.

În Munții Șureanu, numeroase forme de relief au fost condiționate de tipul de rocă. Astfel există abrupturi petrografice, martori de eroziune, chei (în gnaise și calcare) a căror monumentalitate este un omagiu adus „frumosului natural". Cuestele și suprafețele structurale sînt prezente în special pe depozitele sedimentare de la periferia munților.

Prezența calcarelor în partea sud-vestică a masivului a determinat apariția formelor carstice

59

de suprafață și adîncime, deosebit de spectaculoase, dar puțin cunoscute iubitorilor de drumeție. Ele sînt grupate în patru nuclee cu extensiuni diferite. Primul se află lîngă Grădiștea de Munte, în dealul Vîrtoapele; al doilea, între localitățile Ciclovina și Baru; al treilea, în zona Crivadia-Bănița-Peștera Bolii; iar ultimul, în nord-estul Depresiunii Petroșani, în culmea Piatra Leșului. Calcarele situate de o parte și de alta a rîului Petros (Ciclovina-Baru și Crivadia-Bănița), datorită extensiunii și grosimii mari, sînt mai bogate în forme carstice.

Captarea în subteran a unor cursuri de apă cu obîrșia în zona cristalină a determinat formarea în masa de calcare a peșterilor, iar la suprafață, a văilor oarbe, cum sînt cele de la Calianu, Ponorici, Fundătura Ponorului (Ohabei), Poiana, Fundătura Hobenilor. Acestea sînt limitate spre aval de trepte antitetice. Alte rîuri sînt captate numai parțial, astfel că la debite medii sau mari ele reușesc să curgă prin albia calcaroasă, pe care o adîncesc (spre exemplu: Obîrșia, Luncile Hobenilor, Roșia). În urma unor baticaptări repetate și totale, unele cursuri de apă și-au părăsit văile, care au rămas seci și neverosimil de largi. Ele sînt suspendate cu 300—440 m față de talvegul rîului Petros (exemple: Lola, Tecuri). În prezent, apele lor curg în subteran, unde au sculptat galerii spectaculoase. Apariția la suprafață se produce sub forma unor izvoare puternice.

Pe suprafețele împădurite sau înierbate, din stratul de sol, de sub litieră sau din roca nudă apar adesea mici creste sau cocoașe de calcar, dispuse uneori paralel. Sînt așa-numitele lapiezuri. Ele s-au format prin procesul de dizolvare exercitat asupra calcarului de către apele meteorice în lungul diaclazelor.

60

Peșteri și avene din Munții Șureanu

Nr. pe hartă	*Denumire și sinonime*	*Localizare*	*Dezvoltare*	*Denivelare* (−)	(+)
0	1	2	3	4	5
1	P. din Piatra Bodii	Valea Rea; Cununa	70,0	13,0	
2	P. de la Izvoare	Muntele Vîrtoape	42,0		3,0

61

1988 Cetăți și așezări dacice în Munții Orăștiei, de Ioan Glodariu, Eugen Iaroslavschi, Adriana Rusu, colecția Monumente și Muzee, Editura Sport-Turism, București, imagini 62-68.

Un volum pe care îl recomand pentru a fi citit.

În imaginea 65, paragraful 1, se spune că urme ale prezenței și activității umane nu au fost descoperite în peșterile de la „Vârtoape - Sub Cununi". Această denumire ne face să credem că autorii se referă la cele câteva abriuri (adăposturi naturale sub stâncă) situate spre baza pereților de la locul numit Sub Cununa (vezi imaginea 56)

În imaginea 66, referirile la Peștera din Piatra Bodii ne fac să credem că autorii nu au văzut personal locul de care vorbesc.

În imaginea 68 se vorbește de mici grote pe întreaga culme a Vârtoapelor și despre descoperirea în fața unora dintre ele a unor fragmente ceramice dacice; referirile sunt vagi, trimiterile la bibliografie inexistente și, din păcate, o asemenea descriere nu poate fi luată în considerare.

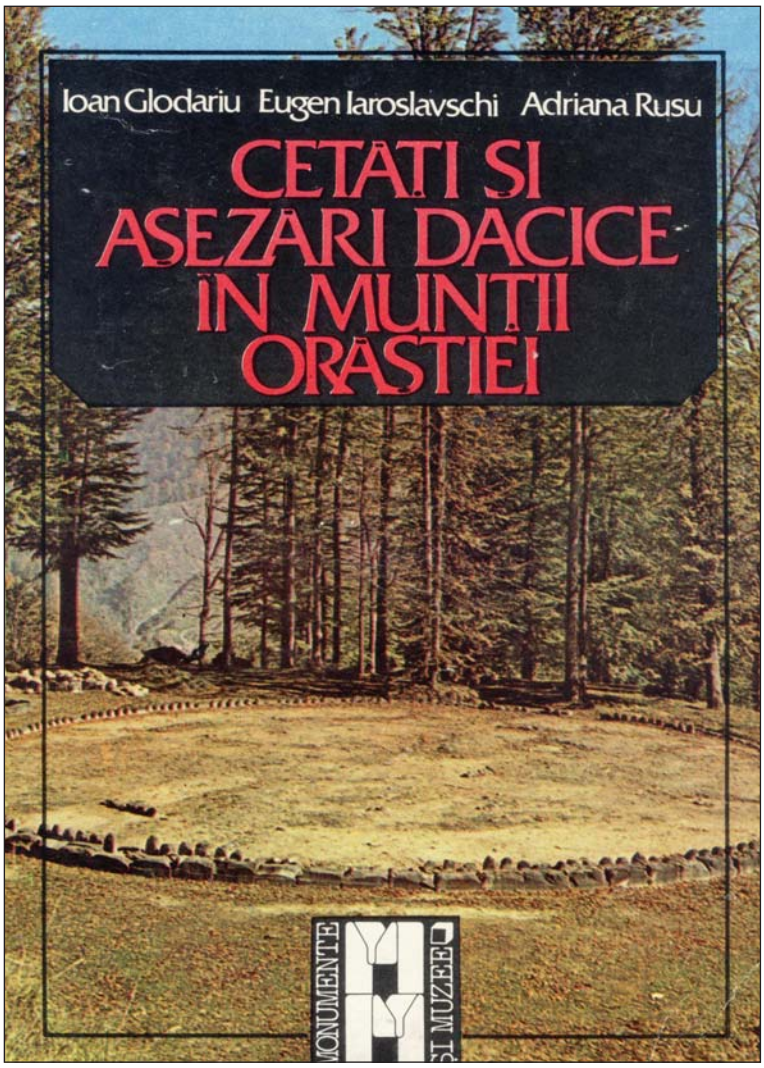
Ioan Glodariu Eugen Iaroslavschi Adriana Rusu
CETĂȚI ȘI AȘEZĂRI DACICE ÎN MUNȚII ORĂȘTIEI
MONUMENTE ȘI MUZEE

62

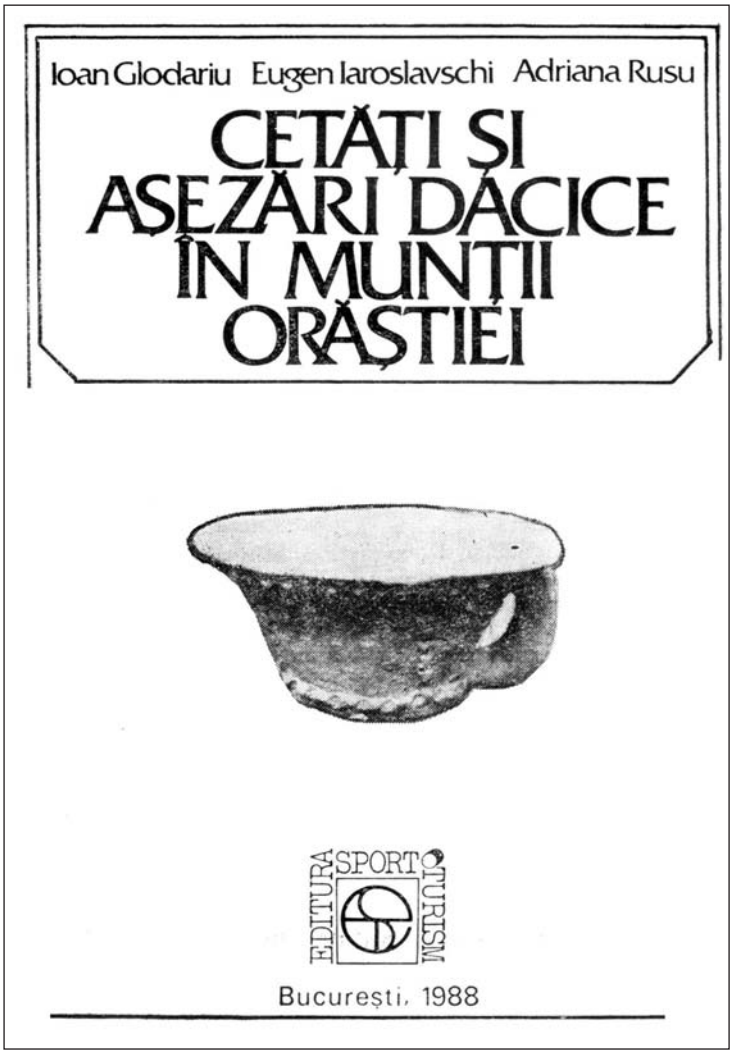
Ioan Glodariu Eugen Iaroslavschi Adriana Rusu
CETĂȚI ȘI AȘEZĂRI DACICE ÎN MUNȚII ORĂȘTIEI
EDITURA SPORT TURISM
București, 1988

63

III. DIN ISTORIA ȚINUTULUI CAPITALEI DACILOR

„...am ajuns la niște oameni întreprinzători..." (Dion Chrysostomos, XII, 19).

Zona montană de la nord de Orăștie și cu deosebire aceea din dreapta și din stînga Apei Orașului a fost și continuă să fie intens și sistematic cercetată. Chiar dacă multe din complexele arheologice nu sînt încă investigate prin săpături (singurele capabile să releve în detalii situația concretă dintr-un loc sau altul), cu excepția parțială a văilor Sibișelului și a afluenților lui de înălțime, celelalte teritorii au constituit obiectul unor repetate cercetări de suprafață, anume efectuate de specialiști sau ajunși acolo în urma sesizărilor localnicilor, încît nu este de crezut că atenția acestora a putut să ocolească, desigur involuntar, puncte de interes major. Judecînd după rezultatele tuturor perieghezelor arheologice, ținutul capitalei statului dac a fost doar sporadic locuit înainte de secolele I î.e.n. — I e.n. Atare realitate se explică, în primul rînd, prin relieful vălurit și împădurit, parcimonios în oferirea condițiilor prielnice vieții comunităților omenești, de-a lungul multor epoci de la începutul istoriei omenirii.

Cele mai vechi urme ale prezenței și activității umane au fost descoperite în cunoscuta peșteră săpată în calcare jurasice, din apropierea pitorescului sat de munte Cioclovina. În galeriile peșterii, lungi de peste 400 m, mai ales în straturile exploatate pentru extragerea fosfatului, s-a descoperit material litic

64

(lame, răzuitoare etc.), din musterian (circa 100 000—35 000 ani) și din aurignacian (35 000—25 000 ani), deci din paleoliticul mijlociu și din paleoliticul superior. Uneltele mai vechi găsite acolo sînt creația omului de Neandertal, iar celelalte ale omului de tip Cro-Magnon (specia *homo sapiens*), de la care s-a păstrat și un craniu. Acestea sînt primele urme cunoscute ale locuirii ținutului montan de comunitățile omenești, care își cîștigau hrana, mai ales prin vînat, în încîntătoarea microzonă de doline cu calcar eflorescent de la Cioclovina-Ponorici. Cercetările în peșterile de la Vîrtoape-Sub Cununi nu au dus la rezultate pozitive.

Abia peste cîteva zeci de milenii, se stabilea în ținut o altă comunitate, a purtătorilor culturii Coțofeni (2500—1800 î.e.n.), strămoșii tracilor de mai tîrziu, implicit ai dacilor. Crescători de vite mari, acești oameni, care au trăit în perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului, s-au stabilit pe vîrful calcaros Țifla sau Țifla Luncanilor (865 m) și pe terasele amenajate de ei tot acolo. Mărturie stau fragmentele ceramice, silexurile și o vatră de foc. Cirezile de vite și le purtau pe pășunile întinsului platou al Luncanilor.

65

Din nou urmează aproape două milenii fără nici un fel de urme ale prezenței umane stabile în zonă. Ea avea să apară viguroasă ca niciciînd înainte, abia pe la sfîrșitul secolului al II-lea și începutul secolului I î.e.n. De astă dată sînt dacii, cei care au scormonit munții în căutarea minereului de fier și i-au împodobit cu așezările lor, compacte sau risipite, cu fortificații semețe și cu temple închinate zeilor ocrotitori.

De unde au venit și de ce s-au stabilit tocmai aici? Două întrebări mai lesne de formulat decît răspunsurile potrivite.

În istoria mai îndepărtată a omenirii și apoi pe durata antichității, statornicirea comunităților omenești în anumite zone a fost adesea determinată de

de aproximativ 300×100—120 m, neregulată și aplatizată pe latura sud-estică, cu șanț interior. Valul era ridicat din pietre și pămînt, fiind suprapus de o palisadă din lemn de brad. În sondajele efectuate s-a descoperit un fragment ceramic Latène, ce pledează pentru atribuirea etnică a acestei fortificații dacilor; nu este însă exclus ca ea să fi fost ridicată și de romani, un singur ciob fiind prea puțin pentru a ne da certitudini.

Pe malul stîng al **Pîrîului Scurtele,** un afluent din dreapta al Apei Grădiștii, s-au descoperit, în două rînduri, tuburi de teracotă aparținînd unui apeduct dacic.

Ajungînd la Valea Rea și urcînd puțin pe ea, ajungem la confluența cu Pîrîul Arsurilor, în punctul **Arsuri.** Într-o poiană de aici s-a descoperit o locuință dacică.

Între cele două puncte anterior pomenite se află **Poiana din jos de la Căprioarele,** unde se descoperă, cu ocazia lucrărilor agricole, ceramică dacică și piroane de fier.

Urcînd pe **Valea Rea,** după aproximativ 2 km, pe malul stîng, cu ocazia construirii unui drum forestier, s-au descoperit resturile unei locuințe dacice, fragmente ceramice și cîteva unelte de fier risipite de descoperitori.

Mai sus cu încă 2 km, spre est, se ajunge la o stîncă numită **Piatra Bodii,** deasupra izvorului Pîrîului Bodii. În această stîncă se află o peșteră destul de spațioasă, cu două ieșiri și cu un gang lateral spre sud, necercetată încă de arheologi.

Înainte de a intra în satul Grădiștea de Munte, în stînga Apei Grădiștii, se află un mamelon cu vîrful aplatizat, numit **Lupoaia.** Aici, după afirmațiile localnicilor, s-au descoperit, în mai multe rînduri, frag-

72

66

bună parte și acum, a Vîrtoapelor. Numele și-l datorește acest versant sud-vestic de la culmea Vîrtoapelor, stîncoasă și înaltă, ce înconjură poienele din vale în formă de amfiteatru, ferindu-le de vînturile de nord și făcîndu-le prielnice locuirii.

Pe una dintre aceste terase, ceva mai joasă și adîncită, sugestiv numită **Groapa,** s-au descoperit mai multe elemente ale unei conducte de teracotă, care pornește de pe **Dealul lui Cocoș,** urmează versantul de vest al acestuia și continuă neîntrerupt, pe o lungime de 400 m, pînă în șaua dintre cele două puncte mai sus pomenite. Diametrul conductei este de 9,5 cm. În două puncte de-a lungul traseului au fost descoperite elemente de teracotă destinate aerisirii apei. Pînă nu de mult, conducta a funcționat, fiind folosită pentru aducția apei necesare gospodăriilor din Groapă. Tot pe Dealul lui Cocoș a fost identificat un tronson dintr-o altă conductă, care urmează versanții de sud și vest spre a alimenta construcțiile de pe cîteva terase special amenajate aici. Pe una din cele de pe versantul sudic (cea mai joasă) s-au descoperit cîteva blocuri de calcar, probabil temelia unui turn.

Partea mai înaltă a Vîrtoapelor, numită de localnici **Sub Cununi,** tocmai datorită cununii stîncoase ce o înconjoară, cuprinde mai multe terase, în parte antropogene. Pe prima din terasele de aici, cea mai de vest, se păstrează ruinele unei construcții romane, constînd din ziduri cu mortar, țigle și cărămizi. Încă la mijlocul secolului trecut, aici au fost descoperite cîteva înscripții (*CIL,* III, 1415, 1416), precum și peste 500 de denari romani republicani. Este așezarea romană cea mai apropiată de zidurile capitalei statului dac, al cărei nume însă nu s-a păstrat, dar despre care s-a presupus a fi anticul *Ranisstorum.*

67

75

Pe terasele aflate în apropierea acestor ruine, s-au descoperit urme de locuire dacică, iar chiar pe **Culmea Vîrtoapelor** se află o întinsă așezare dacică, între cotele 931—936.

Întreaga culme a Vîrtoapelor, stîncoasă, calcaroasă este împînzită de mici grote care, uneori, iau aspectul unor peșteri de dimensiuni mai modeste. Pe micile platouri de la gura cîtorva au fost descoperite fragmente ceramice dacice.

La confluența Pîrîului Pustiiosu cu Apa Grădiștii, spre sud-vest, se înalță un bot de deal numit **Pustiiosul.** Cam pe la mijlocul versantului dinspre Apa Grădiștii se află mai multe terase amenajate de daci, cu urme de locuire. Una dintre ele a fost cercetată, pe ea descoperindu-se vestigiile unei impozante locuințe, cu încăperi concentrice. Încăperea centrală era patrulateră, celelalte două, ce o cuprind, fiind poligonale. Bazele zidurilor încăperilor erau formate din blocuri de calcar și de andezit; intrarea se făcea peste niște praguri de asemenea din calcar. În continuare, pereții erau înălțați din lemn și lipiți cu lut. Planul acesta complicat a fost folosit ca argument pentru definirea caracterului „sacru" al construcției. După părerea noastră, însă, avem de-a face cu o construcție cu caracter laic, cu inventarul obișnuit locuințelor bogate din așezarea civilă de la Sarmizegetusa Regia. Din acest inventar fac parte mai multe categorii ceramice, inclusiv chiupuri, un variat și numeros material de construcție din fier, unelte de fier etc. Într-un sondaj efectuat pe platoul Pustiiosului s-au descoperit fragmente de chiupuri roșii.

Continuîndu-ne drumul de-a lungul Apei Grădiștii, ajungem la confluența acesteia cu **Gerosul,** un afluent din stînga. Urmînd valea Gerosului, la început destul

76

68

1990 Peştera 1 din Culmea Vârtoapelor, de Gabriel Jugănaru, Ică Giurgiu, Clubul de Speologie „Emil Racoviță" București, Buletinul Clubului de Speologie „Emil Racoviță" București, numărul 13, 1990, imagini 69-84.

În perioada 1981-1984, Clubul de Speologie „Emil Racoviță" București a desfășurat 8 ture de cercetare (vezi imaginea 74), ceea ce a ridicat numărul peșterilor și avenelor cunoscute la 16. Acestea cumulau peste 1850 metri de galerii și o denivelare totală de peste 325 metri.

În Peștera 1 din Culmea Vârtoapelor săpăturile noastre (vezi imaginile 77-82) au pus în evidență ceramică dacică nedecorată, lucrată cu mâna sau la roată, atribuită perioadei secolul I î.e.n - secolul I e.n.

BULETINUL
CLUBULUI DE
SPEOLOGIE
„EMIL RACOVIȚĂ"
BUCUREȘTI

13
1990

69

70

Peştera 1 din Culmea Vîrtoapelor

(m.Sebeş)

Gabriel Jugănaru

Ică Giurgiu

Clubul de speologie "Emil Racoviţă" Bucureşti

Ţinutul capitalei statului dac se află situat în vestul munţilor Sebeş (Şureanu), la sud de valea Mureşului mijlociu. Această zonă, întinsă pe aproximativ 250 km^2, a relevat un bogat complex de cetăţi şi aşezări dacice concentrate mai ales în bazinul văii Apa Grădiştei (Apa Oraşului).

Cetăţile erau ridicate pe înălţimi dominante, pe forme de relief anume alese pentru a îmbina apărarea naturală cu cea rezultată din eforturile constructive ale dacilor; aveau ca scop şi protejarea marelui centru politic, economic şi cultural-religios de la Sarmizegetusa, situat pe dealul Grădiştii (8, pag.126/4,pag. 95-126). In jurul acestor fortificaţii se aflau aşezări civile

situate pe terase naturale şi antropogene, cu o înfloritoare viaţă economică.

Cercetările arheologice sistematice au vizat pînă în prezent complexele de ruine aparţinînd fortificaţiilor şi construcţiilor sezoniere din jurul capitalei. Dealul Grădiştei, purtătorul ruinelor Sarmizegetusei, a beneficiat de vaste investigaţii fiind dezvelite majoritatea construcţiilor din zona sacră şi o parte a aşezării civile (15, pag.22-23/7, pag.14-15).

Trebuie precizat că o serie de puncte arheologice situate în zone mai puţin accesibile au rămas necercetate, ba mai mult, ele nu au fost încă incluse în repertoarele arheologice.

Un exemplu în acest sens îl constituie peşterile de pe dealul Vîrtoape. Lipsa de timp şi fonduri, abundenţa obiectivelor de la suprafaţă, necunoaşterea decît vagă a amplasării acestor forme carstice precum şi condiţiile dificile de lucru din interiorul lor ar putea fi doar cîteva din cauzele acestei adevărate lacune existente în cercetarea zonei.

Date geografice, istoricul cercetărilor speologice

Dealul Vîrtoape (1004 m altitudine), de forma unei piramide cu vîrful retezat, este situat în nordul satului Grădiştea de Munte fiind înconjurat aproape în totalitate de ape: la nord v.Rea, la est v.Mică, la sud Anineşul, la vest Apa Grădiştii. Diferenţa de nivel dintre platoul din vîrf şi talvegurile înconjurătoare este de 4-500 de metri iar versanţii sînt în general abrupţi şi împăduriţi. Pădurea este prezentă cu precădere şi în partea estică a platoului somital.

Fundamentul dealului este format din şisturi cristaline peste care sînt aşezate în cea mai mare parte a reliefului actual calcare mezozoice de culoare albă-cenuşie sau negricioasă, uneori

fin gresoase, puternic fisurate (23, pag.188). Pe acest strat de calcar, gros în unele locuri de circa 150 de metri, se dezvoltă forme carstice de suprafaţă şi adîncime puternic evoluate.

Accesul la dealul Vîrtoape se face cel mai comod prin Orăştie-Costeşti-Grădiştea de Munte pe drumul ce urcă de-a lungul văii Apa Grădiştei.

Coastele sudice şi vestice ale dealului sînt pline de terase largi pe care au fost găsite numeroase mărturii ale civilizaţiei dacice. In partea de vest, între dealul lui Cocoş şi Groapa s-au descoperit mai multe elemente de teracotă ale unei conducte ce avea 400 de metri (15, pag.75). Pe dealul lui Cocoş s-au identificat în urma unor sondaje superficiale multe bucăţi de chirpic şi fragmente de chiup roşu (5, pag.317). Pe locurile numite Sub Cununi s-au descoperit urme dacice şi romane (6, pag.30/15, pag. 75/10, pag.132/18, pag.143). Aici există resturile unei construcţii romane (ziduri cu mortar, tigle, cărămizi), cea mai apropiată de acest gen de capitala statului dac, bănuită că se numea Ranisstorum (12, pag.51-55).

Primele referiri scrise la formele carstice de adîncime de pe dealul Vîrtoapelor le avem încă din 1847. Cu trei ani în urmă dr.Andrei Fodor, medicul şef al Hunedoarei, fusese într-o excursie de studiu în zona Grădiştei şi scria că pe o latură a Dosului Vîrtoapelor se află o peşteră deasupra căreia s-au găsit ruine, monede de aur (6, pag.1o4), ţigle şi cărămizi din timpul dacilor şi romanilor.

Dimitrie M.Teodorescu semnala în 1923, luînd ca punct de reper terasele de la Sub Cununi, o văgăună (abri sous roche) sus în stîncile care formează culmea, la locul numit Vîrtoape, precum şi o peşteră ceva mai sus la locul zis Dosul Plopilor (22, pag.2o).

17

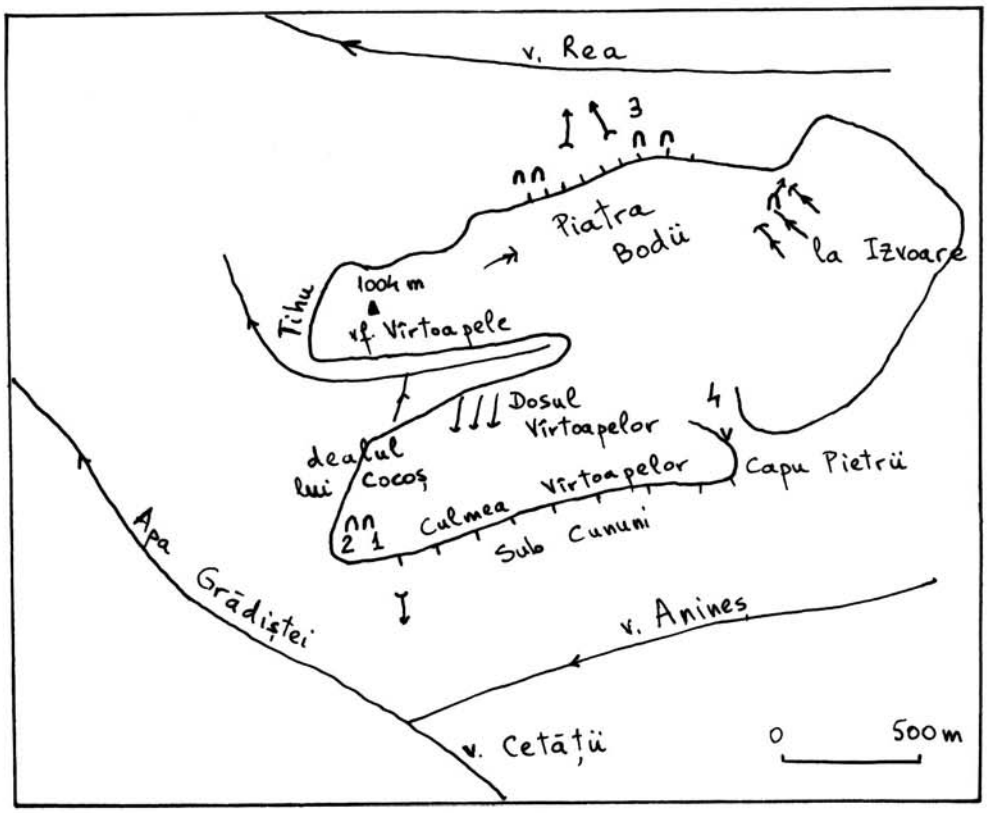

1 - peștera 1 din Culmea Vîrtoapelor ; 2 - peștera 2 din culmea Vîrtoapelor ; 3 - peștera cu stalactite sferice perforate din Piatra Bodii ; 4 - avenul de la Capu Pietrii

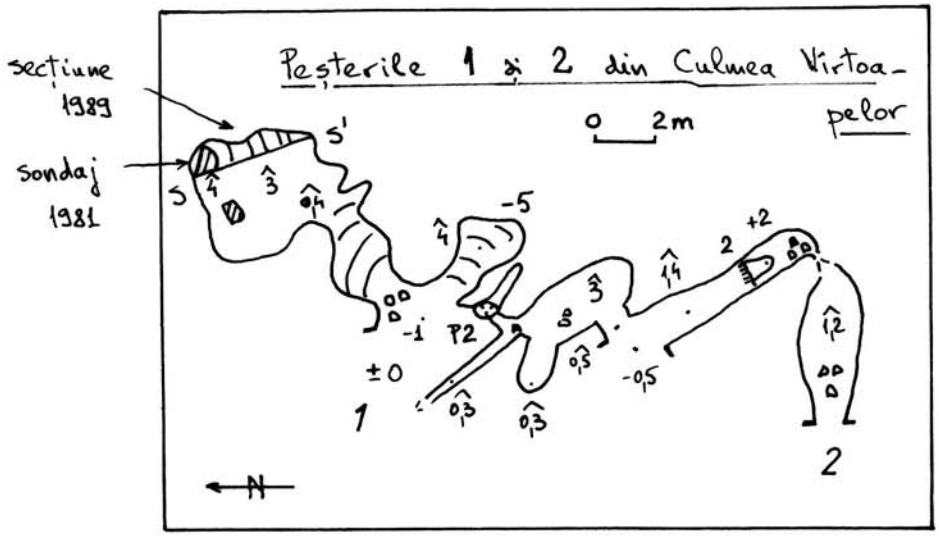

73

In 1951 Constantin Daicoviciu vorbeşte de o peşteră în Piatra Bodii pe versantul dinspre valea Rea şi o despicătură afundă în stînca calcaroasă la capătul de est al Culmii Vîrtoapelor, la Cornul (Capul) Pietrii (6, pag.29). De asemenea spune de existenţa şi a altor peşteri pe Culmea Vîrtoapelor şi menţionează că nu au fost cercetate sistematic.

In 1988 Ioan Glodariu şi colaboratorii menţionează că întreaga culme a Vîrtoapelor este împînzită de mici grote care, uneori, iau aspectul unor peşteri de dimensiuni mai modeste. Pe micile platouri de la gura cîtorva din ele au fost descoperite fragmente ceramice dacice (15, pag.76).

Toate referirile de mai sus (1847, 1923, 1951, 1988) la peşteri existente pe dealul Vîrtoape au fost făcute de arheologi.

Prima explorare speologică a dealului Vîrtoape aparţine unui colectiv condus de Valer Trufaş şi a avut loc în 1959. Articolul publicat în 1961 despre aceste cercetări oferă hărţile a trei cavităţi precum şi numeroase informaţii despre carstul zonei (23, pag.184-195).

In 1981 clubul de speologie "Emil Racoviţă" Bucureşti reia şi continuă explorarea şi studiul dealului Vîrtoape (9). Au fost întreprinse 8 ture de cercetare în perioada 1981-1984 ceea ce a ridicat numărul peşterilor şi avenelor cunoscute la 16. Acestea au deocamdată o dezvoltare totală de peste 1850 m şi o denivelare cumulată de peste 325 de metri.

Formele carstice de suprafaţă sînt şi ele prezente: doline (numeroase), uvale, depresiuni de captare, ponoare, izbucuri, lapiezuri.

Făcînd analogie între descoperirile speologice din perioada 1959-1984 şi semnalările arheologice din perioada 1847-1988 nu putem găsi repere comune de localizare decît în textul lui

Constantin Daicoviciu. Identificăm astfel cu siguranţă despicătura afundă în stînca calcaroasă din capătul de est al Culmii Vîrtoapelor cu avenul de la Capul Pietrii (72 m lungime, -47 m denivelare). Peştera semnalată în Piatra Bodii credem că este una şi aceeaşi cu peştera cu stalactite sferice perforate din Piatra Bodii (98 m lungime, +8 m denivelare); corespunde numărul de intrări (două) şi destul de bine direcţia în care pleacă galeria principală (sud-est). Este cavitatea cea mai uşor accesibilă din Piatra Bodii, fiind situată în imediata apropiere a unei poteci ce coboară pe sub versantul vertical de calcar făcînd legătură între platoul central al dealului Vîrtoape şi izvoarele de sub Piatra Bodii.

Cavităţile din Culmea Vîrtoapelor

Sînt situate în partea de sud-vest a dealului Vîrtoape, la sud de dealul lui Cocoş, pe partea nordică a Culmii Vîrtoapelor, cu circa 20 de metri diferenţă de nivel mai jos de culme, într-o plantaţie tînără de foioase. La ele se ajunge urcînd circa 30 de metri diferenţă de nivel din drumul de căruţă ce suie pe lîngă gospodăriile de pe dealul lui Cocoş spre Dosul Vîrtoapelor, de la circa 30 de metri de unde pe marginea dreaptă a drumului apare o perie de brazi.

La aproximativ 880 m altitudine, pe o distanţă de 16 metri există cinci deschideri spre subteran. Primele două dinspre nord au fost cartate de Valer Trufaş în 1959. In 1981 o echipă a clubului de speologie "Emil Racoviţă" Bucureşti joncţionează cele patru intrări dinspre nord şi astfel peştera 1 din Culmea Vîrtoapelor ajunge să măsoare 37 m lungime şi 7 (-5, +2) m denivelare. Deschiderea dinspre sud din şirul celor cinci este cartată pe 5 m lungime şi + 1,2 m denivelare fiind numită peştera 2 din

Culmea Vîrtoapelor. Toate galeriile prezintă urme de curgere sub presiune. Cele cinci intrări cu dimensiunile reduse la mărimile actuale din cauza depunerilor de aluviuni din apă, a proceselor de pantă şi poate şi a intervenţiei umane, reprezintă cel mai vechi ponor din partea vestică a dealului Vîrtoape. Evoluţia puternică pe verticală a văii - ce curge în prezent pe şisturi - dintre dealul lui Cocoş şi vf. Vîrtoapele(dealul Tihu) a determinat schimbarea reliefului din perioada cînd acest ponor era încă activ. Cele cinci deschideri se află faţă în faţă cu terasele ce poartă urme dacice de pe dealul lui Cocoş; de la ele era vizibilitate directă spre această zonă şi atunci cînd exista pădurea de odinioară.

Peştera 1 din culmea Vîrtoapelor se prezintă deci ca o pierdere fosilă, cu secţiunea galeriilor puternic ocupată de pămînt şi bolovani. Concreţiunile sînt reprezentate de scurgeri parietale, stalactite, coralite şi montmilch. Din tavanul sălii ce se află în extremitatea estică atîrnă rădăcini lungi şi ramificate. Resturile vegetale sînt prezente în toate galeriile. Există urme ale răpitoarelor cu blană. Biospeologic cavitatea este interesantă.

In 1981 Ică Giurgiu a întreprins un sondaj în sedimentul din extremitatea estică, pe circa 1,5 m adîncime, pentru a culege date suplimentare despre şansele de prelungire a cavităţii. Podeaua de stîncă a peşterii nu a fost atinsă dar cele observate au dus la ideea ca înainte de răvăşirea sedimentului în vederea continuării explorării să i se facă un studiu arheologic pentru a recupera sistematic piesele din componenţa sa. Acest deziderat a putut fi pus pentru început în aplicare între 5-12 februarie 1989 cu aprobarea Centrului Universitar Bucureşti şi a facultăţii de Istorie-Filozofie. La faţa locului s-a deplasat o echipă compusă

din Ică Giurgiu, coordonatorul tehnic al clubului de speologie "Emil Racoviţă" Bucureşti, Gabriel Jugănaru (anul 3), Ion Blăjan (anul 3) şi Dana Paştea (anul 1), ultimii trei studenţi la Istorie.

Investigaţii arheologice în peştera 1 din Culmea Vîrtoapelor

Cercetările din 1989 au demarat prin trasarea unei secţiuni în sala din partea nordică a cavităţii, secţiune cu orientare NV-SE străbătînd transversal un capăt al sălii şi ocupînd circa un sfert din suprafaţa sa, incluzînd la un capăt al ei sondajul efectuat în 1981.

Sala atinge pe axe aproximativ 4 metri. Suprafaţa sa era acoperită cu un strat brun roşcat, gros de 20-25 cm, presărat cu pietre angulare. Chiar pe acest strat se aflau cîteva resturi osteologice. Sub el a apărut un strat brun închis unde au fost găsite fragmente ceramice aflate în poziţie secundară, numeroase oase, cochilii de melci, coprolite şi pigmenţi de cărbune. Acest strat este deranjat de o groapă ce conţinea material vegetal, cîteva oase şi un fragment ceramic. Sub groapă şi stratul cu urme arheologice se află un altul, destul de moale, foarte uscat, brun deschis la culoare, în care s-au găsit cîteva oase. Ultimul strat surprins de săpătură este de culoare gălbui albicioasă, constituit din nisip şi pietriş şi avînd duritate mare. Din punct de vedere arheologic acest strat este steril. In nivelul său am descoperit însă numeroase resturi de crustă de calcit, fragmente stalagmitite precum şi o bucată de draperie cu văluri de culoare roşietică, tipuri de formaţiuni care astăzi nu sînt prezente pe secţiunea aerată a sălii.

Din lipsă de timp săpătura noastră s-a oprit la 1,25 metri adîncime fără a atinge podeauna de stîncă a peşterii.

22

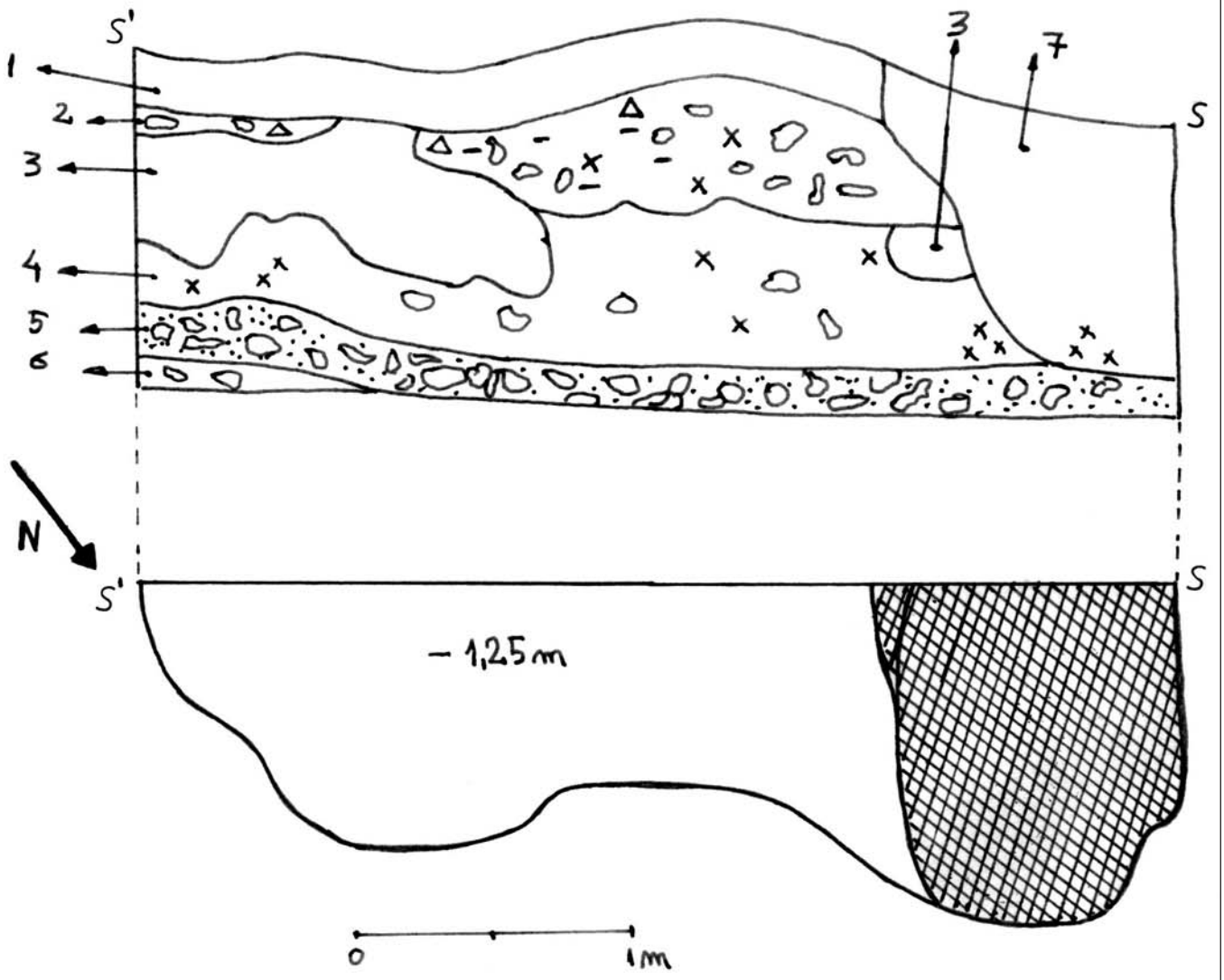

Profilul și planul secțiunii din peștera 1 din Culmea Vîrtoapelor. 1 - strat actual (depuneri de aluviuni) - culoare brun-roșcat ; 2 - strat arheologic - brun închis ; 3 - groapă cu material vegetal - negru cenușiu ; 4 - strat moale, foarte uscat - brun deschis ; 5 - strat dur de nisip și pietriș ; 6 - strat uscat - brun ; 7 și ▨ - sondaj efectuat în 1981 ; Δ - fragmente ceramice ; x x - oase ; ⁘ - pigmenți de cărbune ; ⁘ - pietre și nisip

78

Fragmentele ceramice sînt fără îndoială de factură dacică. Ele reprezintă resturile a patru vase: o ceaşcă dacică, un chiup, un bol şi un recipient de imitaţie romană.

Ceaşca dacică, lucrată cu mîna, este reprezentată de trei fragmente: o porţiune de fund drept şi două bucăţi din peretele vasului. Are culoare roşcat închisă şi un aspect grosier fiind făcută dintr-o pastă ce conţine multe impurităţi (pietricele şi ceramică sfărîmată). Arderea a fost făcută incomplet şi în secţiune vasul are culoare negricioasă; din aceeaşi cauză fragmentele sînt sfărîmicioase. Pe nici unul din resturile ceştii nu există urme de decor. De altfel, toate fragmentele ceramice descoperite sînt nedecorate. Pentru această formă de vas găsim analogii în toate aşezările din munţii Orăştiei, în cele de la Tilişca, Arpaşu de Sus, Slimnic (toate în judeţul Sibiu) precum şi în aşezările dacice extracarpatice (3, pag.153/11, pag.119-128/13, pag. 39/19, pag.39).

Din chiup nu s-au găsit decît două fragmente: o bucată din perete şi circa o treime din fundul vasului care se termină cu un inel puternic reliefat. Fundul are un diametru total de 25 cm şi prezintă pe partea exterioară puternice urme de arsură. Vasul, de culoare roşietică, este lucrat la roată dintr-o pastă destul de bine aleasă ce conţine foliole de mică şi pietricele foarte mici. Cele mai apropiate analogii pentru acest recipient le găsim pe dealul lui Cocoş la circa 250 m distanţă de peşteră, în unele aşezări din munţii Orăştiei, în cele de la Pecica (jud. Arad), Sighişoara (jud. Mureş), Tilişca (jud.Sibiu), iar în zona extracarpatică în dava de la Popeşti (ca să dăm un singur exemplu) (13, pag.184/2, pag.46/20, pag.94/16, pag.239).

Foarte interesant este un mic fragment ceramic de culoare cenuşiu deschisă descoperit în groapa cu resturi vegetale.

Fragment din fundul drept al ceștii dacice

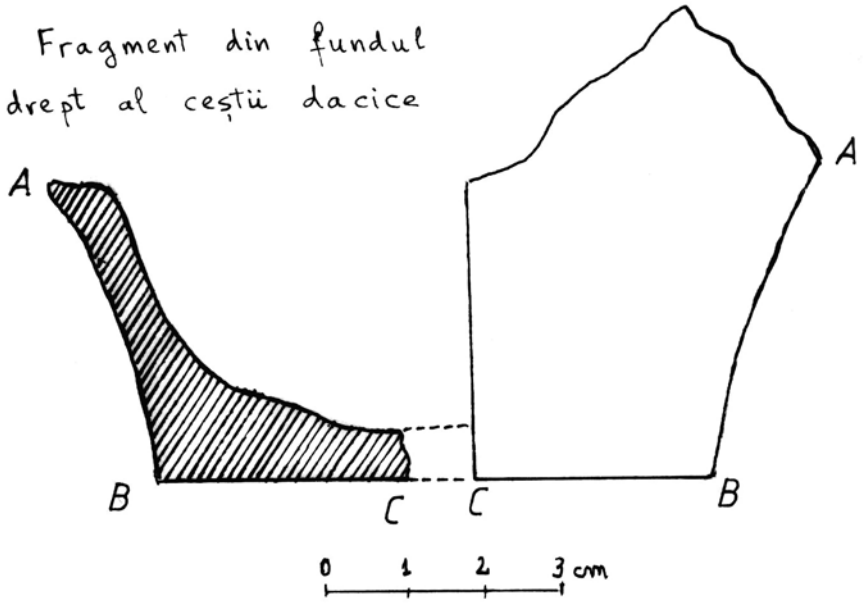

Fragment din fundul inelar al chiupului

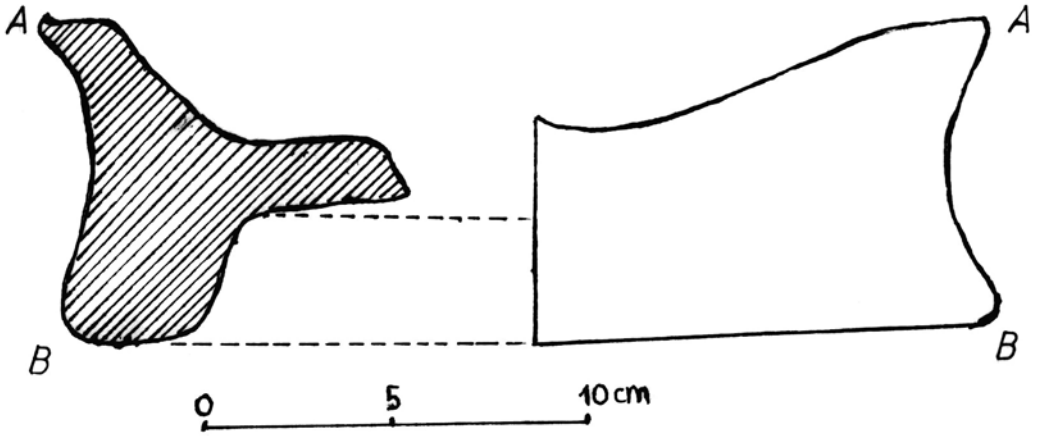

Fragment de imitație romană

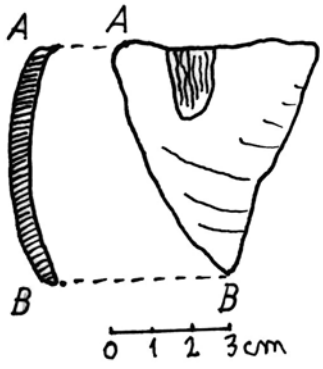

Fragmentul de bol

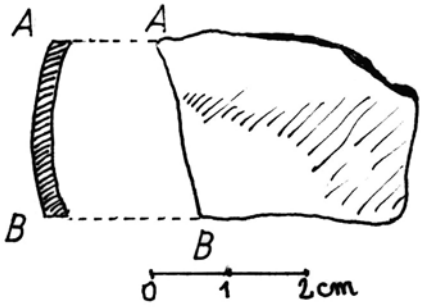

Este o bucată de perete curbat, a fost lucrat la roată dintr-o pastă deosebit de fină, este ars inoxidant şi prezintă pe partea exterioară un slip (lustru) metalic destul de şters. Grosimea fragmentului (3 mm) precum şi forma sa uşor curbată ne face să-l atribuim unui mic bol.

Ultimul fragment la care ne referim aparţine unui vas ce imită o formă ceramică de factură romană. A fost lucrat la roată şi este de calitate superioară; pasta foarte fină conţine foliole de mică. Este foarte rezistent, a fost ars oxidant şi are culoare cărămizie. Pe partea exterioară fragmentul prezintă o amprentă, probabil degetul olarului imprimat din neatenţie în pasta moale a vasului încă nears. Fiind numai o mică porţiune dintr-un perete nu îl putem încadra la un anume tip de vas (3, pag.166/1, pag. 131/17, pag.76).

Unele din resturile osteologice prezintă urme de arsură şi de sfărîmare intenţionată.

Coprolitele şi cochiliile de melci nu au fost nici ele analizate şi determinate.

Pigmenţii de cărbune reprezintă probabil resturile unei vetre ce datorită depunerii unor noi aluviuni, a umezelii şi a gropii care a deranjat nivelul doi nu a putut fi surprinsă in situ.

O parte din descoperirile mai sus menţionate, poziţia strategică a peşterii precum şi imediata vecinătate a unor terase cu urme de locuire dacică ne determină să punem în discuţie două ipoteze.

Prima dintre ele este legată de caracterul de refugiu al locuirii în peştera 1 din Culmea Vîrtoapelor. Ceramica descoperită (în special resturile de chiup şi cel de imitaţie romană) datează această locuire în secolele I î.e.n. - I e.n. (14, pag.149). Cele două mari conflicte armate daco-romane au avut o puternică rezonanţă în zonă. Drumul care urca pe firul Apei Grădiştii spre

Sarmizegetusa trecea foarte aproape de dealul Vîrtoape. Mai mult ca sigur că în avansarea lor romanii au atacat şi aşezările civile nefortificate răsfirate în regiune. In caz de pericol unii din locuitorii de pe terasele aflate pe dealul lui Cocoş, eventual şi din împrejurimi, se puteau retrage foarte repede în aceste cinci galerii (peşterile 1 şi 2) luîndu-şi strictul necesar. Fragmentele de chiup (3, pag.46) pot fi indiciu că dacii se refugiau acolo luînd şi ceva provizii pentru o durată mai mare de timp. Resturile osteologice aparţinînd unor animale domestice susţin şi ele afirmaţiile de mai sus. De la peşteră se putea observa o mare zonă situată la vest şi nord de dealul Vîrtoape. Intrarea în cele două galerii din extrema nordică este în mare parte blocată de o masă de bolovani. Nu este exclus ca aceasta să fie baza unei construcţii umane.

A doua ipoteză privind descoperirile din sedimentul peşterii 1 din dealul Vîrtoape o punem în discuţie pe baza unui izvor antic, Geografia lui Strabon (21, pag.166) unde se fac referiri la practicarea cultului religios în peşteri. Cavitatea cercetată de noi ar fi putut să slujească pentru aşa ceva. In sprijinul acestei afirmaţii nu se pot aduce elemente concrete. Trebuie însă să precizăm că peşterile din dealul Vîrtoape sînt cele mai apropiate de capitala dacă şi se află într-o zonă plină de mărturii arheologice referitoare la viaţa strămoşilor noştri.

Descoperirea arheologică descrisă mai sus este contemporană cu elementele găsite în peşterile Limanu, Gura Dobrogei şi Schela Cladovei. Coroborată cu celelalte mărturii descoperite în zonă ea vine să completeze imaginea formată asupra vieţii dacilor din munţii Orăştiei.

BIBLIOGRAFIE

1 Florea Costea - Cu privire la imitarea vaselor greceşti şi romane în sud-estul Transilvaniei - în Studii Dacice, ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1981

2 Ion Horaţiu Crişan - Ceramica daco-getică - ed.Meridiane, 1968

3 Ion Horaţiu Crişan - Ceramica daco-getică. Cu referire specială la Transilvania - ed.Stiinţifică, 1969

4 Constantin Daicoviciu - Studiul traiului dacilor în munţii Orăştiei - Studii şi cercetări de istorie veche, 1, 1951

5 Constantin Daicoviciu - Santierul arheologic Grădiştea Muncelului - Materiale şi cercetări arheologice, VII, 1961

6 Constantin Daicoviciu, Alexandru Ferenczi - Aşezările dacice din munţii Orăştiei - Cercetări de istorie veche, ed.Academiei RPR, 1951

7 Hadrian Daicoviciu - Probleme şi perspective ale săpăturilor arheologice în munţii Orăştiei - Studii şi cercetări de istorie veche, 1, 1962

8 Hadrian Daicoviciu - Dacii - ed.Enciclopedică Română, 1972

9 Ică Giurgiu, Gabriel Silvăşanu, Mihai Codescu, Gabriel Miclăuş - Noi explorări în masivul Vîrtoape - buletin speologic informativ, 6, 1982, CNEFS, FRTA - CCSS, pag.133-142

lo Ioan Glodariu - Sarmizegetusa dacică în epopeea romană - Acta Musei Napocensis, II, 1965, Cluj-Napoca

11 Ioan Glodariu - Aşezările dacice şi daco-romane de la Slimnic - Acta Musei Napocensis, IX, 1972

12 Ioan Glodariu - Din nou despre Ranisstorum - Apulum, XIX, 1981, Alba-Iulia

13 Ioan Glodariu - Aşezări dacide şi daco-romane la Slimnic - ed. Academiei, 1981

14 Ioan Glodariu - Contribuţii la cronologia ceramicii dacice în epoca Latène tîrzie - în Studii Dacice, ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1981

15 Ioan Glodariu, Eugen Iaroslavschi, Adrian Rusu - Cetăţi şi aşezări dacice în munţii Orăştiei - ed.Sport-Turism, 1988

16 Nicolae Lupu - Santierul arheologic Tilişca - Materiale şi cercetări arheologice, IX, 197o

17 Nicolae Lupu - Civilizaţia dacică şi influenţele romane - Apulum, XVI, 1978, Alba-Iulia

18 Mihail Macrea - Urme romane în regiunea cetăţilor dace din munţii Hunedoarei - Sargeţia, II, Deva

19 Mihail Macrea, Ioan Glodariu - Aşezarea dacică de la Arpaşu de Sus - ed.Academiei, 1976

2o Emil Moscalu - Ceramica traco-getică - ed.Stiinţifică, 1983

21 Strabon - Geografia - ed.Stiinţifică, 1974

22 Dimitrie M.Teodorescu, Martin Roska - Cercetări arheologice în munţii Hunedoarei - Cartea Românească,Cluj,1923

23 Valer Trufaş - Carstul de la Grădiştea de Munte - Analele Univ.C.I.Parhon, seria geologie-geografie,27, 1961, Iaşi

24 Constanţa Trufaş, Valer Trufaş - Şureanu - colecţia Munţii Noştri, ed.Sport-Turism, 1986

2000 Arheologia peşterilor şi minelor din România, de Vasile Boroneanţ, Institutul de Memorie Culturală, Bucureşti, imagini anexate 85-89

(Autorul, înainte ca lucrarea să intre la corectura finală şi imediat apoi la tipar, mi-a încredinţat o copie a şpaltului, pe care să fac corecturi/ observaţii. Am avut lucrarea la dispoziţie o seară şi o noapte. Am efectuat foarte multe corecturi (nume de persoane, nume de peşteri) şi adăugiri (surse bibliografice, planuri de peşteri). N-am mai avut timp în dimineaţa următoare să fac o copie a şpaltului cu notiţele mele. Din păcate, forma finală a lucrării nu a cuprins decât o parte din materialul pe care l-am furnizat.)

Datele din imaginea 88 nu coincid integral cu sursele citate, sunt mici deosebiri.

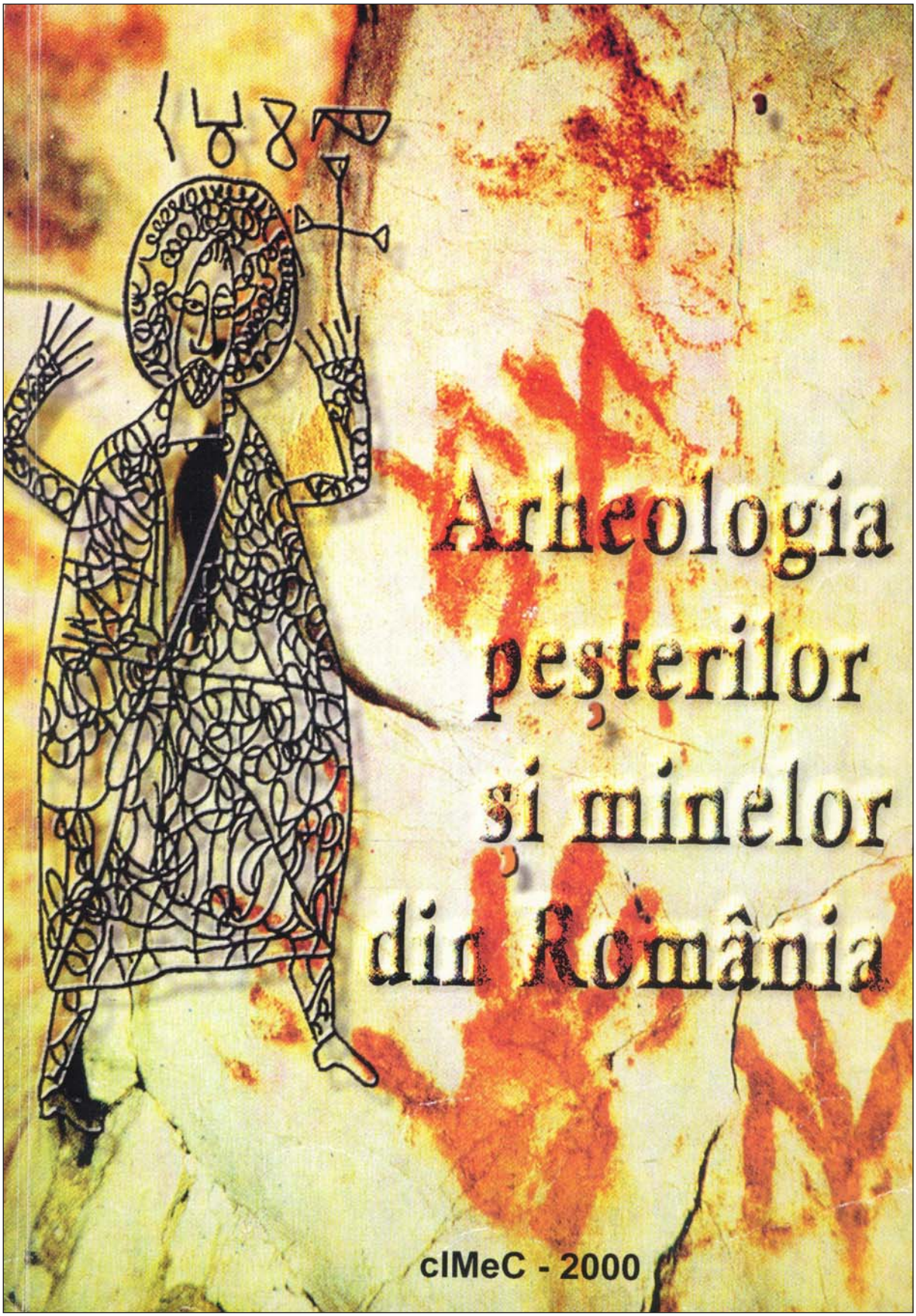

85

Vasile Boroneanț

Arheologia peşterilor şi minelor din România

cIMeC – 2000
Bucureşti

Colectiv de redacţie:
Coordonator: **Irina OBERLÄNDER-TÂRNOVEANU**
Corectură: **Dan MATEI, Florela VASILESCU**
Tehnoredactor: **Eduard HAZU**

Copyright © Vasile Boroneanț

cIMeC – Institutul de Memorie Culturală
Piaţa Presei Libere 1, C.P. 33-90
713411 Bucureşti, ROMÂNIA
Tel./Fax:(01) 224.37.42
http://www.cimec.ro
E-mail: cimec@cimec.ro

ISBN 973-99088-0-2

Găurile alăturate din Dealul lui Cocoş

Jud. Hunedoara, sat - comuna Beriu.

Localizare: Carstul din bazinul Orăştie (Beriu), culmea „Vârtoapele", Dealul lui Cocoş - proprietatea Hârban Mihăilă.

Reprezintă trei peşteri naturale alăturate astupate cu piatră, argilă, hăbuc. Un sondaj a fost efectuat de Constantin Daicoviciu şi colaboratorii săi (C. S. Nicolăescu-Plopşor), fără a se atinge stânca. Ar putea fi o confuzie cu peşterile din Culmea Vârtoapelor.

Datare: La Tène dacic.

1. Constantin Daicoviciu şi colaboratorii, *Şantierul Grădiştea Muncelului*, SCIV 4, 1953, p. 188.

2. Cristian Goran, *Catalogul Sistematic al Peşterilor din România, 1981*, Bucureşti, 1982, 2062 / 2 – 3.

Peştera 1 din Culmea Vârtoapelor

(Peştera 1 din Peretele Platoului

Vârtop, La Găuri (Bodii)

Jud. Hunedoara, sat Grădiştea de Munte, comuna Orăştioara de Sus.

Localizare: Peştera 1 din Culmea Vârtoapelor, Munţii Sebeş-Şureanu, bazinul Mureşului Mijlociu, afluentul Beriu, râul Grădiştea. Pe platoul calcaros Vârtoapele la sud, între Valea Rea şi Valea Anineş, la sud de Dealul lui Cocoş, la 30 m de drum.

Culmea Vârtoapelor - Intrarea în Peştera nr. 1

Reprezintă o peşteră naturală cu patru intrări. Altitudinea absolută este de 880 m; peştera este fosilă, cu stalactite, scurgeri parietale de lapte de peşteră. Lungimea iniţială este 22 m. A fost cartată de Valer Trufaş în 1959, iar în 1981 o echipă de la Clubul de speologie „Emil Racoviţă" din Bucureşti a joncţionat această peşteră cu peştera din sud, denumită Peştera nr. 2 din Culmea Vârtoapelor. Are acum 5 intrări, o lungime de 42 m şi o denivelare de 7 m. Peştera a fost identificată în 1847 de doctorul Andrei Fodor; D.M. Teodorescu şi Márton Roska, în 1923 semnalează şi ei peştera ca fiind locuită. În 1951, Constantin Daicoviciu şi Al. Ferenczi o menţionează (cel din urmă o şi vizitează). În 1953, C.S. Nicolăescu-Plopşor reia cercetările în zonă. El menţionează că a fost locuită în anii primului război mondial şi efectuează un sondaj, de 1 x 1 m - prima secţiune şi de 1,70 x 1,70 m - cea de a doua. În a doua secţiune nu s-a ajuns până la stâncă şi în ea s-au găsit câteva fragmente ceramice dacice. În 1981 speologul Ică Giurgiu efectuează un sondaj adânc de 1,50 m (1 x 1 dimensiuni), fără a atinge stânca. În 1989, cu aprobarea Facultăţii de Istorie din Bucureşti efectuează cercetări mai ample - o secţiune de 3,75 x 1,25 m. Nu s-a ajuns la stâncă. S-a constatat la suprafaţă un strat vegetal, sub acesta un strat brun închis cu ceramică, melci, cărbune etc. deranjat de o groapă (probabil, secţiunea lui C.S. Nicolăescu-Plopşor din 1953), altul tot brun închis, cu câteva oase; sub acesta un strat gălbui albicios cu nisip şi pietriş, steril arheologic. Ceramica găsită aparţine secolului I a.Chr. şi I p.Chr., de aceeaşi vârstă cu cea găsită de Vasile Boroneanţ în Peştera Limanu din Dobrogea şi la Schela Cladovei sau cu cea găsită de C.S. Nicolăescu-Plopşor la Gura Dobrogei. Este probabil că la intrare se afla un zid de piatră. Detaliile de interior ale aşezării rocilor sugerează o intervenţie a omului. În 1999 peştera a fost cercetată de Ică Giurgiu, V. Boroneanţ, prin care se atestă vechimea locuirii şi se recoltează faună pentru determinare. Peştera poate fi cea la care se referă Strabon în Geografia sa cu menţiunea că preotul dac Deceneu practica în ea un cult religios. Deasupra, pe platou, toţi cei care au vizitat peşterile au găsit ceramică dacică şi alte materiale arheologice.

Datare: La Tène dacic, epoca romană.

1. D. M. Teodorescu, Márton Roska, *Cercetări arheologice în Munţii Hunedoarei*, Cartea Românească, Cluj, 1923.

2. V. Trufaş, *Carstul de la Grădiştea de Munte*, Analele Universităţii „C.I. Parhon", seria Geologie-Geografie, 1959.

3. Constantin Daicoviciu, Alexandru Ferenzi, *Aşezări dacice din Munţii Orăştiei*, Cercetări de Istorie veche, Bucureşti, 1951.

4. Constantin Daicoviciu, Alexandru Ferenczi, Alexandru Bodor, C.S. Nicolăescu-Plopşor, Nicolae Gostar, D. Radu, M. Detiu, P. Duka, *Şantierul Grădiştea Muncelului*, SCIV 4, 1953, 1 – 2, p. 188.

5. I. Giurgiu, G. Silvăşanu, M. Codescu, G. Miclăuş, *Noi explorări în Masivul Vârtoape*, Buletin Speologic Informativ 6, FRTA, CCSS, Bucureşti, 1982, p. 133 - 142.

6. G. Jugănaru, I. Giurgiu, *Peştera 1 din Culmea Vîrtoapelor (M. Sebeş)*, Buletinul Clubului de speologie „Emil Racoviţă" Bucureşti 13, 1990, p.14 - 28.

7. Cristian Goran, *Catalogul Sistematic al Peşterilor din România, 1981*, Bucureşti, 1982, 3405 / 12 - 13.

Planşa nr. 93

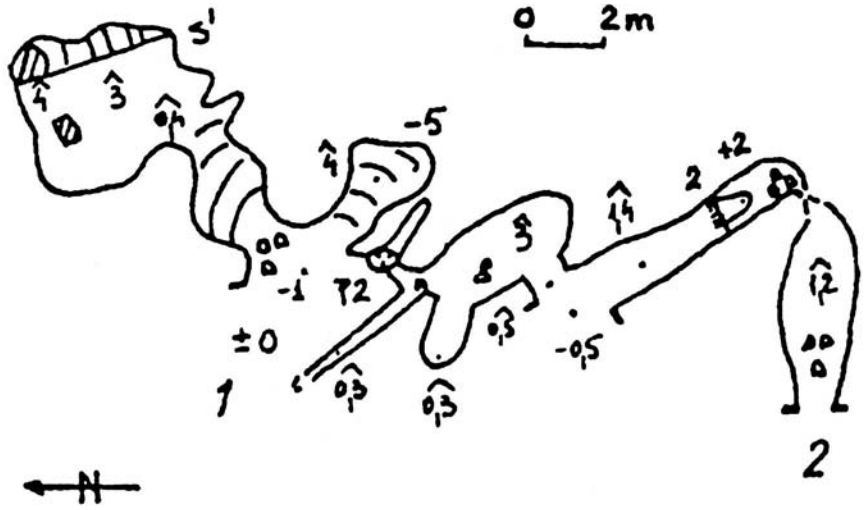

Peşterile 1 şi 2 din Culmea Vârtoapelor, după Ică Giurgiu.

89

2009, septembrie **Prin Ţara dacilor**, de Ovidiu Şerban, Adrian Nistor, Ianina Borla, Ică Giurgiu; lucrare apărută la http://www.romania-natura.ro/node/330: realitatea geografică şi fotografică de la Grădiştea de Munte şi Sarmizegetusa Regia

2011 Monografia carstului din Şureanu, de Tomuş Raul Bogdan, Editura Corvin Deva, imagini 90-99.

Mulţumesc autorului pentru volumul pe care mi l-a oferit, mie şi Clubului de Speologie „Emil Racoviţă" Bucureşti. Este o lucrare binevenită, utilă din multe puncte de vedere.

În ceea ce priveşte carstul de la Vârtoape (imagini 93-99) avem mai multe observaţii; câteva dintre ele sunt prezentate mai jos.

1. Peştera V1 din Dosul Vârtoapelor (2062/9), descoperită, explorată şi cartată de Clubul de Speologie „Emil Racovită" Bucureşti, nu apare în lista de la pagina 85 a monografiei.

2. Peştera V2 din Dosul Vârtoapelor (2062/10), descoperită, explorată şi cartată de Clubul de Speologie „Emil Racoviţă" Bucureşti, nu apare în lista de la pagina 85 a monografiei.

3. Peştera V3 din Dosul Vârtoapelor (2062/11), descoperită, explorată şi cartată de Clubul de Speologie „Emil Racoviţă" Bucureşti, nu apare în lista de la pagina 85 a monografiei.

4. Pentru zona Izvoare, în imaginile 94-95 citările referitoare la Clubul de Speologie „Emil Racoviţă" Bucuresti sunt haotice, neconforme cu ceea ce putea fi spus.

5. Pentru Peştera din Piatra Bodii informaţiile din figurile 94-95 sunt (nu ştim de ce…) inventate.

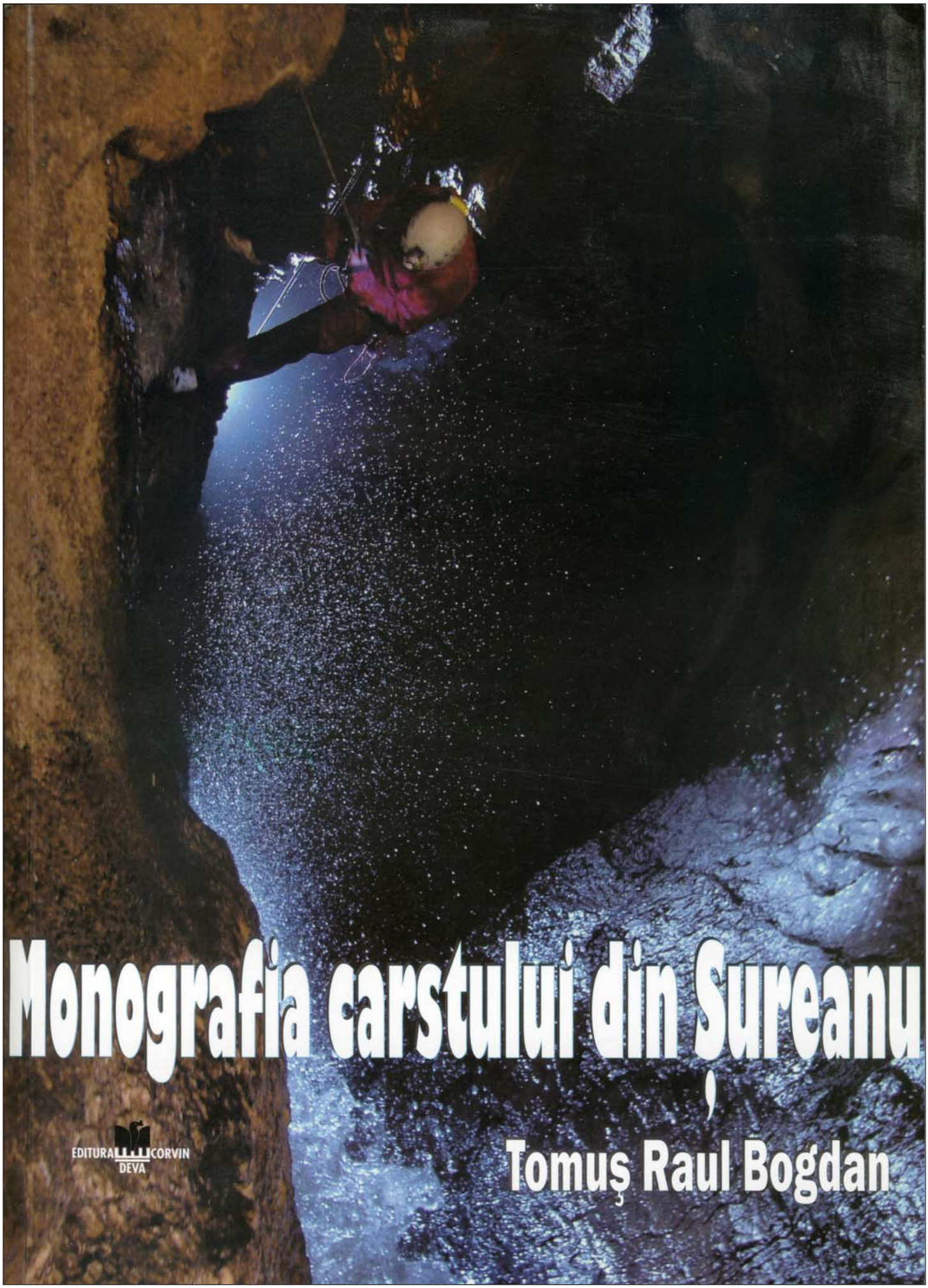
Monografia carstului din Șureanu
Tomuș Raul Bogdan
EDITURA CORVIN
DEVA

90

Monografia carstului din Şureanu

volum editat de CLUBUL SPEOLOGILOR PROTEUS HUNEDOARA

fotografii MIHAI BACIU, RADU BREBAN, COSMIN DĂNILĂ, VASILE IONIȚĂ, STANISLAW KOTARBA, IONEL NEAG, TUDOR PORUMB, BOGDAN TOMUŞ, DELIA TOMUŞ, ADRIAN URIȚESCU, SPELEOCLUB BRZESZCZE POLAND
copertă - foto BOGDAN TOMUŞ

tehnoredactare BOGDAN TOMUŞ
corectură RADU BREBAN, TRAIAN BOSDOC, CLAUDIA IRIMIE, IOAN TOMUŞ

referent ştiinţific prof. dr. - BOGDAN P. ONAC

cu finanțare de la

Publicații Speologice ROMÂNIA cartispeo.ro

space group

Belevion Geotopo Deva beleviongeotopo.ro

GeoLogic geologicsite.ro

ARTIF Trabajos en altura artif.es

© C.S.P.H. 2011

1. MULŢUMIRI

Această lucrare este rodul muncii personale de 15 ani, dar aceste rezultate şi această apariţia acestei monografii nu ar fii fost posibilă fără sprijinul şi dăruirea colegilor de la Clubul Speologilor Proteus Hunedoara şi a câtorva speologii de la alte cluburi, alături de care am petrecut efectiv ani de zile în această minunată zonă carstică şi multe sute de ore în subteran, în care am explorat, topografiat, cățărat, săpat, cercetat şi protejat. Au fost nenumărate momente în care am ajuns la limita suportabilităţii, în care ne întrebam ce căutam noi acolo, am îndurat frigul şi apa, multele ore de cărat echipamentul şi câte şi mai câte. Dar toate acestea ne-a făcut să ne cunoaştem cu adevărat şi să creeze între noi puternice prietenii.

Cu mii de scuze faţă de cei care îi voi omite, voi prezenta o listă a celor fără de al cărui ajutor nu s-ar fii realizat această monografie: Marius Anițoiu, Romeo Apalane, Roland Apalane, Karoly Ban, Marinaş Băicoană, Valentin Bogdan, Traian Bosdoc, Mihai Breban, Radu Breban, Gheorghe Buturean, Gabriel Caramalău, Robert Cheivan, Radu Crăiță, Cosmin Dănilă, Mihai Dumitriu, Dragomir Gherman, Dan Herlea, Claudia Irimie, Marcel Murăşan, Alexandra Neag, Ionel Neag, Sergiu Negrean, Alin Negru, Dan Pleşa, Vlad Pop, Tiberiu Popovici, Tudor Porumb, Tibor Racz, Vlad Plăiaşu, Delia Tomuş, Cătălin Simion, Horia Străuț, Dana Şoacă, Ioan Tomuş, Lorand Toth, Szilard Toth, Tiberiu Vaidoş, Marinel Văcaru, Adrian Urițescu, Dinu Virgil, Dan Vlădulescu, Vasile Ioniță, Robert Fodor, Mihai Dubyk (Clubul Speologilor Proteus Hunedoara); a altor speologi: Ştefan Milota, Laurenţiu Sarcină, Philipp Haeuselmann, Anamaria Haeuselmann, Bogdan Petroniu Onac, Radu Dumitru, Cătălin Petrea, George Lazăr, George Aldica, Vadim Bondar, Daniel Bondar, Tudor Marin, Vali Bădoi şi cercetătorilor Burnaz Silvia, Roman Cristian, Delia Dumitraş, Ştefan Marincea.

Deasemenea mai trebuie aduse mulţumiri următoarelor cluburi de speologie şi instituţii care pe parcursul anilor ne-au sprijinit sau şi-au adus aportul la cunoaşterea zonei:

-Cluburilor de Speologie "Emil Racoviță" Bucureşti, Piatra Roşie Petroşani, Cepromin Cluj Napoca, Politehnica Cluj Napoca, Hidrocarst Vulcan, Zarand Brad, „Emilian Cristea" Alba Iulia, Piatra Roşie Petroşani, Asociația Sporturilor Montane Hunedoara, Focul Viu Bucureşti, Cepromin Cluj-Napoca, Hidrocarst Vulcan, Silex Braşov, Politehnica Cluj-Napoca, Kogaion Orăştie, Coralita Lupeni, AS Speotim Timişoara, Speleoclub Brzeszcze Poland; Societatea Speologică Elvețiană – Secția Berna.

- Muzeului Civilizației Dacice şi Romane Deva, Muzeului "Castelul Corvineştilor" Hunedoara, Muzeului Civilizației Dacice şi Romane Deva, Institutului de Speologie Emil Racoviță, MINEXFOR DEVA, Federației Române de Speologie, Administrației Parcului Natural Grădiştea Muncelului-Cioclovina, Institutului Român de Geologie.

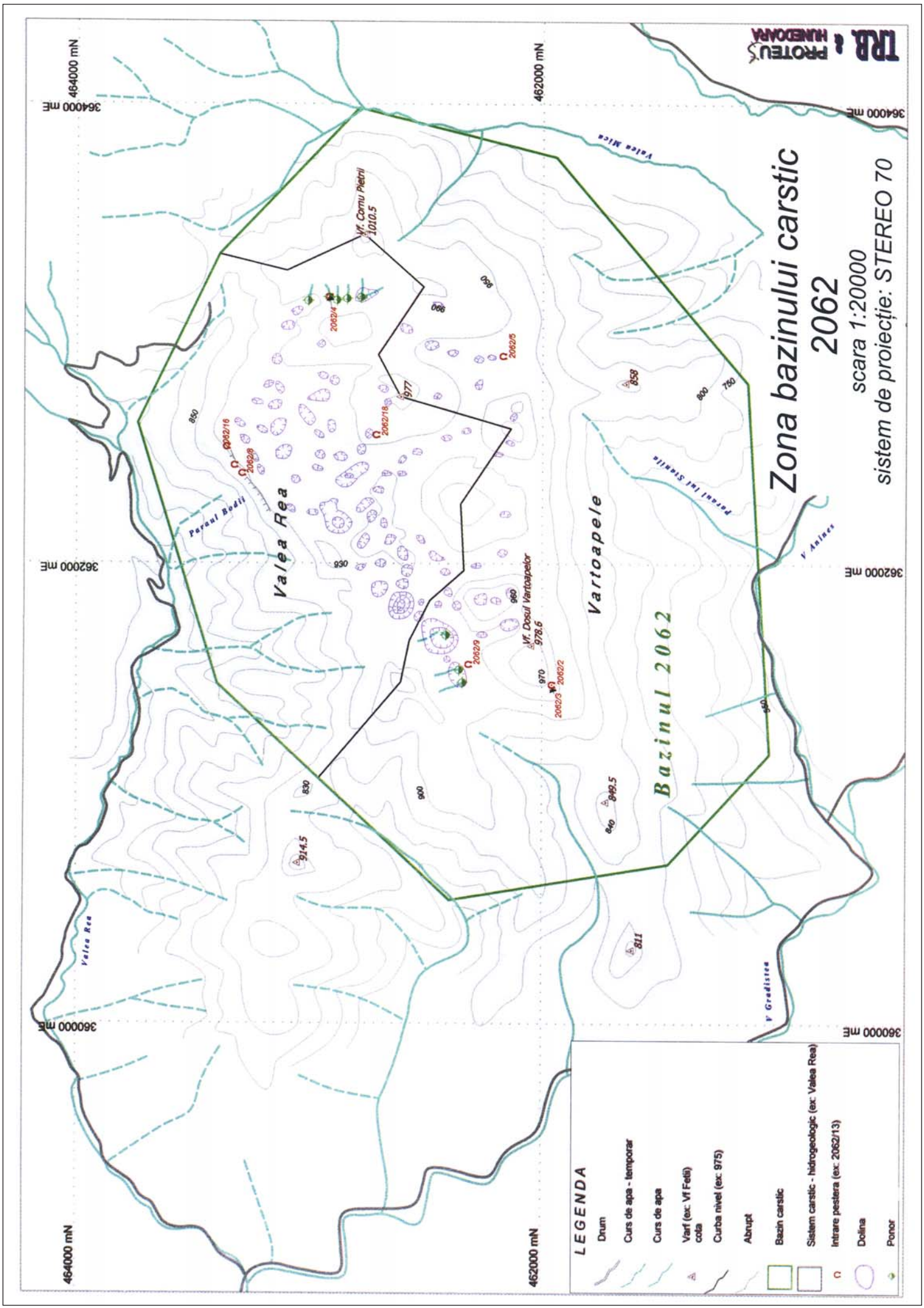
Zona bazinului carstic
2062
scara 1:20000
sistem de proiecție: STEREO 70
TRB. & PROTEUS HUNEDOARA
Valea Rea
Vartoapele
Bazinul 2062
Vf. Cornu Pietrii
1010.5
Vf. Dosul Vartoapelor
978.6
Paraul Bodii
Paraul lui Stanila
Valea Mica
V Aninei
V Gradistea
464000 mN
462000 mN
364000 mE
362000 mE
360000 mE
LEGENDA
Drum
Curs de apa - temporar
Curs de apa
Varf (ex: Vf Fetii)
cota
Curba nivel (ex: 975)
Abrupt
Bazin carstic
Sistem carstic - hidrogeologic (ex: Valea Rea)
Intrare pestera (ex: 2062/13)
Dolina
Ponor

93

2061/ CALCARELE DE LA PIANU

➢ Zona carstică de la Pianu

Calcarele de la Pianu se află în versantul drept al Văi Rece, în apropiere de Vârful Toni, şi sunt reprezentate de o klippă calcaroasă cristalizată cu aspecte marmoreene. Carstificarea este foarte slabă, iar fenomenele specifice sunt în general de origine tectonică. Pe acest motiv nu se va insista în descrieri pentru această zonă, prea puțin importantă pentru carst.

2062/ BAZINUL ORAŞTIE (BERIU)

➢ Sistemul hidrocarstic Valea Rea

Cuprinde cea mai mare parte a Platoului Vârtoape, zona nordică, adică Dealul Vârtoape, Piatra Bodii şi La Izvoare. Dolinele sunt cele mai răspândite forme carstice, formând şi unele aliniamente, dar majoritatea au o poziționare haotică. În partea estică, La Izvoare există mai multe pierderi permanente, iar împreună cu apele colectate prin alte pierderi difuze formează un drenaj subteran cu două resurgențe sub Piatra Bodii. În zona resurgențelor şi a pereților Bodii sunt poziționate majoritatea peşterilor cunoscute până în acest moment. Atât ponoarele, cât şi resurgențele sunt formate la contactul calcar – şist cristalin.

Potențialul speologic al zonei este practic redus, deoarece stratul de calcar este sub 100m grosime, fiind puternic fracturat şi erodat. Peşterile existente se află în faza de colaps sau sunt deja colmatate.

P. din Piatra Bodii – poziționată în pereții din Piatra Bodii, este o veche resurgență, fiind formată inițial în regim înecat, actualmente aflându-se într-un avansat proces de îmbătrânire. Dimensiunile actuale ale peşterii au fost atinse prin decolmatajele efectuate de CSER Bucureşti, aceea zonă fiind momentan din nou colmatată, peştera fiind deschisă pe mai puțin de 100 m.

P. de la Izvoare – formată în unul din cele 4 ponoare permanente din zona „La Izvoare". Peşteră descendentă, fiind dominată de prăbuşiri şi sedimente transportate de apă. Şi în această peşteră cei de la CSER Bucureşti au făcut decolmataje, zonă surpată, peştera fiind penetrabilă pe circa 100 m.

P. cu Stalactite sferice perforate din Piatra Bodii – aflată într-o stare avansată de alterare naturală a speleotemelor, păstrează încă pe prima porțiune o serie de trei gropi de hibernare, ale ursului brun.

Nr.	Denumire si sinonime	Dezv. (m)	Denivelare (m) -	+	Total	Localizare	Poziție	Nr. intrări	Tip Hidro
1	P. DIN PIATRA BODII	540	56	14	70	Piatra Bodii	Ab	2	F
4	P. DE LA IZVOARE	547	74	0	74	La Izvoare	P	1	A
6	P. MICĂ DIN PIATRA BODII	7	0	2	2	Piatra Bodii	Ab	1	F
7	P. CU TREI INTRĂRI DIN PIATRA BODII	10	5	0	5	Piatra Bodii	Ab	3	F
8	P. CU STALACTITE SFERICE PERFORATE DIN PIATRA BODII	98	0	8	8	Piatra Bodii	Ab	1	F
11	P.5	9	0	1	1	Platou	P	1	F
12	P. ASTUPATĂ	20	14	0	14	Platou	P	1	F
14	P. LUI VASILE	108	0	10	10	Platou	P	1	F
15	P.10	5	0	2	2	Platou	P	1	F
16	P. NR.4 DIN PIATRA BODII	6	4	0	4	Piatra Bodii	Ab	1	F
17	P. 3	5	1	0	1	Platou	P	1	F
18	AV. DE LANGA DRUM	6	5	0	5	Platou	P	2	F

D-versantul drept, S-versantul stâng, Po-ponor, P-platou, Ab-abrupt, Re-resurgență, Vf-vârf
F-fosilă(fără curs de apă), A-activă(curs de apă permanent), T-temporal(curs de apă nepermanent)

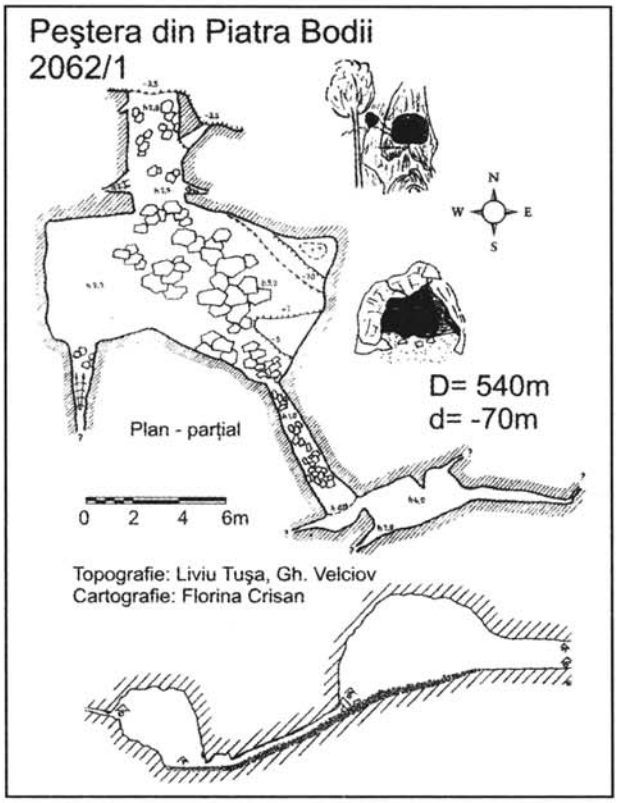
Peştera din Piatra Bodii
2062/1
D= 540m
d= -70m
Plan - parţial
0 2 4 6m
Topografie: Liviu Tuşa, Gh. Velciov
Cartografie: Florina Crisan

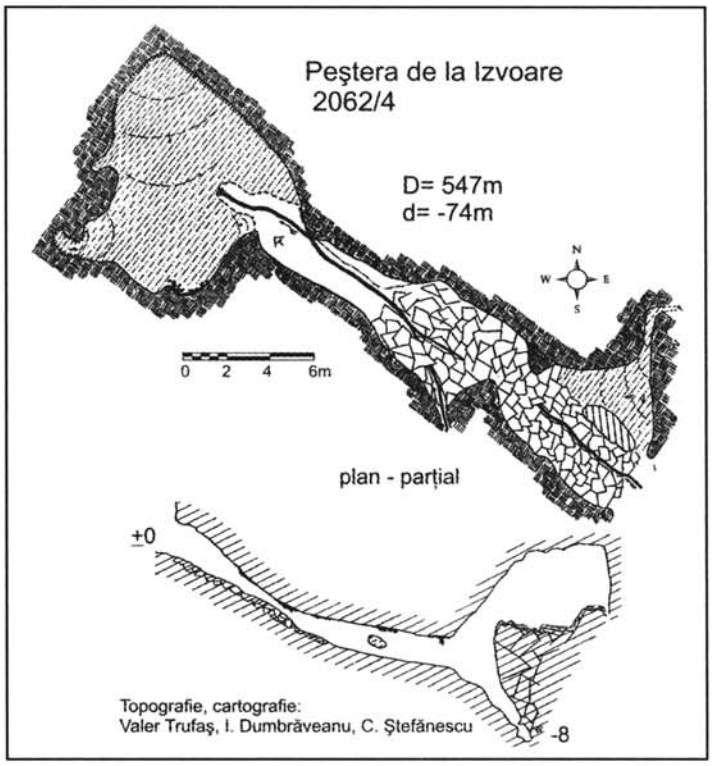
Peştera de la Izvoare
2062/4
D= 547m
d= -74m
0 2 4 6m
plan - parţial
+0
Topografie, cartografie:
Valer Trufaş, I. Dumbrăveanu, C. Ştefănescu
-8

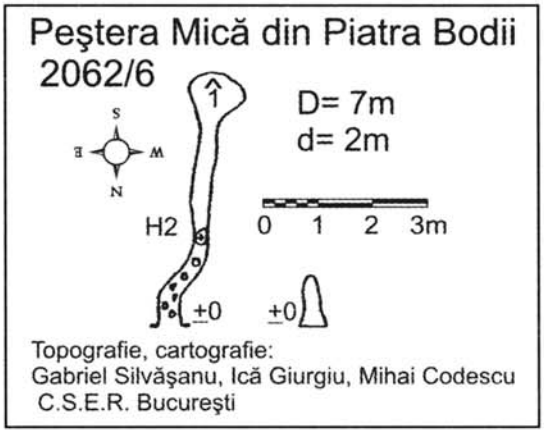
Peştera Mică din Piatra Bodii
2062/6
D= 7m
d= 2m
H2
0 1 2 3m
+0
+0
Topografie, cartografie:
Gabriel Silvăşanu, Ică Giurgiu, Mihai Codescu
C.S.E.R. Bucureşti

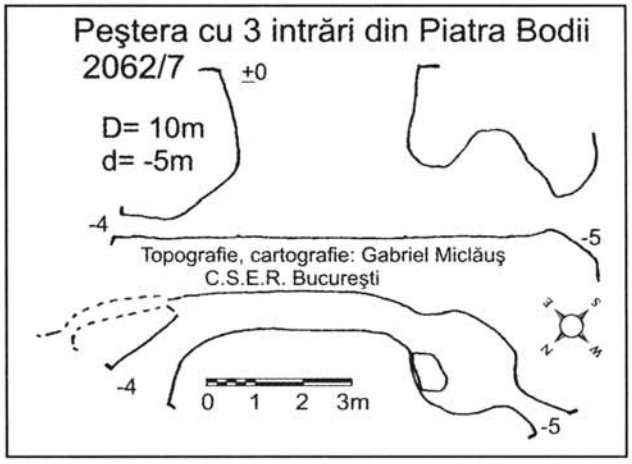
Peştera cu 3 intrări din Piatra Bodii
2062/7
+0
D= 10m
d= -5m
-4
-5
Topografie, cartografie: Gabriel Miclăuş
C.S.E.R. Bucureşti
-4
0 1 2 3m
-5

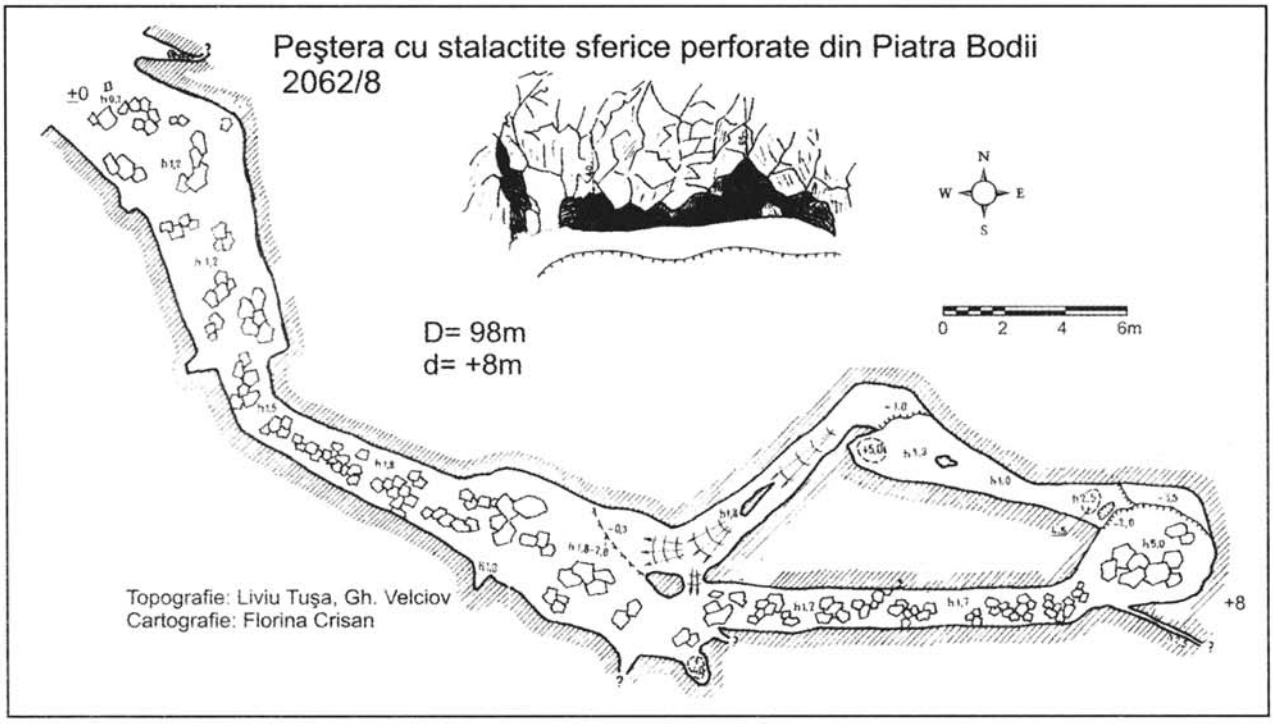
Peştera cu stalactite sferice perforate din Piatra Bodii
2062/8
D= 98m
d= +8m
0 2 4 6m
Topografie: Liviu Tuşa, Gh. Velciov
Cartografie: Florina Crisan
+8

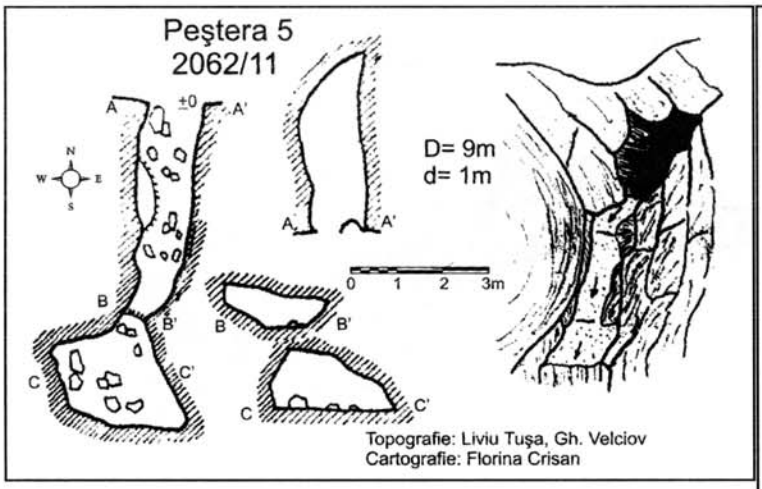
Peştera 5
2062/11
D= 9m
d= 1m
0 1 2 3m
Topografie: Liviu Tuşa, Gh. Velciov
Cartografie: Florina Crisan

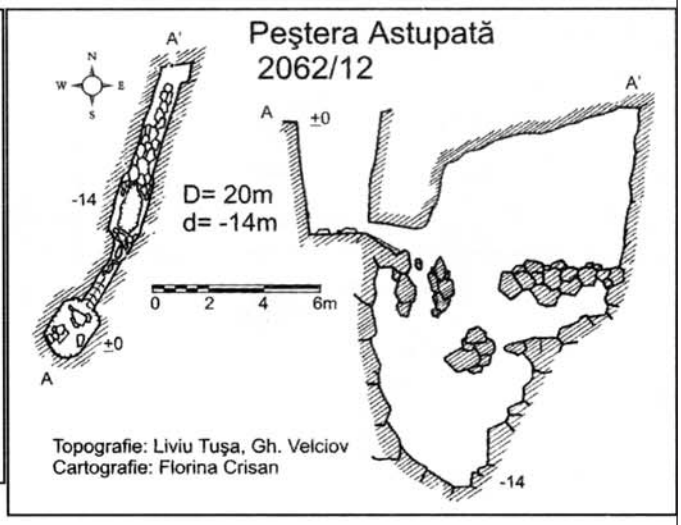
Peştera Astupată
2062/12
D= 20m
d= -14m
0 2 4 6m
Topografie: Liviu Tuşa, Gh. Velciov
Cartografie: Florina Crisan

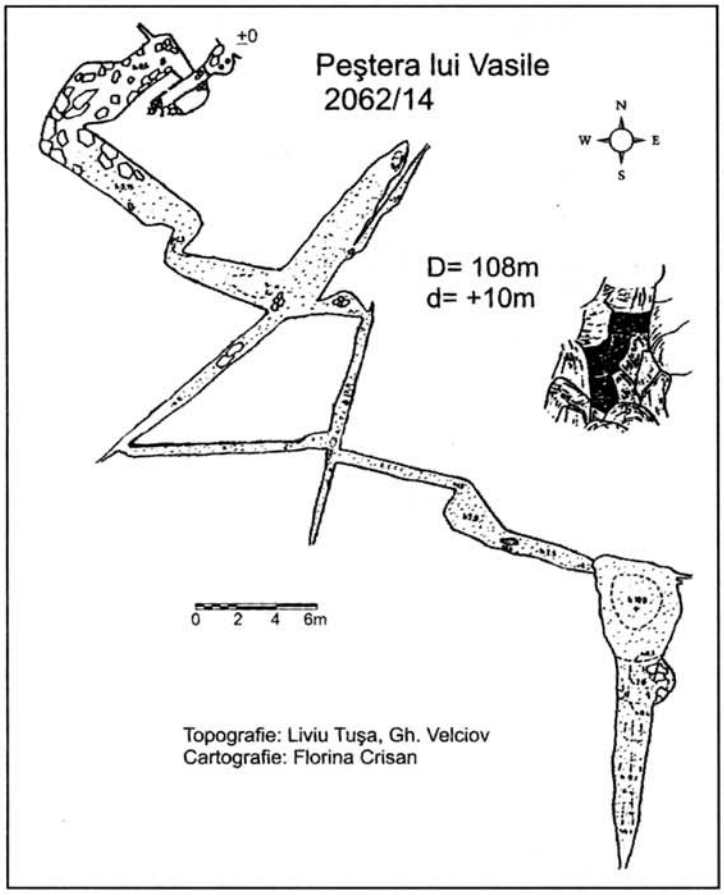
Peştera lui Vasile
2062/14
D= 108m
d= +10m
0 2 4 6m
Topografie: Liviu Tuşa, Gh. Velciov
Cartografie: Florina Crisan

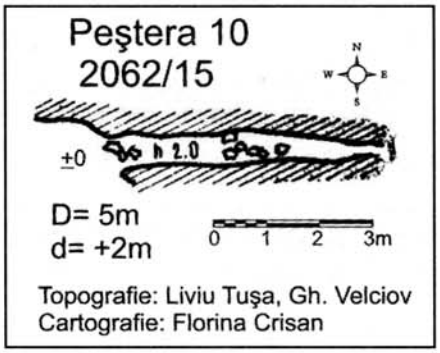
Peştera 10
2062/15
D= 5m
d= +2m
0 1 2 3m
Topografie: Liviu Tuşa, Gh. Velciov
Cartografie: Florina Crisan

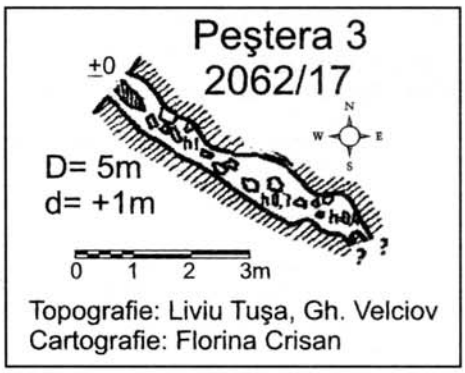
Peştera 3
2062/17
D= 5m
d= +1m
0 1 2 3m
Topografie: Liviu Tuşa, Gh. Velciov
Cartografie: Florina Crisan

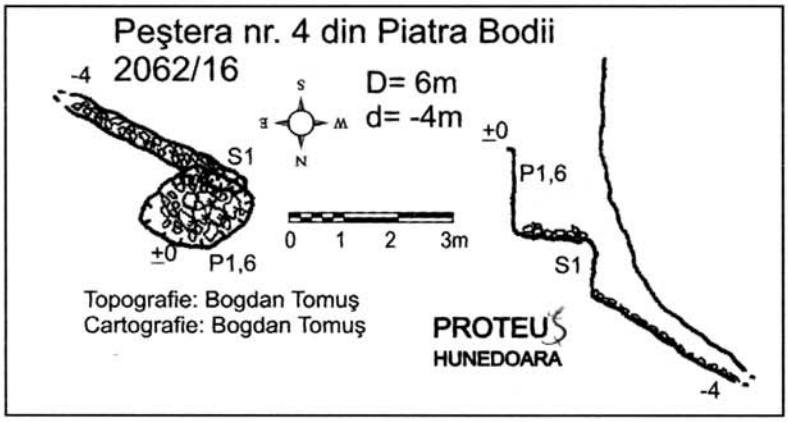
Peştera nr. 4 din Piatra Bodii
2062/16
D= 6m
d= -4m
0 1 2 3m
Topografie: Bogdan Tomuş
Cartografie: Bogdan Tomuş
PROTEUS
HUNEDOARA

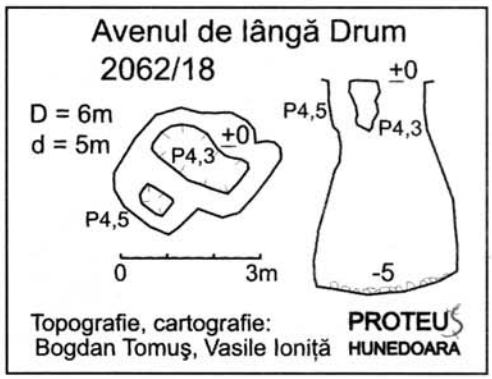
Avenul de lângă Drum
2062/18
D = 6m
d = 5m
0 3m
Topografie, cartografie:
Bogdan Tomuş, Vasile Ioniţă
PROTEUS
HUNEDOARA

➢ Sistemul hidrocarstic Vârtoapele

Cuprinde zona de colectare (Dosul Vârtoapelor, Capul Pietrii şi Sub Cunună) a apelor ce sunt drenate spre Valea Mică şi Valea Aninieş.
Principalele pierderi de apă se află situate între Dosul Vârtoapelor şi Dealul Vârtoapelor, cu resurgenţa la Sub Cunună. Pe linia versantul sudic la contactul litologic apar numeroase izvoare.

În această zonă există mult mai puţine doline, însă acestea sunt dispuse pe aliniamente nord-sud.

În extremitatea estică a platoului, în partea din aval a lanţului dolinar se află şi Avenul din Capu Pietrii, o particularitate pentru acest platou carstic.

Nr.	Denumire si sinonime	Dezv. (m)	Denivelare (m) -	+	Total	Localizare	Poziţie	Nr. intrări	Tip Hidro
2	P. NR.1 DIN CULMEA VÂRTOAPELE	37	7	0	7	Vârtoape	P	2	F
3	P. NR.2 DIN CULMEA VÂRTOAPELE	5	1	0	1	Vârtoape	P	1	F
5	AV. DE LA CAPU PIETREI	72	47	0	47	Platou	P	1	F
9	P. ŢIPŢER 1	105	40	0	40	Platou	P	1	F
10	P. ŢIPŢER 2	30	3	0	3	Platou	P	1	F
13	P. V2 DIN DOSUL VARTOAPELOR	67							

D-versantul drept, S-versantul stâng, Po-ponor, P-platou, Ab-abrupt, Re-resurgenţă, Vf-vârf
F-fosilă(fără curs de apă), A-activă(curs de apă permanent), T-temporal(curs de apă nepermanent)

Peştera nr.1 şi nr. 2 din Culmea Vârtoapele
2062/2 - 2062/3

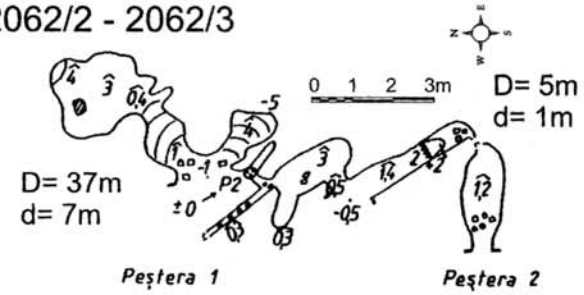

Topografie, cartografie: Ică Giurgiu, Gabriel Silvăşanu, Eliza Anghel, Gabriel Miclăuş, Mihai Codescu, Radu Iancu
C.S.E.R. Bucureşti

Avenul de la Capu Pietrei
2062/5

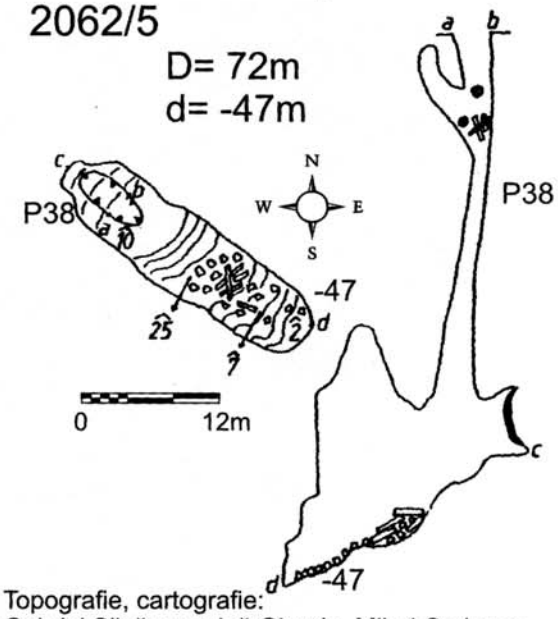

Topografie, cartografie:
Gabriel Silvăşanu, Ică Giurgiu, Mihai Codescu
C.S.E.R. Bucureşti

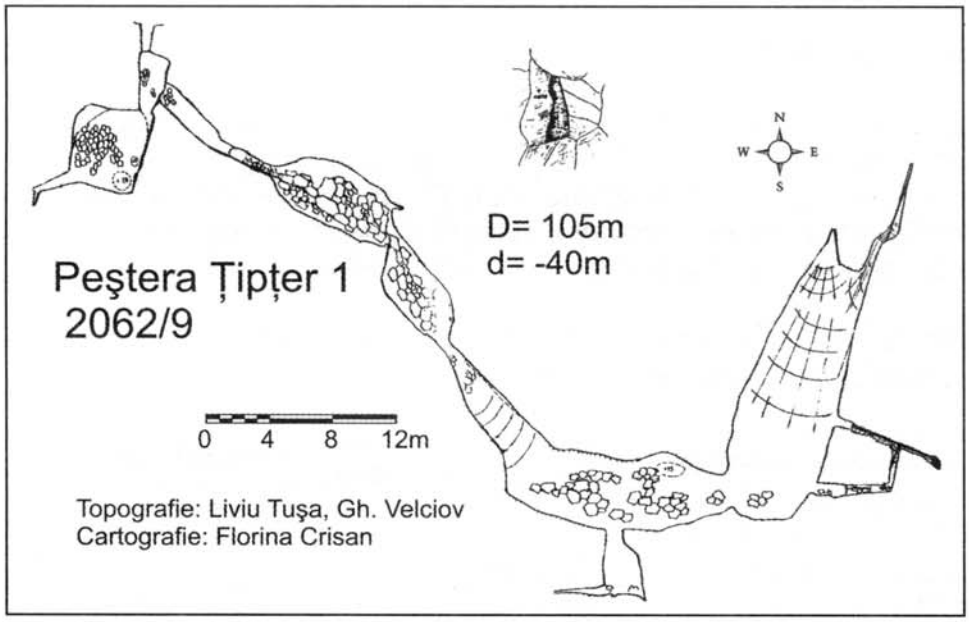

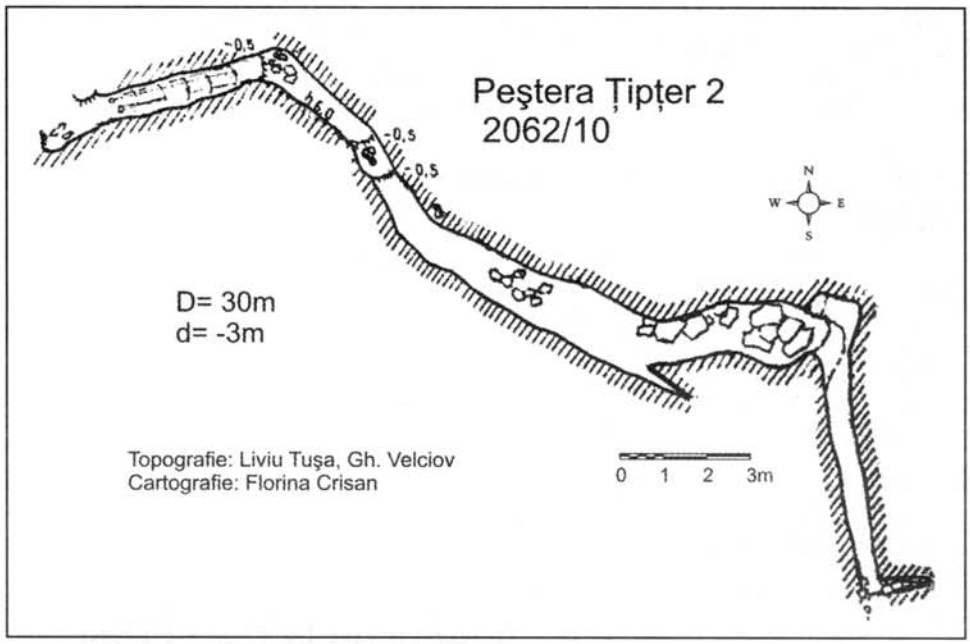

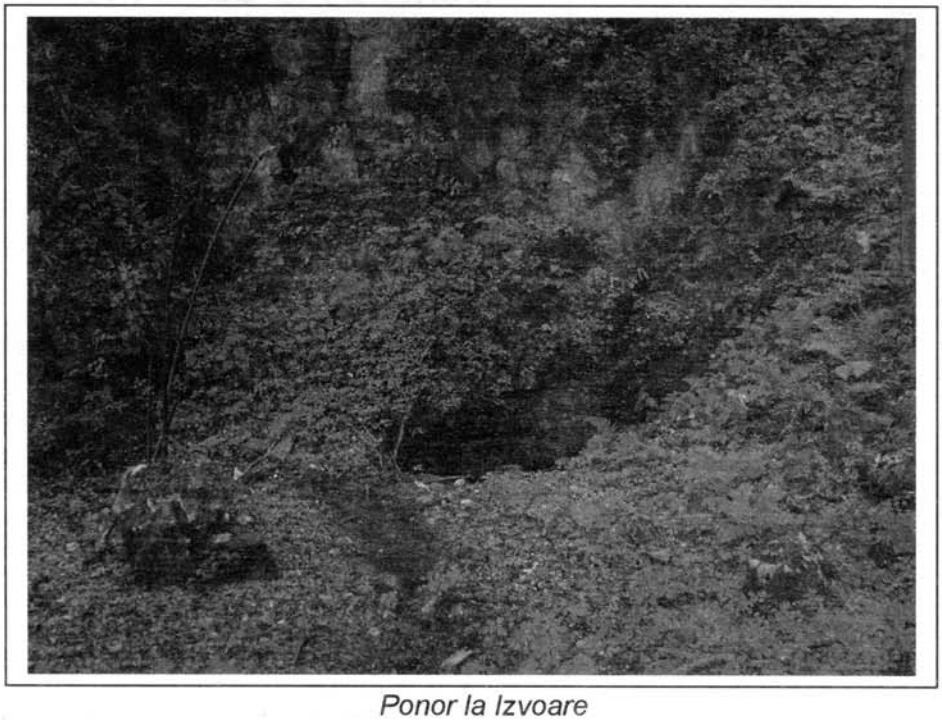

Ponor la Izvoare

Fotografii intrări peşteri - 2062

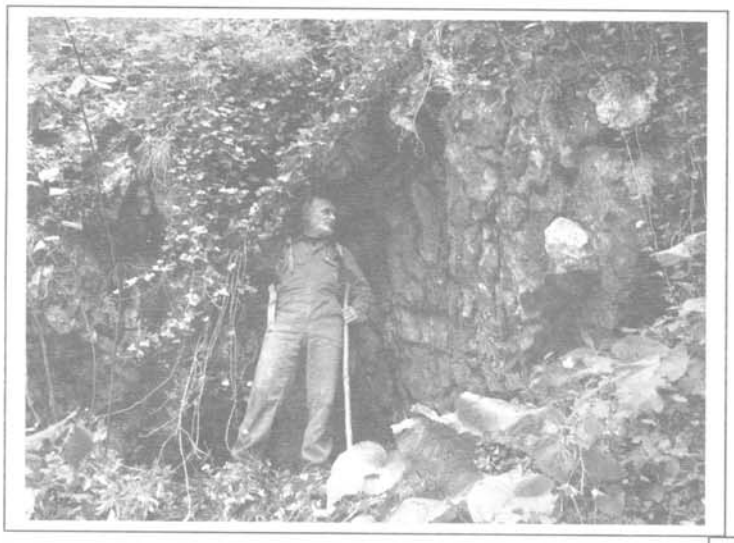

2062/8

Peştera cu stalactite sferice perforate din Piatra Bodii

2062/9

Peştera Ţipţer 1

2062/18

Avenul de lângă drum

5 Explorările făcute la Vârtoape de Clubul de Speologie „Emil Racoviţă” Bucureşti

27 decembrie 1981 - 3 ianuarie 1982

Prima cercetare făcută de Clubul de Speologie „Emil Racoviţă” Bucureşti pe Muntele Vârtoape, stimulată de cititea articolului lui Valer Trufaş (**Carstul de la Grădiştea de Munte**, Analele Universităţii „C. I. Parhon”, seria Ştiinţele naturii, Geologie-Geografie, 27, anul X, 1961, imagini 24-33)

Au participat: Ică Giurgiu, Gabriel Silvăşanu, Mihai Codescu, Gabriel Miclăuş, Eliza Anghel, Radu Iancu. Localnicii din Grădiştea de Munte au fost amabili şi ne-au pus la dispoziţie o cameră cu sobă, aflată într-o clădire din apropierea confluenţei Grădiştea cu Anineş. La magazinul din sat erau portocale la discreţie dar şi alte multe bunătăţi pentru care în Bucureşti, la vremea aceea, ar fi trebuit să alergăm mult şi să stăm la cozi uriaşe.

Prima noastră urcare pe Muntele Vârtoape a fost cu peripeţii. Pe Dealul Vârtoapelor (vezi harta 125), după ce coborâsem să constatăm cum arată la baza ponoarele de acolo, când să ieşim la poteca de deasupra lor (imaginea 101), ne-am trezit înconjuraţi de câţiva săteni care-şi agitau topoarele către noi şi strigau „Arătaţi-ne buletinele!”. Cam cu calm, cam cu uşoară zeflemea, cam uluiţi de situaţie, i-am liniştit după vreo 5 minute de discuţie şi am trecut, ca oamenii, l-a descâlcirea întâmplării.

Ce se petrecuse de fapt? Urcând spre locul cu ponoare, am trecut, la câteva zeci de metri denivelare mai jos, pe lângă o gospodărie, prima pe care o întâlneam de la începutul urcării din satul Grădiştea de Munte. Nu se vedea nimeni. Dar noi eram curioşi să

100 Echipa Clubului de Speologie „Emil Racoviţă” Bucureşti; de la stânga: Mihai Codescu (cu spatele), Eliza Anghel, Ică Giurgiu, Gabriel Silvăşanu, Gabriel Miclăuş. Foto: Radu Iancu.

discutăm cu localnicii, să le spunem de ce am venit pe acolo, să-i întrebăm dacă nu cunosc ceva intrări de peşteri. Am intrat în curte, am strigat bună ziua, ne-am apropiat şi am bătut la geamul prispei. Nu a răspuns nimeni aşa că ne-am văzut de drum. Dar declanşasem, fără să ştim, o dramă. Din casă, am fost văzuţi de o femeie cu copil mic, care, speriată rău, a zbughit-o, pe uşa din spate, în pădurea din apropiere, unde mai mulţi bărbaţi erau la tăiat lemne. „Au trecut pe aici!", a ţipat ea, acum în siguranţă şi le-a spus încotro am luat-o. Sătenii fuseseră anunţaţi de la postul de miliţie că nişte evadaţi din puşcărie sunt prin zona lor şi fuseseră rugaţi să îi prindă. Femeia şi bărbaţii au crezut că noi suntem evadaţii!

101 La dreapta săteanului cu topor: Ică Giurgiu, Gabriel Miclăuş (cu spatele), Gabriel Silvăşanu, Eliza Anghel. În stânga imaginii, pantele puternice care coboară în ponoarele din Dosul Vârtoapelor. Foto: Mihai Codescu.

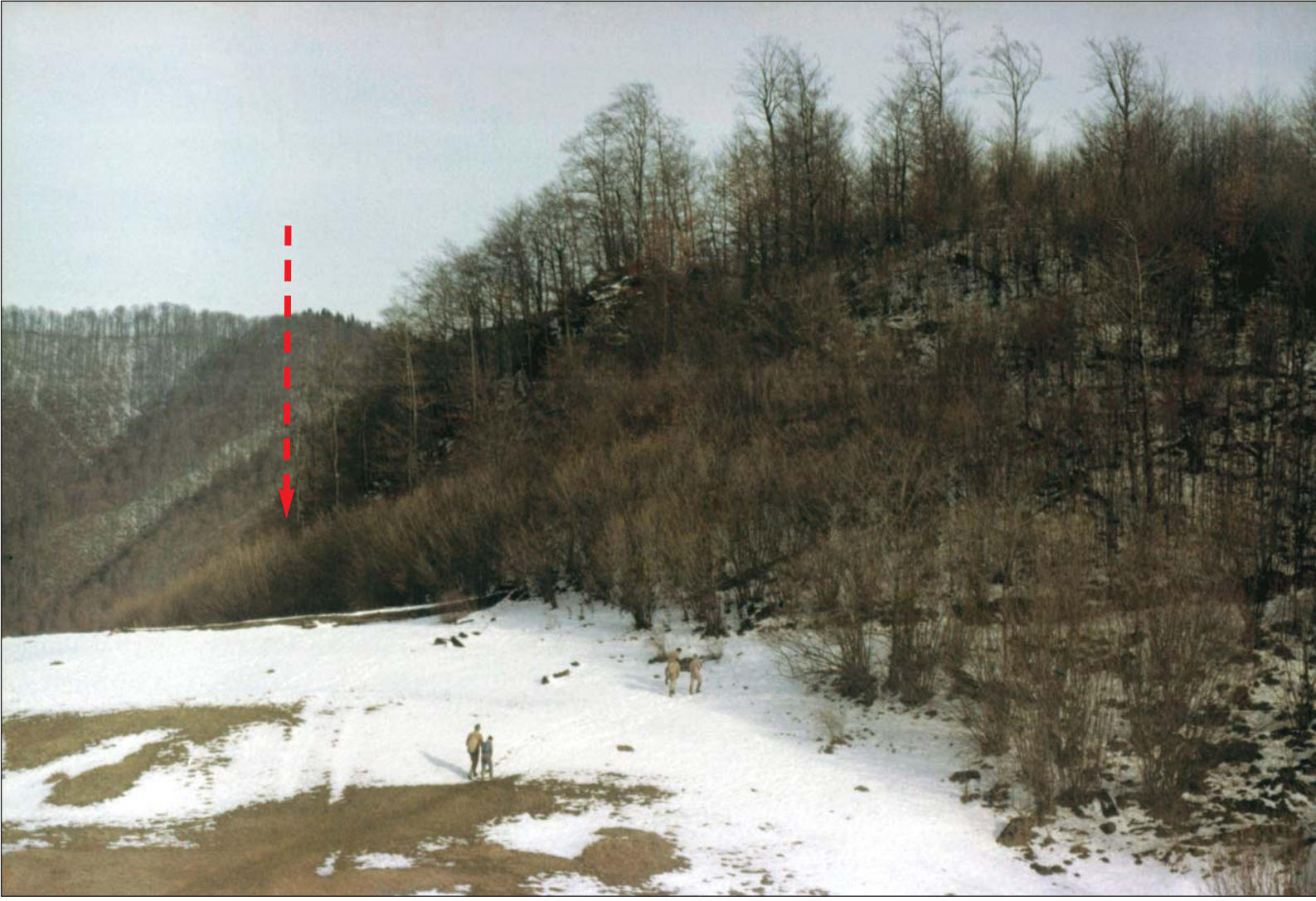

102 Pădurea înaltă din stânga maschează un versant calcaros abrupt, pe alocuri surplombat. Este Piatra Bodii, în nordul Masivului Vârtoape. Foto: Mihai Codescu.

Am descoperit 4 peşteri (în versantul de la Piatra Bodii, trei (imagini 49-51): Peştera Mică din Piatra Bodii, Peştera cu trei intrări din Piatra Bodii, Peştera cu stalactite sferice din Piatra Bodii; în Culmea Vârtoape, Galeriile C, D, E (imaginea 48)); continuări în toate cele 5 peşteri anterior cunoscute (vezi **Noi explorări în Masivul Vârtoapele**, de Ică Giurgiu, Gabriel Silvăşanu, Mihai Codescu, Gabriel Miclăuş, Buletinul Comisiei Centrale de Speologie, numărul 6, Bucureşti, 1982, imagini 45-54). În Peştera de la Izvoare au fost cartaţi 150 metri lungime totală şi 38 (-22,5/ +15,5) metri denivelare (imagini 53, 54, 202).

437 metri lungime totală de galerii au fost exploraţi şi cartaţi şi 115 metri denivelare. Am pus în evidenţă ponoare şi izbucuri (imaginile 45-47).

103 Peştera Mică din Piatra Bodii. Gabriel Miclăuş este la intrarea ei.
Foto: Mihai Codescu.

104 Peştera cu stalactite sferice din Piatra Bodii. De la stânga: Gabriel Miclăuş, Ică Giurgiu (aşezat), Gabriel Silvăşanu (cu carnetul de cartare). Foto: Radu Iancu.

105 Peştera din Piatra Bodii. De la stânga: Gabriel Miclăuş, Gabriel Silvăşanu.
Foto: Ică Giurgiu.

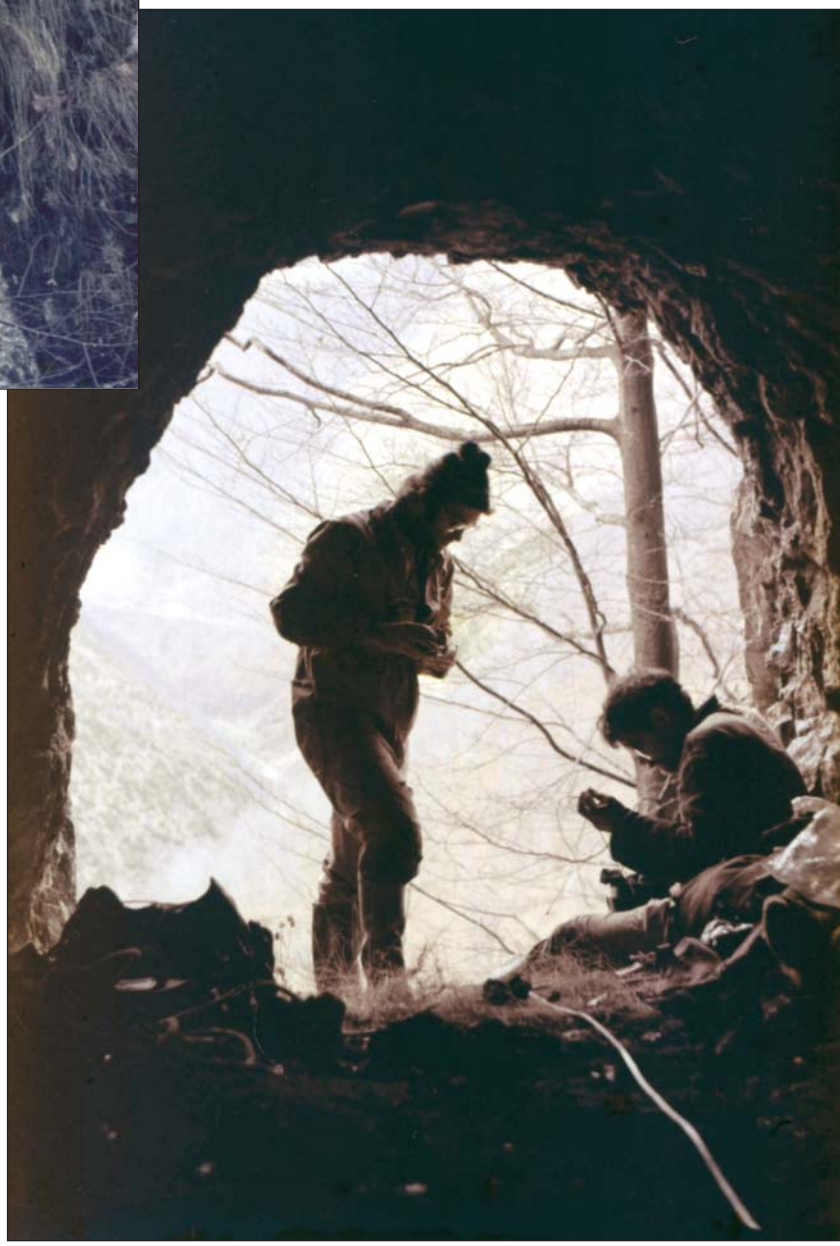

106 Peştera din Piatra Bodii, intrarea, văzută din interiorul cavităţii. De la stânga: Gabriel Silvăşanu, Gabriel Miclăuş. Foto: Ică Giurgiu.

107 Peştera de la Izvoare (imagine din decembrie 1990). Dimensiune pentru poză, Florens Baranov.
Foto: Ică Giurgiu.

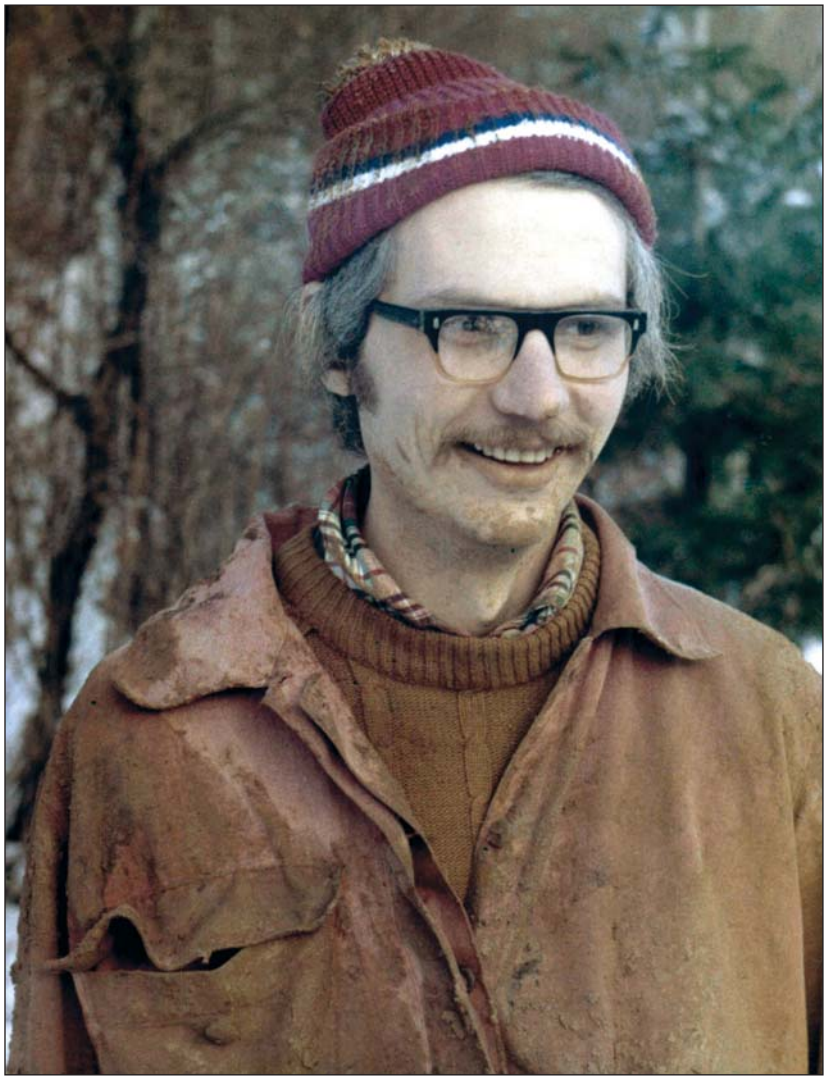

108 Peştera de la Izvoare; Ică Giurgiu, ud până la piele, dar fericit, imediat după descoperirea continuării dincolo de galeriile explorate de Valer Trufaş.
Foto: Eliza Anghel.

Urcând zilnic peste Dealul Vârtoape, către Piatra Bodii, Izvoare sau Capul Pietrii treceam pe la casa lui Dumitru Dudaș (poreclit Țipțer), aflată deasupra celor două mari doline ponor situate cel mai la vest de cota 897 metri, pe la 930 metri altitudine absolută (vezi harta/ imaginea 56). Ne-am împrietenit cu localnicul (singur atunci în gospodărie, pentru că îi decedase soția) și ne-a invitat ca la următoarele noastre explorări să stăm la el acasă.

3-6 aprilie 1982

Au participat: Ică Giurgiu, Gabriel Silvășanu, Tarquinius Vădeanu, Adriana Vădeanu, Eliza Anghel, Gabriel Miclăuș, Mihai Codescu, Dan Hazaparu.

Din București mergeam cu trenul până la Orăștie (unde trebuia să coborâm foarte repede, noaptea, pe la ora 2,30, căci garnitura nu staționa decât sub un minut); apoi, din autogara Orăștie (prin preajma căreia tropăiam până pe la 6 dimineața) luam un autobuz (în jurul orei 6,30) până la Costești (doar până acolo mergea de obicei) sau ajungeam cu el la Grădiștea (foarte rar se întâmpla să meargă până acolo). Dacă nu, din Costești parcurgeam lungul drum forestier până la Grădiștea de Munte (vreo 12 kilometri), încărcați cu bagajele cu echipament și mâncare (și nu prea erau șanse să ne ia vreuna din rarele mașini care treceau pe lângă noi spre amonte).

Din Grădiștea de Munte (cam 520 metri altitudine absolută ar rezulta din harta topografică că sunt la confluența apelor Grădiștea și Aninești) am urcat până pe Dealul Vârtoape (vezi harta/ imaginea 56), la casa lui Dumitru Dudaș (poreclit Țipțer), aflată deasupra celor două mari doline ponor situate cel mai la vest de cota 897, pe la 930 metri altitudine absolută (potrivit hărții topografice), unde am fost primiți cu bucurie și ne-am cazat.

109 Iată-ne aici în extremitatea vestică a Dealului Vârtoapele (potrivit hărții/ imaginii 56). În stânga este culmea aproape de vârful căreia se află Peșterile din Culmea Vârtoapele. La gospodăria din poiana din dreapta imaginii se ajunge (pe potecă sau drum forestier) din Grădiștea de Munte. Iar de la aceea gospodărie spre primul plan al imaginii urcă, pe lângă linia de curent electric, un drum de tractor. În fundal este versantul stâng geografic al apei Grădiștea. Din primul plan al imagini trecem imediat, venind către noi, culmea care ne desparte de marile depresiuni cu ponoare (vezi imaginea/ harta 56) și de fosta gospodărie a lui Dumitru Dudaș.
Foto: Ică Giurgiu, Eliza Anghel.

110 În fundalul imaginii este culmea despre care spuneam la imaginea anterioară că o trecem spre depresiunile cu ponoare. În stânga imaginii se lasă panta către depresiunile cu ponoare. Foto: Mihai Codescu (decembrie 1981).

111 Iată şi cele mai vestice depresiuni cu ponoare, la baza pantei din imaginea anterioară. În stânga imaginii apare un grajd care făcea parte din gospodăria lui Dumitru Dudaş. Foto: Ică Giurgiu (decembrie 1982).

112 Echipa Clubului de Speologie „Emil Racoviţă” Bucureşti, de la stânga: Eliza Anghel, Ică Giurgiu, Tarquinius şi Adriana Vădeanu, Dan Hazaparu (în prim plan, cu bentiţă), Gabriel Silvăşanu, Gabriel Miclăuş, Mihai Codescu.

113 Gata pentru o nouă explorare; de la stânga: Dan Hazaparu, Mihai Codescu, Gabriel Silvăşanu, Ică Giurgiu, Eliza Anghel. Suntem în faţa casei vechi a lui Dumitru Dudaş (două camere), acolo unde preferam să locuim cea mai mare parte dintre noi. Pe câţiva, pentru că eram aşa mulţi (opt), ne primea să dormim în casa nouă, alăturată acesteia. Foto: Gabriel Miclăuş.

114 Vedere, de la nord-vest de cota 897 (harta/ imaginea 56), către partea de est a Muntelui Vârtoape. În fundalul imaginii: spre stânga, versantul drept geografic al Văii Rele; spre dreapta, cu zăpadă, locuri spre creasta principală a Munţilor Şureanu. Foto: Ică Giurgiu.

115, 116 Lângă gospodăria din centrul imaginii anterioare, lapiezuri masive. Este una dintre puţinele zone unde partea superioară a acestor forme carstice de suprafaţă este atât de liberă de vegetaţie sau sol. Foto: Ică Giurgiu, Eliza Anghel.

117 Avenul cu Gheaţă, în partea sud-vestică a platoului de deasupra/ sud Pietrei Bodii.
Foto: Ică Giurgiu, Gabriel Silvăşanu.

118 Avenul de la vest de Capul Pietrii, situat pe linia de doline care pleacă de la Capul Pietrii către nord-vest.
Foto: Ică Giurgiu, Dan Hazaparu

119, 120 Ghiocei (Leucojum carpathicum) specifici zonei unde se află Avenul 2 de la Capul Pietrii, numeroşi în această parte a Muntelui Vârtoape.
Foto: Ică Giurgiu, Mihai Codescu.

121 Ghiocei (Galanthus nivalum) din vestul Muntelui Vârtoape, mult mai puţin numeroşi decât cei din imaginile anterioare.
Foto: Gabriel Silvăşanu.

În Peştera de la Izvoare, unde fuseseră cartaţi de noi în precedenta explorare 150 metri lungime totală şi 38 (-22,5 / +15,5) metri denivelare (vezi imaginea 53) a fost continuată cartarea; partea din extremitatea aval a pârâului subteran a rămas netopografiată (din cauza oboselii) şi neexplorată până la un terminus cu adevărat impenetrabil. Dimensiunile cavităţii au urcat la 75,5 (-60; +15,5) metri denivelare şi la 492 metri dezvoltare totală, atât lungimea cât şi denivelarea de aici fiind recorduri pentru peşterile din Muntele Vârtoape.

Particularităţi de echipare a traseului subteran: o scară de 10 metri şi alta de 5 metri, fiecare prinsă la câte un piton cu expansiune. Cavitate cu foarte multă argilă. Numeroase treceri printre blocuri mari, cu echilibru fragil. Două incidente (căderi de bolovani), din fericire fără urmări negative pentru noi.

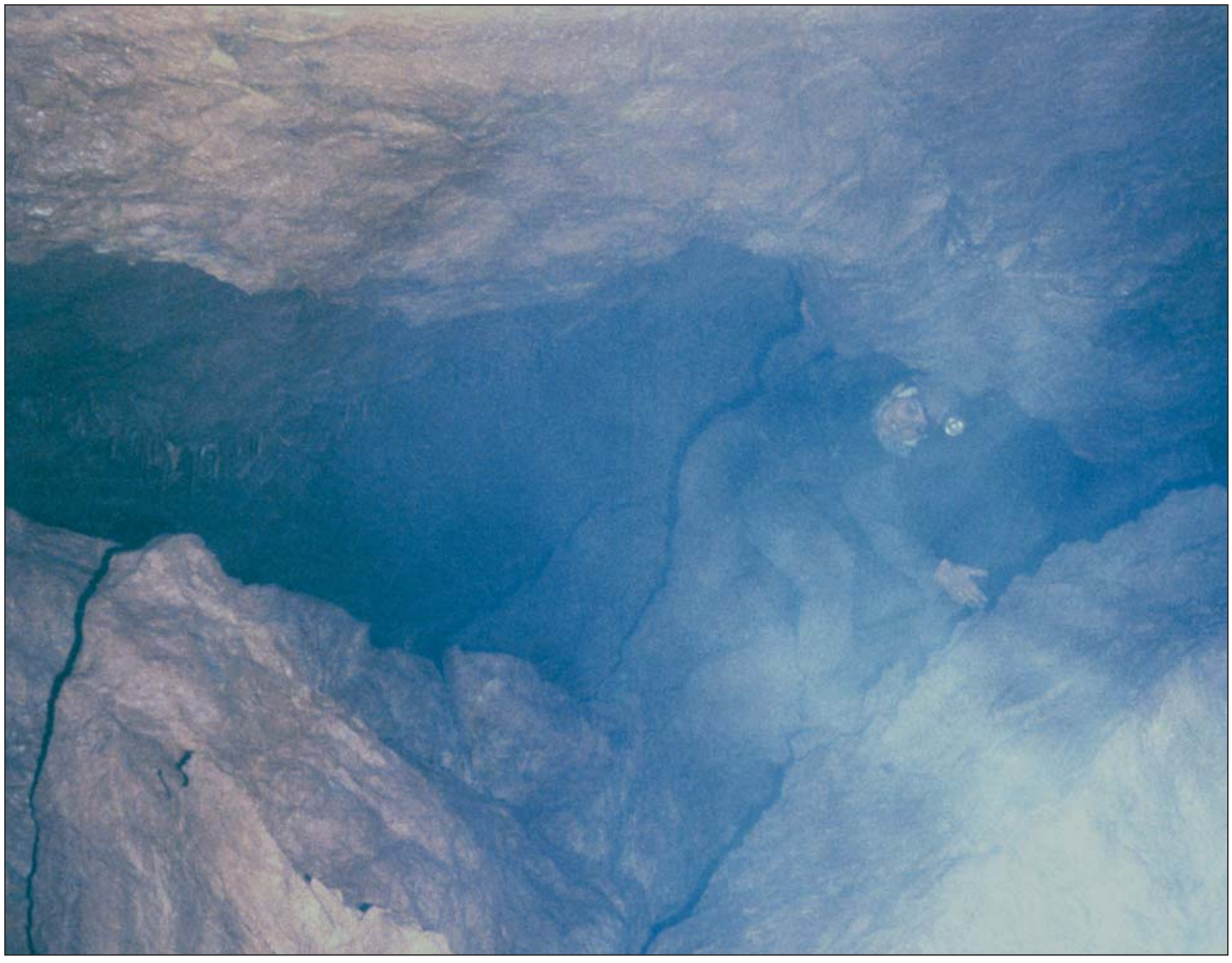

122 Peştera de la Izvoare. Un pârâu subteran trece printr-o succesiune de galerii largi, săli, prăbuşiri şi pasaje incomode, cu apă, care trebuie lărgite periodic pentru explorarea în siguranţă.
Foto: Tarquinius Vădeanu, Dan Hazaparu, Adriana Vădeanu.

123 Peştera de la Izvoare. Locurile cu concreţiuni nu sunt o raritate, ele se îndesesc pe măsură ce mergem în profunzimea peşterii. Foto: Tarquinius Vădeanu, Dan Hazaparu, Adriana Vădeanu.

124 Peştera de la Izvoare. Pauză de masă în timpul explorării şi cartării; de la stânga: Eliza Anghel, Gabriel Miclăuş (cu spatele), Ică Giurgiu, Adriana Vădeanu (cu spatele), Gabriel Silvăşanu, Mihai Codescu (cu spatele).
Foto: Tarquinius Vădeanu, Dan Hazaparu.

Pe lângă cele 4 ponoare interesante repertoriate, am mai identificat alte două, la data aceasta acoperite cu gheaţă şi zăpadă.

Am descoperit, la nord-est de cota 978,6 (Dealul Dosul Vârtoapelor, vezi harta/ imaginea 56), două avene: unul (Avenul cu Gheaţă; cod de catalog 2062/13) are -5 metri denivelare şi 15 metri dezvoltare totală; celălalt (Avenul de la vest de Capul Pietrii; cod de catalog 2062/14) are 15,8 metri denivelare (-14,3/ +1,5) şi 32 metri dezvoltare totală. (harta/ imaginea 125)

16-18 octombrie 1982

Au participat: Ică Giurgiu, Gigi Chiriloi, Eliza Anghel.

Întâi am cercetat Valea Mică, limita estică a Muntelui Vârtoape (vezi harta 4). Calcarele apar numai în aria de confluenţă cu Valea Anieşului. Nu am descoperit nici o cavitate. Semnalăm în această zonă de confluenţă un interesant/ amplu punct fosilifer pe Valea Mică.

Apoi am urcat pe Vârtoape, unde am lucrat la decolmatarea ponorului de la Curmătura Scufundoasă (imagini 25, 26). Nu am avansat mult dar locul pare promiţător.

În ziua următoare am abordat decolmatarea ponorului 1 din Dosul Vârtoapelor (imaginea 126, făcută în decembrie 1982) (vezi şi imaginile 128 şi 129 de la explorarea din noiembrie 1982). Este de scos foarte mult material; par a fi şanse de continuare. (harta/ imaginea 127)

Între ponorul 1 şi ponorul 2 am descoperit Peştera V1 din Dosul Vârtoapelor: 25 metri dezvoltare, -11 metri denivelare (vezi imaginile 3 şi 4 de la explorarea din noiembrie 1982).

În ponorul 2, sub bolta din imaginea 126, în locul unde firul pârâului trecea în subteran, în urma unui decolmataj care a durat două ore, am pătruns în Peştera V2 din Dosul Vârtoapelor: am parcurs o galerie (principală) cu săritori şi am apreciat că am străbătut cam 150 metri lungime, atingând cota -62 metri.

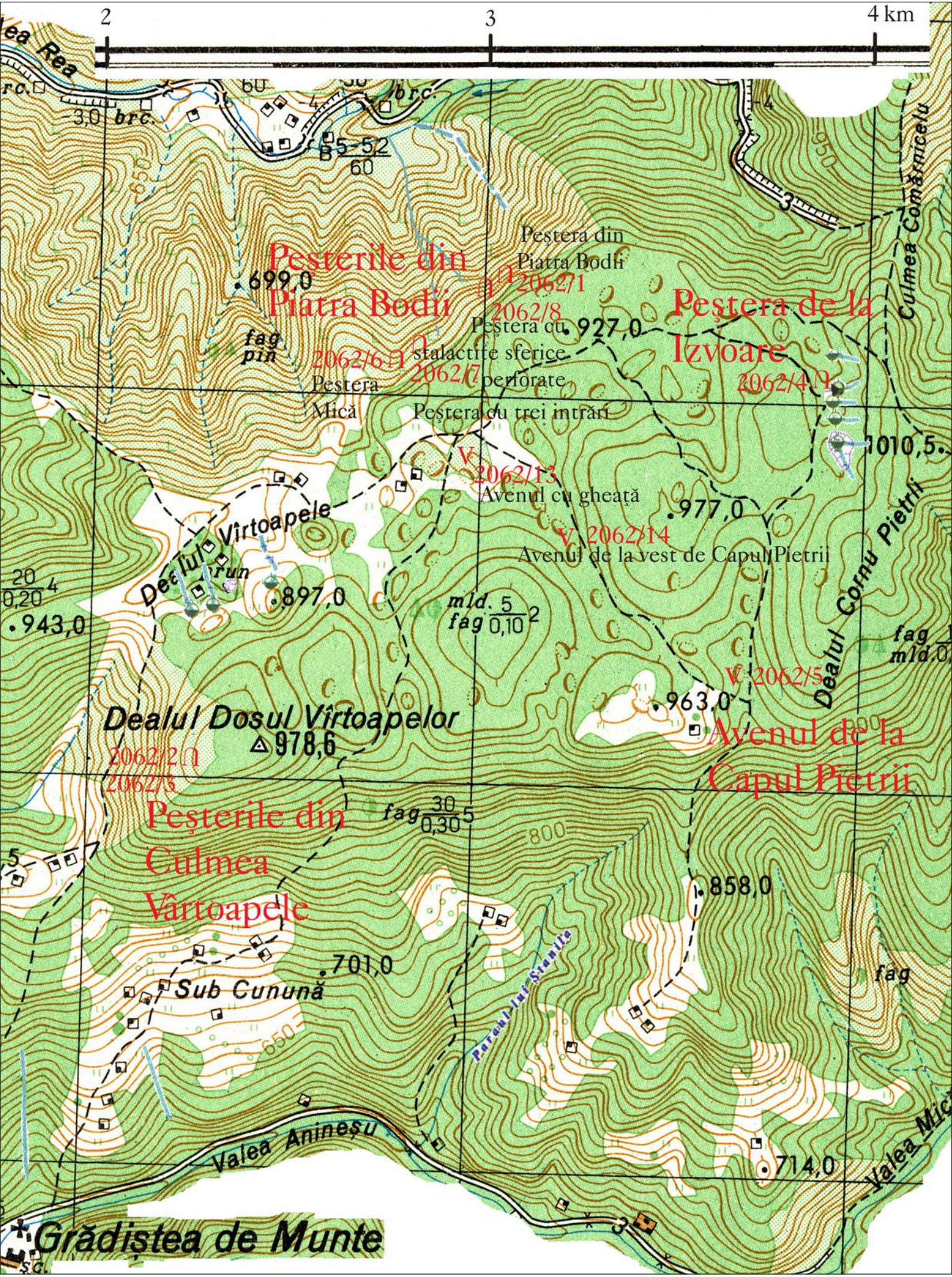
2
3
4 km
Peșterile din Piatra Bodii
2062/1
2062/8
Peștera din Piatra Bodii
Peștera cu stalactite sferice perforate
2062/6
2062/7
Peștera Mică
Peștera cu trei intrări
Peștera de la Izvoare
2062/4
V 2062/13
Avenul cu gheață
V 2062/14
Avenul de la vest de Capul Pietrii
Dealul Dosul Vîrtoapelor
978,6
2062/2
2062/3
Peșterile din Culmea Vârtoapele
Avenul de la Capul Pietrii
V 2062/5
Dealul Cornu Pietrii
Culmea Comărnicelu
Dealul Vîrtoapele
Sub Cunună
Valea Aninești
Grădiștea de Munte
699,0
927,0
1010,5
977,0
897,0
943,0
963,0
858,0
701,0
714,0

126 Iată şi cele mai vestice depresiunile cu ponoare. În stânga imaginii apare un grajd care făcea parte din gospodăria lui Dumitru Dudaş. Foto: Ică Giurgiu (decembrie 1982).

6-9 noiembrie 1982

Au participat: Ică Giurgiu, Costel Roman, Dan Hazaparu, Gigi Chiriloi, Eliza Anghel, Virginia Vasile, Claudiu Druma. Am plecat din Bucureşti, vineri, cu trenul, la ora 19.

Din Grădiştea de Munte am urcat pe Muntele Vârtoape, unde am fost primiţi în casa lui Dumitru Dudaş.

Sâmbătă după-amiază, Ică Giurgiu, Gigi Chiriloi, Claudiu Druma am lucrat la decolmatarea unui ponor situat deasupra versantului nordic al Pietrei Bodii (imaginea 132). Ceilalţi colegi au cercetat la suprafaţă partea vestică a versantului nordic al platoului Vârtoape (unde nu au remarcat nimic promiţător din punct de vedere speologic); apoi au mers la baza versantului nordic al Pietrei Bodii, unde au constatat şi ei că sugestia mea de a începe decolmatarea resurgenţei fosile situată chiar la baza versantului trebuie pusă cât mai curând în practică.

Duminică, 7 noiembrie 1982, Ică Giurgiu şi Eliza Anghel au continuat cercetarea dolinelor din zona Dosul Vârtoapelor şi a celor din partea centrală şi dinspre Capul Pietrei a platoului Vârtoape. Cei doi au descoperit Peştera V3 (în ponorul 2 din Dosul Vârtoapelor), pe care au parcurs-o pe aproximativ 100 metri lungime şi 25 metri denivelare (harta/ imaginea 137). Câteva ponoare din perimetrul mai sus menţionat par tentante pentru a fi decolmatate (se pare că unele dintre ele au fost înfundate intenţionat de către localnici, pentru a nu se întâmpla să cadă animale domestice acolo).

Ceilalţi colegi au început derocarea la resurgenţa (acum) fosilă situată la baza peretelui nordic al Pietrei Bodii. Pentru că dezmembrarea bolovanilor aflaţi la intrare mergea foarte greu au căutat să ajungă deasupra resurgenţei, la intrândurile din stâncă aflate la aproximativ 20 metri înălţime faţă de partea de jos a peretelui. Unul dintre aceste intrânduri s-a dovedit „câştigător”, exploratorii parcurgând, dincolo de noua intrare în munte (Peştera Mare din Piatra Bodii; 2062/12), aproximativ 200 metri de galerii şi coborând peste 20 metri diferenţă de nivel.

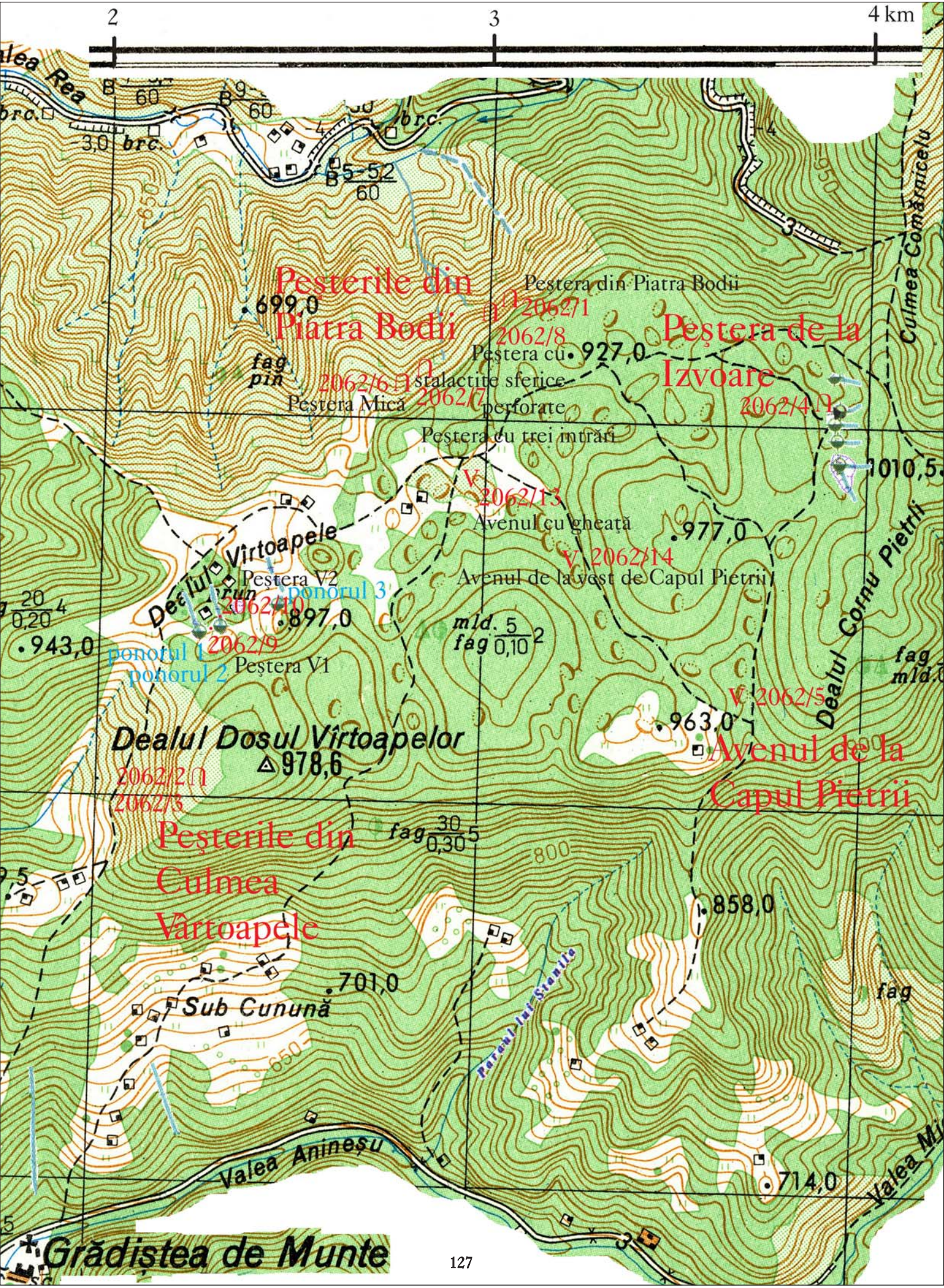
2
3
4 km
Pesterile din Piatra Bodii
Peștera din Piatra Bodii
2062/1
2062/8
Peștera de la Izvoare
Peștera cu stalactite sferice perforate
2062/6
2062/7
Peștera Mică
2062/4
Peștera cu trei intrări
V 2062/13
Avenul cu gheață
V 2062/14
Avenul de la vest de Capul Pietrii
Dealul Vîrtoapele
Peștera V2
ponorul 3
2062/10
2062/9
ponorul 1
ponorul 2
Peștera V1
Dealul Dosul Vîrtoapelor
978,6
2062/2
2062/3
Peșterile din Culmea Vârtoapele
Avenul de la Capul Pietrii
V 2062/5
Dealul Cornu Pietrii
Culmea Comărnicelu
Sub Cunună
Valea Anineșu
Grădiștea de Munte
699,0
927,0
977,0
1010,5
943,0
897,0
963,0
858,0
701,0
714,0
127

Luni, 8 noiembrie. Ică Giurgiu, Costel Roman, Gigi Chiriloi, Eliza Anghel, Claudiu Druma au intrat în Peştera V3, pentru cartare, explorare, decolmatare, fotografiere. Cavitatea a ajuns la 237,2 metri dezvoltare şi 32,6 (+2; -30,6) metri denivelare. Ică Giurgiu, Gigi Chiriloi, Claudiu Druma au rămas aici ca să continue decolmatarea unei galerii iar Costel Roman şi Eliza Anghel au intrat în imediat peştera vecină, anume V2, descoperită în octombrie 1982, pentru a începe cartarea; au topografiat până la 177 metri dezvoltare şi -64 metri denivelare. La suprafaţă, s-a făcut o drumuire (poziţionare) între Peşterile V1, V2 şi V3.

128 Ponoarele 1 şi 2 din Dosul Vârtoapelor (culoarea albă din imagine este de la bruma căzută).
Foto: Ică Giurgiu.